Η Α. Μ. Η ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΟΛΓΑ

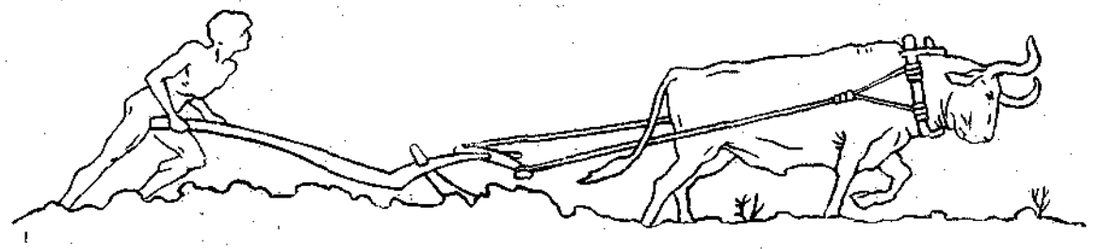

ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ

ΕΤΟΣ Ε' 30 Α-
ΠΡΙΛΙΟΥ 1905

Η ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΟΛΓΑ

Ἦτο ὁ θλιβερὸς Ἀπρίλιος τοῦ 1897, αἱ ἡμέραι κατὰ τὰς ὁποίας μᾶς ἤρχετο εἰς δόσεις μεγάλας καὶ ἀλλεπαλλήλους ἡ θλίψις καὶ ἡ ἀπογοήτευσις. Μία πυκνὴ συνοδεία τραυματιῶν εἶχεν ἔλθει εἰς τὸ Νοσοκομεῖον τῆς Μασσαλίας, εἰς τὸ Πολυτεχνεῖον, καὶ ἐσπεύδαμεν ὅλοι πρὸς τὰ ἐκεῖ νὰ ἴδωμεν τοὺς καλοὺς στρατιώτας, οἱ ὁποῖοι ἐγύρισαν ὀπίσω μὲ μίαν ἔντιμον πληγήν. Ἔξω ἀπὸ τὸ Πολυτεχνεῖον πλῆθος πολὺ εἶχε συναθροισθῆ, καὶ ἀνέμενεν ἀγωνιωδῶς τὴν ἐμφάνισιν τῶν ἁμαξῶν, διότι δυστυχῶς παρουσιάζοντο τότε καὶ αὐταὶ αἱ δυσάρεστοι ἐκπλήξεις, νὰ ἀνακαλύπτουν οἱ θεαταὶ μεταξὺ τῶν τραυματιῶν συγγενεῖς των ὅταν ἀκριβῶς δὲν τοὺς ἀνέμεναν

Ὁ γράφων τὰς γραμμὰς αὐτάς, ἕως νὰ ἔλθῃ ἡ συνοδεία τῶν τραυματιῶν, εἰσῆλθεν εἰς τὸ νοσοκομεῖον ὅπου ἐνοσηλεύοντο ἤδη ἑκατὸν καὶ πλέον ἄνδρες. Ἡ ἐπίσκεψις βεβαίως δὲν ἦτο εὐχάριστος, ἀλλὰ τὸ καθῆκον δὲν ἐπιβάλλει πάντοτε ὑποχρεώσεις εὐχαρίστους.

Ἔξαφνα μία κίνησις ἔκτακτος ἔγινεν εἰς τὸ νοσοκομεῖον. Ἀπὸ αἰθούσης εἰς αἴθουσαν κάτι ἐψιθυρίζετο, καὶ οἱ τραυματίαι κάτι ἐξαπέστελλαν ἀπὸ κλίνης εἰς κλίνην, μὲ τὴν συμπάθειαν ζωγραφισμένην εἰς τὸ πρόσωπον. Κάποιος συνάδελφός των ἀπέθανεν ἐκείνην τὴν στιγμήν. Ἦτο ἕνας καλὸς ἐθελοντὴς ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν, ὁ ὁποῖος ἥρπασε μίαν σφαῖραν εἰς τὸν λαιμὸν εἰς τὴν μάχην τοῦ Γριμπόβου. Ἐπὶ ἡμέρας ἀρκετὰς εἶχε παλαίσει μὲ θάρρος πρὸς τὸν θάνατον, ὅπως ἐπάλαισε μὲ θάρρος πρὸς τὸν ἐχθρόν. Ἀλλὰ ὁ θάνατος δὲν εἶναι ἐχθρὸς ὁ ὁποῖος καταβάλλεται καὶ ὁ ἐθελοντὴς ὑπέκυψε.

Ἀπὸ ὅλας τὰς αἰθούσας τώρα ἔτρεξαν οἱ νοσοκόμοι πρὸς τὸν νεκρὸν στρατιώτην, καὶ παρεσκευάσθη γρήγορα ὁ νεκρὸς διὰ νὰ ἀποσταλῇ εἰς τὸ νεκροταφεῖον. Εἰς τὸ δωμάτιόν του, ὅταν ἑτοιμάσθη, εὑρέθημεν ἐκτὸς τῆς ὑπηρεσίας, ὁ ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν κ. Ἀλ. Σκουζὲς καὶ ὁ γράφων τὰς γραμμὰς αὐτάς· καὶ ἡ μικρὰ πένθιμος συνοδεία ἐξεκίνησε μὲ βῆμα βραδὺ καὶ ἐπίσημον διὰ μέσου τῶν σκοτεινῶν διαδρόμων, διευθυνομένη πρὸς τὴν αὐλήν, ὁπόθεν μία ἅμαξα στρατιωτικὴ θὰ παρελάμβανε τὸν νεκρόν.

Ἡ συνοδεία εἶχε κάτι τὸ σπαρακτικόν. Ἀπὸ τοὺς διαδρόμους τῶν σχολῶν τῆς γλυπτικῆς τὰ γύψινα προπλάσματα τῶν μαθητῶν μᾶς παρετήρουν μὲ συμπάθειαν, καὶ ἀπὸ τὰ ἀνοικτὰ παράθυρα φαιὸν τὸ φῶς τῆς ἐαρινῆς ἡμέρας ἔρριπτε κάπως πένθιμον ἀνταύγειαν εἰς τὸ πελιδνὸν πρόσωπον τοῦ νεκροῦ.

Ἔξαφνα, ἐνῷ ἐστρέφαμεν ἕνα διάδρομον διὰ νὰ φθάσωμεν εἰς τὴν θύραν τὴν ἀνοιγομένην πρὸς τὴν αὐλήν, εἰς μίαν σκοτεινὴν γωνίαν μία σκιὰ ἐρχομένη ἀντιθέτως, ἐσταμάτησε καὶ ἐγονυπέτησε. Καθὼς ἦτο ἀμυδρότατα φωτισμένον τὸ μέρος ἐκεῖνο, ἀπὸ τὴν σκιὰν δὲν ἐφαίνετο τίποτε ἄλλο, παρὰ αἱ γραμμαὶ αἱ εὐλαβῶς τεθλασμέναι εἰς τὴν στάσιν τῆς προσοχῆς καὶ τὸ λευκὸν χέρι τὸ ὁποῖον ἐσημείωνε μὲ κατάνυξιν τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ.

Οἱ νοσοκόμοι οἱ σηκώνοντες τὸν νεκρὸν δὲν ἦσαν, φαίνεται, ἀσυνείθιστοι εἰς αὐτὴν τὴν ἐμφάνισιν. Ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς ἐστράφη πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἀκολουθοῦντας καὶ ἐψιθύρισε:

— Ἡ Βασίλισσα!

Ἡ συνοδεία ἐξηκολούθησε τὸν δρόμον της μὲ τὸ ἴδιον ἐπίσημον βῆμα, σπεύδουσα ν' ἀπο-

δώσῃ τὸν νεκρὸν εἰς τὴν μητέρα γῆν. Ὅταν ἐφθάσαμεν εἰς τὸ ἄκρον τοῦ διαδρόμου ἐστράφημεν διὰ νὰ ἴδωμεν τί ἀπέγινεν ἡ βασίλισσα, ἀλλ' ἡ σκιὰ εἶχεν ἐξαφανισθῆ πλέον. Ἡ βασίλισσα ἐχάθη εἰς τὸν διάδρομον ἀθορύβως καὶ ἀνεπισήμως ὅπως εἶχεν ἔλθει, χωρὶς κἂν νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν σκιάν, εἰς τὴν ὁποίαν ἔμεινε διὰ νὰ παρακολουθήσῃ διερχόμενον τὸν πόνον.

***

Αὐτὴ ἡ εἰκὼν τῆς ἐμφανίσεως τῆς βασιλίσσης Ὄλγας εἰς τὸν δρόμον ποῦ ἐσκίαζεν ὁ θάνατος, μοῦ φαίνεται ὅτι συμβολίζει ὁλόκληρον τὸν βίον καὶ τὴν ψυχὴν τῆς Ἑλληνίδος ἀνάσσης.

Ἡ βασίλισσα Ὄλγα δὲν ἠθέλησε ποτὲ νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὸ ἡμίφως τὸ ὁποῖον ἐκράτησαν δι' ἑαυτὰς πάντοτε αἱ ἀληθιναὶ σύζυγοι τῶν καθημένων εἰς τοὺς θρόνους καὶ ἀντιθέτως πρὸς τὴν προκάτοχόν της Ἀμαλίαν, ἡ βασίλισσα Ὄλγα δὲν ἔχει νὰ παρουσιάσῃ μίαν σελίδα πολιτικῆς δράσεως. Ἡ φήμη τῶν μεγάλων βασιλισσῶν δὲν παρεδόθη ἀμόλυντος εἰς τοὺς μεταγενεστέρους, καὶ διὰ νὰ ἐπιδείξῃ ἡ ἱστορία μίαν Αἰκατερίνην Β΄. καὶ μίαν Μαργαρίταν τοῦ Βαλουὰ καὶ μίαν Σεμιράμιδα, ἐχρειάσθη νὰ σωρευθοῦν καὶ θρῦλοι οἱ ὁποῖοι τινάσσουν τὴν γυναῖκα ὄχι μόνον ὑψηλότερα τῆς θέσεώς της ἀλλὰ καὶ ἔξω ἀπὸ τὴν θέσιν της.

Ἡ βασίλισσα Ὄλγα δὲν αἰσθάνεται καμμίαν συμπάθειαν πρὸς τὴν πολιτικήν, καὶ καμμίαν ἕλξιν πρὸς τὰν δημόσιον βίον· καὶ ἂν ἔλειπαν αἱ ὑποχρεώσεις τοῦ θρόνου, εἶναι βέβαιον ὅτι δὲν θὰ ὑπῆρχεν ἴσως ὀλιγώτερον φιλόκοσμος ἄνθρωπος εἰς τὰς Ἀθήνας, ἀπὸ τὴν Ἄνασσαν τῆς Ἑλλάδος.

Ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας νεωτάτη καὶ ὡραία, πρώτη βασίλισσα ὀρθόδοξος. Κατὰ παράδοξον σύμπτωσιν, Ρωσσὶς παρ' ὀλίγον νὰ εἶναι καὶ ἡ σύζυγος τοῦ Ὄθωνος καὶ μάλιστα ἡ Μ. Δούκισσα Ὄλγα, ἀλλ' ὁ γάμος ἐκεῖνος ἀπέτυχε καὶ ὁ Ὄθων ἐνυμφεύθη τὴν Ἀμαλίαν. Ὅταν ὁ βασιλεὺς Γεώργιος ἀνήγγειλε τοὺς γάμους του μὲ τὴν Μ. Δούκισσαν Ὄλγαν Κωνσταντινόβναν, πολλοὶ ἐνθυμήθησαν τὴν σύμπτωσιν καὶ τὴν ἐχαρακτήρισαν ὡς καλὸν οἰωνόν.

Καὶ πραγματικῶς εἰς τὸν θρόνον τὸν κλονισθέντα ἀπὸ τὴν ζωηρὰν πολιτικὴν δραστηριότητα καὶ πολυπραγμοσύνην τῆς Ἀμαλίας, ἡ βασίλισσα Ὄλγα ἔφερε τὴν γαλήνην καὶ τὴν ἠρεμίαν τῆς γυναικὸς τῆς ἀφοσιωμένης εἰς τὸν οἶκον της, εἰς τοὺς πονοῦντας, εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην βοηθείας. Ἡ πολιτικὴ δὲν ἔχει κανὲν θέλγητρον διὰ τὴν Βασίλισσαν· καὶ ὁσάκις ἔρχεται εἰς σχέσιν μὲ αὐτήν, προσπαθεῖ μόνον νὰ ἐπιτύχῃ ὠφελήματα ὑπὲρ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἔχουν ἀνάγκην.

Μοῦ διηγήθησαν ἐπεισόδιον τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει ζωηρότατα τὴν Βασίλισσαν.

Μεταξὺ τῆς Κυβερνήσεως καὶ τοῦ Βασιλέως ὑπῆρχε διαφωνία εἰς δικαστικόν τι ζήτημα, διαφωνία ἀπὸ ἐκείνας αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ φέρουν σπουδαίας πολιτικὰς ἀνωμαλίας, ὅτε ὁ ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης ἐζητήθη ἐσπευσμένως ἐκ μέρους τῆς Βασιλίσσης ν' ἀνέλθῃ εἰς τὰ Ἀνάκτορα. Ὁ ὑπουργός, πρώτην φορὰν ὑπηρετῶν ὡς τοιοῦτος καὶ νέος καὶ ἄπειρος, ἠσθάνθη ζωηροτάτας ἀνησυχίας. Ἀλλοίμονον — ἐσκέφθη — ἂν ἀναμιχθῇ καὶ ἡ Βασίλισσα εἰς τὸ ζήτημα. Καὶ πρὶν παρουσιασθῇ εἰς τὴν Ἄνασσαν, ἔσπευσε εἰς τὸν πρωθυπουργὸν νὰ ζητήσῃ ὁδηγίας. Ὁ πρωθυπουργὸς — δὲν ἦτο, νομίζω, ὁ κ. Δηλιγιάννης — ἐμπειρότερος τοῦ ὑπουργοῦ του, προσεπάθησε νὰ τὸν καθησυχάσῃ, διαβεβαιῶν αὐτὸν ὅτι ἡ Βασίλισσα δὲν ἀνεμίχθη ποτὲ εἰς ζητήματα διοικήσεως. Εἰς τὸ βάθος ὅμως τῆς ψυχῆς του καὶ αὐτὸς ἤρχισε νὰ κλονίζεται, καὶ ἐπὶ τέλους μετὰ μακρὰν κρὰν συζήτησιν μεταξὺ τῶν δύω πολιτικῶν ὁ ὑπουργὸς τῆς Δικαιοσύνης ἀνῆλθεν εἰς τὰ Ἀνάκτορα.

Ἡ Βασίλισσα τὸν ἐπερίμενε μὲ διαφόρους σκέψεις καὶ σχέδια περὶ ἀναδιοργανώσεως τῶν φυλακῶν κατὰ τρόπον ὥστε οἱ τόποι αὐτοὶ νὰ μὴν εἶναι τόποι ἐκδικήσεως τῆς πολιτείας πρὸς τὸν ἐγκληματίαν. Καὶ ὁ ὑπουργὸς καθησυχάσας ἤρχισε ν' ἀκούῃ τὰς σκέψεις τῆς Βασιλίσσης, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἀνεδίδετο μόνον ἡ ὑπέροχος πνοὴ τῆς φιλανθρωπίας καὶ τῆς μερίμνης ὑπὲρ τοῦ ἀτόμου, ἡ διαπνέουσα ὁλόκληρον τὸν βίον τῆς Βασιλίσσης.

Ὅταν ἡ συνεννόησις ἐτελείωσεν, ὁ ὑπουργὸς ἐξεδήλωσε μὲ προσοχὴν καὶ μὲ εὐλάβειαν τοὺς φόβους τοὺς ὁποίους ἠσθάνθη εἰς τὴν πρόσκλησιν τῆς Βασιλίσσης. Καὶ ἡ βασίλισσα Ὄλγα ἀπήντησε ἀδιαφόρως:

— Ναί, γνωρίζω ὅτι ὑπάρχει κάποιον ζήτημα εἰς τὸ ὁποῖον διαφωνεῖ ὁ Βασιλεὺς μὲ τὴν Κυβέρνησιν. Ἀλλὰ εἰς αὐτὰ ἐγὼ δὲν ἀναμιγνύομαι.

***

Μητέρα μαζὶ καὶ οἰκοδέσποινα, ἡ Βασίλισσα εἶναι ἀληθινὸν πρότυπον διὰ τὰς ὑπηκόους

της. Δὲν ὑπάρχει δρᾶσις εὐεργετικὴ εἰς τὴν ὁποίαν νὰ μὴ πρωτοστατῇ ἢ νὰ μὴν ἦλθε βοηθός. Ἀλλ' ἂν ἡ μεγάλη της κοινωφελὴς ἐργασία δὲν φθάνει εἰς τὴν ἀντίληψιν τῶν πολλῶν, οἱ πλησιάζοντες Αὐτὴν γνωρίζουν ἴσως ποῦ ἐξικνεῖται ἡ δραστηριότης καὶ ἡ ἐπιμέλειά της προκειμένου περὶ ἔργων τῆς δικαιοδοσίας της, καὶ πόση εἶναι ἡ ἀποτροπίασίς της πρὸς πᾶσαν διαφήμισιν τῶν μυστικῶν της ἐργασιῶν. Ὅταν κάποτε ἐζητήθησαν ἀπὸ ἀκολούθους της πληροφορίαι σχετικαὶ πρὸς τὰς ἐργασίας αὐτάς, καὶ αἱ ἀκόλουθοι ἐζήτησαν τὴν ἄδειάν της, ἡ Βασίλισσα ἀπήντησε αὐστηρῶς.

— Δὲν μοῦ χρειάζεται λιβάνισμα!

Ὡς μητέρα διηύθυνεν αὐτὴ τὴν ἐκπαίδευσιν τῶν παιδιῶν της μέχρι τοῦ σημείου ὅπου τὰ παιδιά της ἀνῆκον εἰς αὐτήν. Καὶ ἀπὸ τὸ πρῶτον αὐτὸ στάδιον τῶν σπουδῶν των, οἱ Ἕλληνες πρίγκηπες κατηρτίσθησαν καὶ ἔλαβαν τὰς ἀρίστας βάσεις. Οἱ πρίγκηπες τῆς βασιλικῆς Οἰκογενείας ὑπῆρξαν ὅλοι ὑποδείγματα ἐπιμελείας ἀληθινῆς καὶ θετικῆς. Ὁ διάδοχος Κωνσταντῖνος εἶναι ὁ μεγαλείτερος ἴσως φιλαναγνώστης τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἡ ἀλησμόνητος πριγκήπισσα Ἀλεξάνδρα ἐζήτει διαρκῶς βιβλία ἑλληνικὰ εἰς τὴν Ρωσσίαν, ἐν δὲ τῶν βιβλιοπωλείων τῆς πόλεώς μας εἶχεν ἐντολὴν νὰ τῆς στέλλῃ τακτικώτατα τὰ ἐκδιδόμενα ἐνταῦθα συγγράμματα.

Ἡ βασίλισσα Ὄλγα ὁμιλεῖ τὴν ἑλληνικὴν τελείως. Καὶ τὴν ὁμιλεῖ ἀναλόγως τῶν περιστάσεων καὶ τῶν προσώπων, ἐκλεκτὴν καὶ ἐπιμελημένην πρὸς τοὺς ἀνεπτυγμένους τοὺς παρουσιαζομένους εἰς αὐτήν, ἁπλῆν καὶ ἀφελῆ πρὸς τοὺς ἀρρώστους τῶν νοσοκομείων καὶ τοὺς τροφίμους τῶν φυλακῶν. Κάθε πρωὶ σχεδόν, συνοδευομένη ἀπὸ μίαν κυρίαν ἀκόλουθον καὶ ἀπὸ τὸν κλειδοῦχον της κ. Μεσσαλᾶν, ἐπισκέπτεται καὶ ἕνα τόπον ἀπὸ ἐκείνους εἰς τοὺς ὁποίους ἡ παρουσία της φέρει τὴν παρηγορίαν καὶ τὴν ἀνακούφισιν. Εἰς τὰ μέρη αὐτὰ ἡ Βασίλισσα μεταχειρίζεται τὴν γλῶσσαν ποῦ διευθύνεται εἰς τὴν καρδιὰν καὶ τὴν ὁποίαν ἐννοοῦν ὅλοι. Πόση εἶναι ἡ δρᾶσις της εἰς τὸ κεφάλαιον αὐτὸ τῆς φιλανθρωπίας, ἴσως δὲν θὰ μάθωμεν ποτέ. Ἡ Βασίλισσα κρύπτεται ἐπιμόνως, καὶ ὅλοι οἱ γύρω της σφραγίζουν τὰ χείλη ὁσάκις τολμήσῃ κανεὶς περίεργος νὰ ζητήσῃ πληροφορίας. Καὶ μόνον τὰ φωτεινὰ καὶ εὔγλωττα ἀποτελέσματα δὲν κατορθώνει νὰ κρύψῃ ἡ Βασίλισσα μὲ ὅλας της τὰς προσπαθείας· καὶ τὰ φιλανθρωπικὰ ἱδρύματα ὅλα, ἔχουν ἀπὸ μίαν μαρμαρίνην στήλην, ἀρχίζουσαν στερεοτύπως ἀπὸ τὸ ὄνομά της.

Ἀπὸ τὴν θρησκόληπτον Ρωσσίαν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν μᾶς ἦλθε, ἔφερε καὶ τὸ βαθὺ θρησκευτικὸν αἴσθημα τὸ χαρακτηρίζον τὸν ὁμόδοξον λαόν. Ἡ θρησκεία διὰ τὴν βασίλισσαν Ὄλγαν δὲν εἶναι μόνον ἡ ἐσωτερικὴ ζωή, ὡς εἶναι ἐπιβεβλημένον εἰς κάθε ἄνθρωπον. Εἶναι ἓν μέρος τῆς ὅλης ζωῆς καὶ ἴσως τὸ ὅλον, ὑπολογιζομένου ὅτι τὸ ἄλλο μέρος εἶναι ἐπίσης θρησκεία, ἡ θρησκεία τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν πλησίον.

Εἶχε λεχθῆ κάποτε εἰς τὰς Ἀθήνας ὅτι ἕνας ἐκ τῶν πριγκήπων, ὁ πρίγκηψ Χριστόφορος, ἐπρόκειτο νὰ γείνῃ κληρικός, κατ' ἐπιθυμίαν τῆς Βασιλίσσης. Ἐπεστρέφαμεν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον εἰς τὰς βυζαντινὰς παραδόσεις, εἰς τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ θρόνος τοῦ Αὐτοκράτορος καὶ ὁ θρόνος τοῦ Πατριάρχου, συνεδέοντο τόσον συχνὰ διὰ στενῆς συγγενείας. Τὸ σχέδιον ἐκεῖνο δὲν ἐπραγματοποιήθη καὶ δὲν γνωρίζομεν βεβαίως ἂν εἶχε γίνει πραγματικῶς καὶ διατί δὲν ἐπραγματοποιήθη. Ἐὰν ὅμως ἀληθῶς ἡ Βασίλισσα εἶχε τὴν ὡραίαν αὐτὴν ἔμπνευσιν, πρέπει νὰ φαντασθῶμεν πόσον θὰ τῆς ἐστοίχισεν ἡ ματαίωσίς της. καὶ πόσον θὰ τὴν ἐλύπησεν ἡ ἰδέα ὅτι δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ καθήσῃ εἰς τὸν μητροπολιτικὸν θρόνον τῶν Ἀθηνῶν, ὡς κεφαλὴ τῆς ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, βασιλικὸς πρίγκηψ, δίδων αὐτὸς τὸ σύνθημα τῆς προσελεύσεως εἰς τὸν κλῆρον τῶν εὐγενῶν, ὅπως ἐγίνετο ἄλλοτε.

***

Ἡ Βασίλισσα προμηθεύουσα ἀναγνώσματα ἠθικὰ καὶ ἐποικοδομητικὰ εἰς τοὺς προστατευομένους της ἀσθενεῖς καὶ φυλακισμένους, φροντίζουσα περὶ μεταφράσεως βιβλίων κατὰ προτίμησιν ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ, διανέμουσα μυστικὰ καὶ ἀνεπισήμως διηγήματα εἰς τὰ περιοδικὰ καὶ τὰς ἐφημερίδας, ἐπιμελουμένη κομψὰς καὶ ὡραίας ἐκδόσεις, εἶναι ἀποκάλυψις διὰ τοὺς πολλούς.

Μοῦ ἔτυχε νὰ ἴδω ἕνα κομψότατον βιβλιαράκι, τὸ ὁποῖον ἀπέστελλεν ὡς δῶρον εἰς παιδάκια ἡ Βασίλισσα. Φέρει τὸν τίτλον «Ψύγματα χρυσοῦ» καὶ εἶναι ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὑγιέστατα καὶ χυμώδη ἀγγλικὰ ἀναγνώσματα, τὰ ὁποῖα γεμίζουν τὴν ψυχὴν γαλήνην καὶ πεποίθησιν. Μικροσκοπικὸν καὶ εὔμορφον, ἔχει εἰς τὰς σελίδας του τόσην ζωήν, ὅσην δὲν θὰ εἶχαν ὀγκώδεις καὶ ἀτελείωτοι τόμοι. Τὸ βιβλίον

τοῦτο ἐκυκλοφόρησεν εἰς πολυάριθμα ἀντίτυπα καὶ ἡ βασίλισσα ἐφρόντισεν ἀκόμη μίαν φορὰν διὰ τὴν ψυχὴν καὶ διὰ τὸ πνεῦμα ὅπως φροντίζει καὶ διὰ τὸ σῶμα.

Καὶ ὑπάρχει καὶ ἡμερολόγιον σημειωματάριον, ἐκδοθὲν τῇ ὑποδείξει τῆς Βασιλίσσης, τοῦ ὁποίου κάθε σελὶς φέρει μίαν παρηγορητικὴν ἐπικεφαλίδα ἀπὸ δύω ἢ τέσσαρας στίχους διαφόρων ποιητῶν. Ἡ βασιλικὴ καλαισθησία προσήρμοσε εἰς κάθε ἡμέραν καὶ μίαν σκέψιν. Δὲν εἶναι αὐτὸ μία ὡραία πραγματικῶς καὶ ὑψηλὴ ἔμπνευσις;

Καὶ εἴδαμεν ὅλοι διηγήματα δημοσιευόμενα εἰς μεγάλας εὐκαιρίας, τὰ Χριστούγενα ἢ τὸ Πάσχα, ἀναγνώσματα ξένα ἀλλὰ ἐκλεκτά, καὶ ἴσως εἰς πολλοὺς ἐγεννήθη ἡ ἀπορία ποῦ εὑρίσκονται αὐτὰ τὰ ἀναγνώσματα, καὶ ποῖος κάμνει τὴν εἰδικὴν μελέτην, ἡ ὁποία χρειάζεται διὰ ν' ἀνακαλυφθοῦν. Ἕνα γυναικεῖον βασιλικὸν χέρι ἐρευνᾷ ὁλόκληρον ἔτος βιβλία καὶ περιοδικὰ διὰ νὰ εὕρῃ τὰς ὡραίας σελίδας αἱ ὁποῖαι ἠμποροῦν ν' ἀναγνωσθοῦν εὐχαρίστως καὶ ἀπὸ Ἕλληνας. Κάποτε τὰ ἀναγνώσματα αὐτὰ ἔχουν κάτι τὸ δύσκαμπτον καὶ τὸ ἀλύγιστον τῶν ἠθικῶν ἀγγλικῶν ἀναγνωσμάτων. Ἀλλ' ἐπὶ τέλους αὐτὰ εἶναι καὶ θὰ εἶναι ἴσως ἐπὶ πολὺ ἀκόμη τὰ πλεῖστα αὐτοῦ τοῦ εἴδους τῆς εἰδικῆς φιλολογίας. Ἡ καλαισθησία τῆς ἐκλογῆς τὸ πολὺ κατορθώνει νὰ εὕρῃ μεταξὺ ὅλων αὐτῶν τὰ καλλίτερα.

Ἓν ἄρθρον περὶ βασιλίσσης θὰ ἔπρεπεν ἴσως νὰ εἶναι ἀφθονώτερον εἰς στοιχεῖα καὶ εἰς οὐσίαν, ἀφ' ὅ,τι εἶναι αἱ γραμμαὶ αὗται. Ἀλλὰ δὲν εἶναι εὔκολον νὰ παρακολουθήσῃ κανεὶς μίαν μορφὴν ἐπιμόνως κρυπτομένην εἰς μετριόφρονα σκιάν. Καὶ ἡ βασίλισσα Ὄλγα τὴν ἔχει μέχρις ὑπερβολῆς τὴν μανίαν αὐτήν.

Τὴν εἶχεν ἀνέκαθεν. Ἴσως μόνον ἡ Βασίλισσα τῆς Ἀγγλίας ἠμπορεῖ κάπως νὰ παραβληθῇ εἰς τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς ζωῆς μὲ τὴν Βασίλισσαν τῆς Ἑλλάδος. Ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον χωρὶς νὰ ἔχῃ ἐφοδιασθῆ μὲ συστατικὰ φιλόκοσμα, καὶ δὲν κάμνει τὸν ἄνθρωπον φιλόκοσμον ἡ θέσις ὅταν δὲν εἶναι τοιοῦτος.

Ἀλλά, ἀφ' ὅτου δύω πένθη ἐσκίασαν τὸν βασιλικὸν Οἶκον τῆς Ἑλλάδος, ἡ βασίλισσα Ὄλγα ἠσθάνθη ἀποθνήσκουσαν μέσα εἰς τὴν ψυχήν της καὶ ὅλην ἀκόμη τὴν εὐπείθειαν πρὸς τὰς ὑποχρεώσεις τῆς θέσεώς της. Δὲν εἶναι βεβαίως ἡ Βασίλισσα ἐρημῖτις καὶ δὲν ἠμπορεῖ νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς μοναχὴ περιφερομένη εἰς τὸν κόσμον. Ἐμφανίζεται ὅμως μόνον ὅπου τὸ ἀπαιτοῦν ὡρισμένως αἱ περιστάσεις, καὶ φεύγουσα ἀπὸ τὸ θέατρον αἰσθάνεσαι ὅτι περιμένει νὰ ἐξημερώσῃ γρήγορα, νὰ σπεύσῃ εἰς τὸ νοσοκομεῖον.

Ἀπὸ τὴν ζωὴν αὐτὴν εἰς τὴν διαρκῆ ἀτμοσφαῖραν τῆς θλίψεως καὶ τῶν πόνων, ἡ Βασίλισσα ἀπεκόμισε προώρως χιόνια διὰ τὰ μαλλιά της. Βεβαίως ἡ συναναστροφὴ μὲ ἀνθρώπους πονοῦντας, δὲν εἶναι τὸ κατάλληλον τονωτικὸν τῆς ψυχῆς. Οἱ πόνοι εἶναι κατὰ ἓν μέρος τουλάχιστον μεταδοτικοί. Καὶ ἡ βασίλισσα Ὄλγα, χωρὶς ἀκόμη νὰ εἶναι πρεσβῦτις, ἔχει πλέον κατάλευκα τὰ μαλλιὰ περιστέφοντα μόλις ἀνθηρὸν ἀκόμη τὸ πρόσωπον, ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον ζωγραφίζεται ἡ ἀγαθότης καὶ ἡ συμπάθεια.

Ἡ βασίλισσα Ὄλγα ἔδωκεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὸ παράδειγμα τῆς τελειοτέρας συζύγου, ἀφοσιωμένης εἰς τὰ παιδιά της καὶ ἀπεχούσης ἀπὸ πᾶσαν ἀνάμιξιν εἰς πράγματα ἔξω τοῦ κύκλου της. Αὐτὸ εἶναι τὸ διπλοῦν κατόρθωμα τῆς γυναικὸς καὶ τῆς βασιλίσσης Καὶ ὅσοι ἔρριψαν ἓν βλέμμα εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ κόσμου, γνωρίζουν ὅτι πολὺ συχνὰ εἰς αὐτὰς τὰς περιστάσεις ἡ μία ἰδιότης βλάπτει τὴν ἄλλην.

Γ. Β. ΤΣΟΚΟΠΟΥΛΟΣ

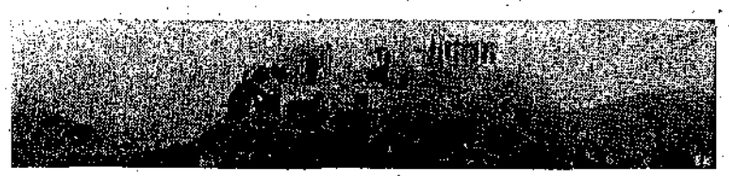

ΠΙΝΔΑΡΟΥ

ΕΙΣ ΗΛΙΟΥ ΕΚΛΕΙΨΙΝ

Τοῦ Ἥλιου Ἀκτῖνα ὁλόθωρη, σὺ τῶν ματιῶν ἡ μάνα,
Ποῦ πᾶς; Ἄστρο θεόρατον, ποῦ ἐχάθης τὴν ἡμέρα,
Τἀνθρώπου ἐπῆρες τὰ φτερὰ τὰ πλάνα
Κ' ἐζόφωσες τοῦ νοῦ τοὺς δρόμους πέρα!
Στὸ μονοπάτι τώρα, ποῦ πατεῖς,
Τί μελετᾷς καινούργιο; τί ζητεῖς;
Σ' ὁρκίζω στὄνομα τοῦ Διός, τὰ πύριν ἄλογά σου
Στρέψε πρὸς ρύμην ἀγαθή, πρὸς τὸ καλὸ τῆς Θήβης!
Ὦ δέσποινα, θαῦμα τοῦ κόσμου, στάσου!
Ἂν ὅμως μήνυμα πολέμου κρύβῃς,
Ἢ τοῦ καρποῦ χαμόν, ἢ βαρὺ χιόνι,
Ἢ ἄνομη καταραμένη στάσι,
Ἢ χύμισμα τῆς θάλασσας, ποῦ κάμπους θαλασσώνει,
Ἢ παγετόν, ἢ θέρος ποῦ νὰ πιάσῃ
Κεῖν' ἡ ὀργὴ καὶ λύσσα τῆς βροχῆς,
Ἂν νὰ συγκλύσῃς θέλῃς τὴ γῆ πίσω
Κιἄλλη γενιὰ νὰ πλάσῃς ξαναρχῆς,
Τίποτε δὲν μοιρολογῶ. Μ' ὅλους κ' ἐγὼ θὰ σβήσω!

ΣΙΜΟΣ ΜΕΝΑΡΔΟΣ

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΑΓΙΟΥ ΜΑΡΙΝΟΥ

[Ἐξ ἀνεκδότου μελέτης τοῦ κ. Γ. Φιλαρέτου περὶ τῆς δημοκρατίας τοῦ Ἁγίου Μαρίνου, διῃρημένης εἰς δύο μέρη, ὧν τὸ πρῶτον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐν Ἰταλίᾳ μικροσκοπικῆς πολιτείας. τὰ «Παναθήναια» δημοσιεύουν τὸ μέρος, τὸ περιλαμβάνον τὴν σημερινὴν κοινωνικὴν καὶ πολιτειακὴν κατάστασιν αὐτῆς πλῆρες πληροφοριῶν μεγάλου ἐνδιαφέροντος περὶ τοῦ ἰδιορρύθμου βίου τοῦ κρατιδίου τούτου, τὸ ὁποῖον παρουσιάζει στοιχεῖα τινὰ τῶν μικροπολιτειῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος].

Ἡ περιφέρεια τῆς δημοκρατίας τοῦ Ἁγίου Μαρίνου, κειμένη ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς Ἰταλίας ἐπὶ τοῦ ὄρους Τιτᾶνος (Titan), μεταξὺ τῶν νομῶν Forli καὶ Pesaro, ἔχει σχῆμα τετραπλεύρου καὶ ἐξαπλοῦται πρὸς τὴν ἀνατολικὴν διακλάδωσιν τῆς σειρᾶς τῶν Ἀπεννίνων, ἅτινα, ἀποχωριζόμενα ἐκ τῶν Ἄλπεων, καταλήγουσι πρὸς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν νοτιοδυτικῶς τοῦ Ἀριμίνου (Arimini). Ἡ ὑψηλοτέρα ἀκρώρεια κεῖται μεταξὺ Marecchia πρὸς βορρᾶν καὶ Conca πρὸς νότον εἰς ὕψος 738 μέτρων, σχηματίζουσα τρεῖς κορυφάς, ἐφ' ὧν ἀνυψοῦνται τρία ἀρχαῖα φρούρια, δεσπόζοντα τῆς πόλεως τοῦ Ἁγίου Μαρίνου καὶ τῶν προαστείων αὐτῆς.

Ο ποταμίσκος Rio Marignano, ὁ χείμαρρος Marano ἢ Ancorano καὶ ὁ ῥύαξ Fiume, κινοῦντες δέκα ὀκτὼ ἀλευρομύλους καὶ ἓν πυριτιδοποιεῖον, ἐκβάλλουσιν εἰς τὴν Ἀδριατικὴν θάλασσαν. Εἰς τὰς ὑπωρείας τοῦ Τιτᾶνος, πλησίον τοῦ μοναστηρίου τοῦ ἁγίου Ἀναστασίου, εἰς ἀπόστασιν τριῶν ἀπὸ τῆς πόλεως χιλιομέτρων καὶ πρὸς τὴν μεθόριον τῆς δημοκρατίας γραμμήν, ἀναβρύουσι τρεῖς πηγαὶ μεταλλικῶν ὑδάτων.

Ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ὅλου κρατιδίου, κατὰ τοὺς πιθανωτέρους ὑπολογισμούς, δὲν εἶναι μεγαλειτέρα τῶν 62 περίπου τετραγωνικῶν χιλιομέτρων, ἡ δὲ περίμετρος αὐτοῦ εἶναι 30 χιλιομέτρων. Ἐπὶ τῆς ἀκροτάτης τοῦ ὄρους κορυφῆς φαίνεται τὸ ἀρχαῖον ἄστυ. Τὴν πρωΐαν, κατὰ τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἡλίου ἐκ τῆς κορυφῆς τῶν Ἄλπεων τῆς Ἰλλυρίας ὁσάκις ὁ οὐρανὸς εἶναι διαυγής, δύναταί τις διὰ γυμνοῦ ὀφθαλμοῦ νὰ διακρίνῃ ἐκ τοῦ Τιτᾶνος ἕνδεκα πόλεις καὶ πλέον τῶν ἑκατὸν κωμῶν καὶ ἐπαύλεων.

Ἡ εἴσοδος εἰς τὴν πόλιν γίγνεται διὰ δύο πυλῶν, τῆς τοῦ Κρημνοῦ (Ripa) καὶ τῆς τοῦ Ἁγίου Φραγκίσκου ἢ τῆς Νέας Πύλης. Ἐν τῇ πλατείᾳ Pianello, ἐν τῷ κέντρῳ τῆς ὁποίας πηγή, ἐφ' ἧς ἵσταται μαρμάρινον ἄγαλμα τῆς δημοκρατίας, ὑψοῦτο ἄλλοτε τὸ μέγαρον τοῦ Ὑπάτου συμβουλίου μετὰ σπιρτιατικῆς ἁπλότητος. Ἀλλ' ἤδη ἀνηγέρθη ἐκεῖ μεγαλοπρεπὲς οἰκοδόμημα, κεκοσμημένον ὑπὸ ἀγαλμάτων τῶν εὐεργετῶν τοῦ Ἁγίου Μαρίνου. Ἐν αὐτῷ ἡ αἴθουσα τοῦ ἑξηκονταμελοῦς συμβουλίου, περὶ οὗ κατωτέρω. Ἄνωθι τῶν τεσσάρων πυλῶν τοῦ μεγάρου γέγραπται ὁ συνταγματικὸς οὗτος κανών:

In votis dirimendis oequanimitas.

Ἐπὶ τῆς ἀνωτέρας πλατείας, ἥτις δεσπόζει τῆς τοῦ Pianello, κεῖται ὁ καθεδρικὸς ναὸς τοῦ Ἁγίου Μαρίνου, ἀνακαινισθεὶς ἐν ἔτει 1838 κατὰ ρυθμὸν ἀρχαίου ἑλληνικοῦ ναοῦ. Ἡ πρόσοψις αὐτοῦ στολίζεται ὑπὸ ὀκτὼ κιόνων κορινθιακοῦ ρυθμοῦ, ἐν δὲ τῇ προμετωπίδι εἰσὶ γεγραμμένα τὰκόλουθα:

Divo Marino Patrono
Libertatis Auctori
D. C S. P.

Τὸ μνημεῖον, ὅπερ ὑψοῦται πρὸς τιμὴν τοῦ προστάτου τῆς πόλεως, συνίσταται εἰς φέρετρον, περικλεῖον τὴν σορὸν τοῦ ἁγίου, ὑπέρκειται δὲ καὶ γιγάντιον ἄγαλμα αὐτοῦ ἐκ λευκοῦ μαρμάρου, ἱστάμενον ἐπὶ στυλοβάτου ἐκ μαρμάρου, χρώματος πρασίνου ἀρχαίου. Τὸ ὡραῖον ἀληθῶς τοῦτο ἄγαλμα κατεσκευάσθη ἐν Ρώμῃ ὑπὸ τοῦ ἐκ Βονονίας Ἀδὰμ Ταδολίνη, μαθητοῦ τοῦ Κανόβα.

Τὸ ἐπὶ τοῦ Βράχου φρούριον δεσπόζει ἁπάσης τῆς περιφερείας τῆς πολιτείας τοῦ Ἁγίου Μαρίνου. Ἄνωθι τῶν ἀρχαίων τειχῶν αὐτοῦ ὑψοῦται τετραγωνικὸν κωδωνοστάσιον, τοῦ ὁποίου ὁ κώδων ἐκάλει ἄλλοτε τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ λαοῦ ἢ ἔδιδε τὸ σύνθημα τοῦ πολέμου. Ἡ Rocca ἤδη χρησιμεύει ὡς φυλακὴ ἐλαφροποίνων.

Τὸ θέατρον ἐκτίσθη ἐν ἔτει 1800 καὶ δύναται νὰ περιλάβῃ 600 θεατάς.

Τὸ Borgo ἡνοῦτο μετὰ τῆς Citta διὰ λιθοστρώτου ὁδοῦ κοπιώδους. Ἕνεκα λόγων τῆς δημοσίας ἀσφαλείας. ἀπηγορεύετο ἄλλοτε ἐπὶ ἀπειλῇ αὐστηρῶν ποινῶν ἡ δι' ἄλλης ὁδοῦ μετάβασις εἰς τὴν πόλιν. Ἤδη κατεσκευάσθησαν δύο μεγαλοπρεπεῖς ὁδοί, δι' ἃς ἐδαπανήθησαν οὐχὶ ἔλαττον τῶν 255.000 φράγκων. Ἅπασαι δὲ αἱ ὁδοὶ τῆς δημοκρατίας συντηροῦνται κάλλιστα.

Τὸ μέρος, ἔνθα κατῴκει ὁ πρῶτος ἐρημίτης, καλεῖται Balme, ἐκεῖ δὲ προσφεύγουσιν οἱ ἐκ πυρετοῦ πάσχοντες προσκυνηταί.

Ἐπαύλεις καὶ συνοικίαι εἰσὶν αἱ ἀκόλουθοι: Serravalle, Faetano, Mongiardino, Acquaviva, Chiesanuova, Domagnano, Fiorentino, Piagge, Casolo, Cailungo, San Giovanni, Valle S. Anastasio, Corianino, Valdragone, Ca Giangi, Teglio, etc.

Τὸ ἔδαφος εἶναι ἡφαιστειῶδες καὶ ἀμμῶδες. Οὐδὲν σχεδὸν μετεβλήθη ἐκ τῆς πρὸ αἰώνων καταστάσεως τῶν μερῶν ἐκείνων, μόνον δ' ἐξηφανίσθησαν τὰ μεγάλα δάση, ἐν τοῖς ὁποίοις ἐκρύπτετο ὁ ἐρημίτης Ἅγιος Μαρῖνος, συμβιῶν κατὰ τὰς παραδόσεις μετ' ἄρκτων, λύκων καὶ ἐλεφάντων! Διατηροῦνται ὅμως εἰσέτι ἐνιαχοῦ πυκνὰ δάση, ἔχοντα τὰς ὡραιοτέρας τῆς Ἰταλίας δρῦς, περικυκλουμένας ὑπὸ δαφνῶν, μυρσινῶν, κυπαρίσσων, ἐλατῶν, σχίνων, μωρεῶν, ἔνθα κρύπτονται εἰσέτι ἀγριόχοιροι.

Λίθοι πρὸς οἰκοδομὴν γνωστοὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα Marmo de San Marino παρέχουσι πρὸ ἀμνημονεύτων χρόνων ἐργασίαν εἰς μέγαν ἀριθμὸν ἐργατῶν τοῦ Τιτᾶνος. Ἡ γῆ τοῦ Ἁγίου Μαρίνου ἔχει μαγγανήσιον, ἀλάβαστρον ἐνιαχοῦ καὶ φλέβας τινὰς γαιανθράκων καὶ σιδήρου, δὲν εἶναι ὅμως εὔφορος, διὰ τοῦτο τινὲς τῶν κατοίκων μεταναστεύουσιν, ἀναζητοῦντες ἀλλαχοῦ ἐργασίαν. Ἡ ἰδιοκτησία δὲν εἶναι κατατετμημένη, διότι οἱ εὐγενεῖς καὶ οἱ πατρίκιοι διετήρησαν μεγάλας ἐκτάσεις. Τὰ πρώτιστα προϊόντα εἰσὶν ὁ οἶνος, φημιζόμενος διὰ τὴν καλὴν ποιότητα, οἱ δημητριακοὶ καρποὶ καὶ ἰδίως ὁ σῖτος καὶ ὁ ἀραβόσιτος, αἱ ὀπῶραι, ἡ βομβυκοτροφία, τὸ ἔλαιον, ἡ ξυλεία καὶ αἱ βοσκαί. Ἡ χώρα δὲν εἶνε σιτάρκης, διὰ τοῦτο πολλοὶ τῶν πτωχῶν τρέφονται διὰ τῶν καρπῶν τῆς κερατέας.

Ἡ περιφέρεια τῆς δημοκρατίας εἶναι πλουσία εἰς θηρεύματα. Τὸ φθινόπωρον φονεύονται εἰς μεγάλας ποσότητας ἄγριαι νῆσσαι, σκολόπακες, πέρδικες, καὶ ὄρτυκες. Ἡ κτηνοτροφία συνίσταται κυρίως εἰς τοὺς βόας καὶ τοὺς χοίρους, τὸ δ' ἐμπόριον εἰς οἶνον, εἰς προϊόντα σηροτροφίας, εἰς ξυλείαν, εἰς λάχανα, εἰς βοοδέρματα καὶ εἰς ἀρνοδέρματα, εἰς τυρόν, εἰς ὅπλα κτλ. Ἡ ἀρωματοποιΐα εἰσήχθη μόλις πρὸ εἰκοσαετίας, ἡ δὲ σχοινοποιΐα εἶναι πεφημισμένη. Εἰς τὸ Serravalle λειτουργεῖ σαπωνοποιεῖον καὶ ἀγγειοπλαστεῖον, ἐν τῷ ὁποίῳ κατασκευάζονται μεγάλα πήλινα δοχεῖα, χρήσιμα πρὸς διακόσμησιν κήπων. Οἱ κάτοικοι τῆς Acquaviva ἐργάζονται μετὰ πολλῆς τέχνης τὸ ἀλάβαστρον καὶ τὸ κοράλλιον.

Ὁ Ἅγιος Μαρῖνος συγκοινωνεῖ μετὰ τοῦ Ἀριμίνου δι' ὡραίας ἁμαξητῆς ὁδοῦ μήκους δέκα πέντε περίπου χιλιομέτρων. Ἐγένετο μελέτη καὶ περὶ κατασκευῆς σιδηροδρόμου, ἀλλ' ἕνεκα τῆς ἐν Ἰταλίᾳ κατὰ τὸ ἔτος 1892 οἰκονομικῆς κρίσεως, δὲν ἐξετελέσθη ἡ σχεδιασθεῖσα σιδηρᾶ γραμμή. Διὰ τοῦ ἰταλικοῦ ὅμως σιδηροδρόμου μεταξὺ τοῦ Ἁγίου Ἀρχαγγέλου καὶ τοῦ Favriano, οὗ ἡ λειτουργία ἤρξατο ἀπὸ τοῦ ἔτους 1897, ὁ σιδηρόδρομος προσήγγισεν εἰς τὴν μεθόριον γραμμὴν μέχρις ἀποστάσεως μιᾶς ὥρας ἀπὸ τῆς πόλεως.

Τὸ κλῖμα εἶναι ἤπιον καὶ ὁ ἀηρ ζωογόνος, ἀλλὰ δὲν ἀντέχουσιν εἰς αὐτὸν οἱ ἔχοντες τὸ στῆθος ἀδύνατον. Συνήθως πνέοντες ἄνεμοι εἶναι ὁ εὖρος καὶ ὁ βόρειος.

Ὁ πληθυσμὸς αὐξάνει ἐπαισθητῶς, κατὰ τὴν στατιστικὴν δὲ τοῦ ἔτους 1895 ἀνήρχετο εἰς 9535 κατοίκους, ἤτοι 153 κατὰ τετραγωνικὸν χιλιόμετρον. Μετὰ τὴν Σαξωνίαν καὶ τὸ Βέλγιον, ὁ Ἅγιος Μαρῖνος εἶναι ἐξ ὅλων τῶν εὐρωπαϊκῶν κρατῶν ὁ πυκνότερον κατοικούμενος.

Τὰ κοινωνικὰ ἤθη τῶν Ἁγιομαρινιτῶν εἰσὶ χρηστά. Διακρίνονται οὗτοι ὡς ἐκ τοῦ ἀρίστου οἰκογενειακοῦ των βίου καὶ τῆς ἄκρας φιλοξενίας αὐτῶν. Ὁ βράχος τοῦ Τιτᾶνος ἐχρησίμευσεν ἀείποτε, ἐν ἐποχῇ κινδύνων καὶ ἀγώνων, τὸ ἄσυλον τῶν προγεγραμμένων καὶ τῶν καταδιωκομένων. Οἱ κάτοικοι αὐτοῦ, περιφρονοῦντες τὰ πλούτη, ἅτινα δὲν παρέχουσι τὴν εὐτυχίαν, ἀγαπῶσι πρὸ παντὸς τὸ καθῆκον καὶ ἀρέσκονται εἰς τὰς ἡδονὰς ἐκείνας, αἵτινες ἀποτυποῦσιν ἐν τῇ καρδίᾳ τὴν εἰρήνην καὶ ἐνυπάρχουσιν ἐν τῇ ἀρετῇ.

Ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία, ἀνήκουσα ἄλλοτε εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ λαοῦ, ἐνασκεῖται ἤδη ὑπὸ ἑξηκονταμελοῦς συμβουλίου καλουμένου: Consiglio Principe et Sovrano della repubblica di San-Marino. Τὰ μέλη αὐτοῦ ἅπαντά εἰσι λαϊκὰ καὶ δέον νὰ ἔχωσι συμπεπληρωμένον τὸ 25ον ἔτος τῆς ἡλικίας των. Εἴκοσιν ἐξ αὐτῶν εἶναι εὐγενεῖς ἐκ τῆς ἀριστοκρατικῆς τάξεως, εἴκοσιν ἀστοὶ καὶ εἴκοσιν ἀγρόται ἐκ τῶν ἐχόντων ἰδιοκτησίαν. Ἐκλέγονται ἰσοβίως καὶ ἀνακαλοῦνται μόνον ἕνεκα βαρέος ἀδικήματος. Ὁ τίτλος δὲν εἶναι κληρονομικός. Ἄλλαις λέξεσιν ἡ μορφὴ τοῦ πολιτεύματος εἶναι ἀριστοκρατικὴ δημοκρατία. Ἐν περιπτώσει θανάτου, ἀνικανότητος ἢ μεταναστεύσεως μέλους, οἱ 59 σύμβουλοι ἐκλέγουσι τὸν διάδοχόν του, τηρουμένης πάντοτε τῆς ἀναλογίας ὡς πρὸς τὰς τρεῖς μνησθείσας κατηγορίας. Εἰ καὶ δὲν ἐκλέγονται ἀπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ λαοῦ, γίνεται ἀείποτε καλὴ χρῆσις τοῦ ἐκλογικοῦ δικαιώματος ὑπὸ τῶν μελῶν τοῦ συμβουλίου.

Τὸ συμβούλιον τοῦτο ἀποφασίζει περὶ ὅλων τῶν διοικητικῶν καὶ τῶν πολιτειακῶν ὑποθέσεων· ἐκλέγει τοὺς δικαστὰς καὶ τοὺς δημοσίους λειτουργούς· ψηφίζει τοὺς νόμους καὶ μεταρρυθμίζει αὐτούς· ἔχει τὸ δικαίωμα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου τῶν κατοίκων τῆς περιφερείας, τὰ δικαιώματα τῆς ἀμνηστείας καὶ τῆς χάριτος, ἐπίσης τὸ ἀπονέμειν τίτλους εὐγενῶν καὶ πατρικίων. Αὐτὸ ἀναγνωρίζει τὸ δικαίωμα τῆς ἰθαγενείας.

Τὸ ὕπατον συμβούλιον ἐκλέγει ἑκάστοτε καὶ τοὺς δύο κυβερνήτας. Ἡ ψηφοφορία γίγνεται μυστικῶς διὰ σφαιριδίων λευκῶν καὶ μελανῶν.

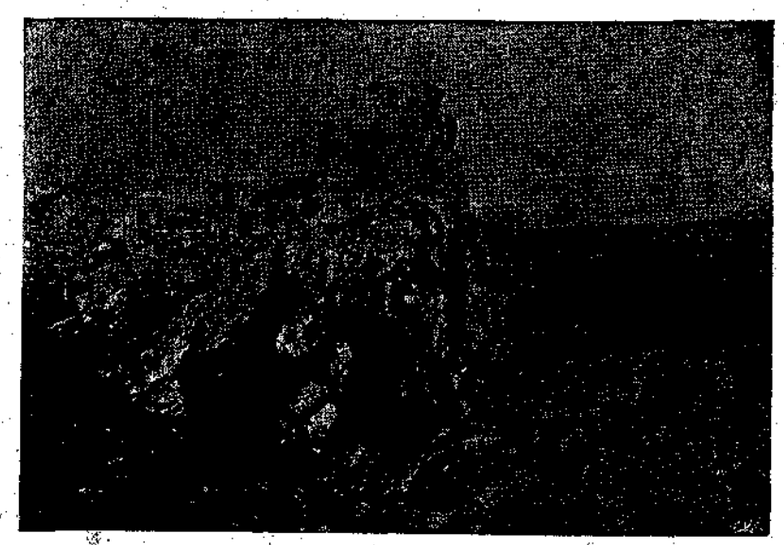

Ο ΒΡΑΧΟΣ

Πρὸς τοῦτο τὰ μέλη τοῦ συμβουλίου καλοῦνται κατὰ διαταγὴν τῶν κυβερνητῶν διὰ κωδωνοκρουσίας ἐκ τοῦ Βράχου. Ἄλλοτε ἐπεβάλλετο ποινὴ εἰς τοὺς ἀπουσιάζοντας, ἀλλὰ πρὸ πολλοῦ δὲν ἀναφέρεται ἀπουσία ἀδικαιολόγητος, τῶν συμβούλων φιλοτιμουμένων νὰ προσέρχωνται προθύμως, καίτοι ἡ ὑπηρεσία αὐτῶν εἶναι ἄμισθος. Ἐντὸς τριημέρου ὁ ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν γραμματεὺς ἐγγράφει τὰς ἀποφάσεις τοῦ συμβουλίου ἐν εἰδικῷ βιβλίῳ.

Τὸ ἑξηκονταμελὲς συμβούλιον ἐκλέγει ἐκ τῶν ἰδίων του μελῶν τὸ συμβούλιον τῶν δώδεκα, ἐξ ὧν τὰ δύο τρίτα ἀνανεοῦνται κατ' ἔτος. Ὀκτὼ τῶν συμβούλων τούτων ἐκλέγονται ἐκ τῶν κατοίκων τοῦ ἄστεως, τέσσαρες δ' ἐκ τῶν ἀγροτῶν. Τὸ δωδεκαμελὲς τοῦτο συμβούλιον, ὅπερ ἀναλογεῖ εἰς γερουσίαν χρησιμεύει ὡς διάμεσον σῶμα μεταξὺ τῆς νομοθετικῆς καὶ τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας. Εἶναι οἱονεὶ ἐπιτροπὴ διοικητική, συμβουλευτικὴ καὶ δικαστική, κρίνουσα ἐν τρίτῳ βαθμῷ ἀμετακλήτως. Τὸ δωδεκαμελὲς συμβούλιον ἐποπτεύει ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὰ συμφέροντα τῶν ἀνηλίκων ὀρφανῶν, συμπαριστάμενον εἰς πᾶσαν σύμβασιν, ἀφορῶσαν εἰς αὐτά. Καὶ τῶν συμβούλων τούτων ἡ ὑπηρεσία ἐστὶν ἄμισθος.

Τὸ ἑξηκονταμελὲς συμβούλιον ἐκλέγει προσέτι καὶ οἰκονομικὴν ἐπιτροπείαν ἐννεαμελῆ, εἰς ἣν ἀνατίθεται ἡ διοίκησις τῶν οἰκονομικῶν.

Ἡ ἐκτελεστικὴ ἐξουσία εἶναι ἀνατεθειμένη εἰς τοὺς δύο κυβερνήτας, ὧν ὁ εἷς ἐκλέγεται ἐκ τῆς τάξεως τῶν εὐγενῶν, ὅστις ἔχει καὶ τὴν προβάδισιν, ὁ δ' ἕτερος ἐκ τῶν ἀστῶν ἢ ἐκ τῶν ἰδιοκτητῶν χωρικῶν. Ἐκλέγονται δ' ἀμφότεροι ὑπὸ τοῦ Ὑπάτου συμβουλίου καὶ ἀναλαμβάνουσιν ἐπισήμως τὰ καθήκοντά των τὴν 1ην ἀπριλίου καὶ τὴν 1ην ὀκτωβρίου, διότι ἡ ὑπηρεσία των εἶναι μόνον ἑξάμηνος. Ἡ δ' ἐκλογὴ γίγνεται κατὰ τρόπον ἱκανῶς περίεργον. Δὶς τοῦ ἔτους. τὴν 15 μαρτίου καὶ τὴν 15 σεπτεμβρίου, τὸ Ὕπατον συμβούλιον ἐκλέγει διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας δώδεκα ὑποψηφίους ἐκ τῶν μελῶν του οἵτινες εἶναι οἱ ἐκλόγιμοι. Ἐγγράφονται ἀκολούθως τὰ ὀνόματα τῶν ἓξ συμβούλων, οἵτινες ἔλαβον τὰς περισσοτέρας ψήφους ἐπὶ τριῶν ψηφοδελτίων, φερόντων δύο ὀνόματα, ἤτοι τὸ ἓν εὐγενοῦς καὶ τὸ ἕτερον ἀστοῦ ἢ ἀγρότου. Τοποθετοῦνται εἶτα τὰ τρία ταῦτα ψηφοδέλτια ἐντὸς τριῶν ἐπιχρύσων σφαιρῶν, αἵτινες ρίπτονται ἐν ἀργυρᾷ κάλπῃ, αὕτη δὲ τοποθετεῖται ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης τῆς Pieve, ὑπὸ τὴν ὁποίαν ἀναπαύονται τὰ λείψανα τοῦ ἁγίου Μαρίνου. Μετὰ τὸ ἆσμα, Veni Creator Spiritus, ὁ πρωθιερεὺς ἐκφωνεῖ τὰ ἐν τῇ κάλπῃ ὀνόματα. Εἶτα παιδίον, οὗτινος ἔχουσι κλείσει τοὺς ὀφθαλμούς, λαμβάνον τὴν μίαν ἐκ τῶν σφαιρῶν, ἐγχειρίζει εἰς τὸν πρωθιερέα ἐνώπιον τοῦ δωδεκαμελοῦς συμβουλίου, ὁ δὲ ἱερεὺς ἀναγινώσκει τὰ ὀνόματα τῶν ἐκλεγέντων κυβερνητῶν.

Ἐντὸς τοῦ ἄλλου δεκαπενθημέρου δίδονται εὐθῦναι τῆς διαχειρίσεως τῶν κυβερνητῶν ὧν ἔληξεν ἡ ὑπηρεσία. Τὴν ἡμέραν, καθ' ἣν ἀναλαμβάνουσιν οἱ ἐκλεγέντες κυβερνῆται τὴν ὑπηρεσίαν (1ην ἀπριλίου καὶ 1ην ὀκτωβρίου) γίγνεται τελετή, εἰς ἣν οἱ κυβερνῆταί εἰσιν ἐνδεδυμένοι ἐν μεγάλῃ στολῇ, συμπαρίστανται δὲ ἅπασαι ἀνεξαιρέτως αἱ ἀρχαὶ καὶ ἡ φρουρά. Τῆς πομπῆς προηγεῖται ἡ μουσικὴ καὶ ἡ σημαία, ἅπαντες δὲ ὁμοῦ πορεύονται εἰς τὸ μέγαρον τοῦ κράτους, ἔνθα οἱ τέως κυβερνῆται παραδίδουσι τὴν ὑπηρεσίαν εἰς τοὺς νεωστὶ ἐκλεγέντας. Μετὰ σύντομον προσφώνησιν τῶν δύο κυβερνητῶν ἡ συνοδεία ἐπιστρέφει εἰς τὴν Pieve, ἔνθα ὁ πρωθιερεύς, ἀφ' οὗ θυμιατίσῃ τοὺς νεωστὶ ἐκλεγέντας εὐλογεῖ τὸν λαόν. Ἐκεῖθεν μεταβαίνουσιν εἰς τὸ πρεσβυτερεῖον καὶ ἐν τέλει εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν συνεδριάσεων τοῦ Ὑπάτου συμβουλίου, ἔνθα γίγνεται ἡ πολιτικὴ τελετή. Οἱ νέοι κυβερνῆται, παραλαμβάνοντες ἀπὸ τοὺς πρὸ αὐτῶν τὴν σημαίαν, τὰς σφραγῖδας τοῦ κράτους καὶ τὰς κλεῖδας τῆς πόλεως, μετὰ ὥραίαν προσφώνησιν, δίδουσιν ἐπὶ τοῦ εὐαγγελίου ὅρκον ἐνέχοντα ὑψίστας ἐννοίας.

Δὲν δύναται νὰ ἐκλεγῇ τις κυβερνήτης, ἐὰν μὴ ἐγεννήθη καὶ ἐὰν μὴ κατοικῇ ἐπὶ τοῦ δημοκρατικοῦ ἐδάφους, ἔχων συμπεπληρωμένον τὸ 25ον ἔτος τῆς ἡλικίας του. Οἱ κυβερνῆται, ὧν ἔληξεν ἡ ὑπηρεσία, δὲν δύνανται νὰ ἐκλεγῶσιν ἐκ νέου πρὶν ἢ παρέλθῃ τριετία, ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸ Ὕπατον συμβούλιον καὶ ἔχουσι τὸν τίτλον τοῦ ἐξοχωτάτου, εἰς δὲ τὰς ἐπισήμους τελετὰς ἐνδύονται δι' εἰδικῆς στολῆς, φέροντες εἰς τὸν λαιμὸν τὸν σταυρὸν τοῦ σώματος τοῦ Ἁγίου Μαρίνου, οὗτινος αὐτοδικαίως εἰσὶ μέλη. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐνασκήσεως τῶν καθηκόντων των ἔχουσιν ἀποζημίωσιν 150 φράγκων, καὶ προσθέτως εἰς τὴν διάθεσίν των τὸ ποσὸν 150 φράγκων οἱονεὶ ὡς ἔξοδα παραστάσεως ἤτοι ἐν συνολῳ φράγκα τριακόσια διὰ τὸ ἑξάμηνον ἕκαστος αὐτῶν, ἄλλαις λέξεσι πεντήκοντα φράγκα κατὰ μῆνα!

Οἱ κυβερνῆται οὗτοι τοῦ Τιτᾶνος, ἀντιστοιχοῦντες πρὸς τοὺς προέδρους δημοκρατίας, εἰσὶν ὑπεύθυνοι διὰ τὰς πράξεις των, ἀλλὰ δὲν μνημονεύεται παράδειγμα κακοχρήσεως, οὐδεὶς δέ ποτε ἐζήτησε νὰ παρατείνῃ τὴν ἐξουσίαν του, παραβιάζων τὸν νόμον.

Κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκλογῆς ὅλοι οἱ οἰκογενειάρχαι ἔχουσι τὸ δικαίωμα τῆς ὑποβολῆς ἀναφορῶν καὶ παραστάσεων πρὸς τοὺς κυβερνήτας, ἐπίσης δὲ τῆς δημοσίᾳ συζητήσεως αὐτῶν. Τοῦτο εἶναι τὸ λείψανον τοῦ θεσμοῦ τῆς ἀρχαίας ἐκκλησίας τοῦ λαοῦ (arrigo), ἥτις ἐν ἀρχαιοτέρᾳ ἐποχῇ ἀπ' εὐθείας ἐκυβέρνα τὴν δημοκρατίαν. Πολλάκις ἐξεδηλώθη ὑπό τινων δυσηρεστημένων ἡ ἐπιθυμία τῆς ἀναβιώσεως τῆς arrigo μετὰ τῆς καθολικῆς ψηφοφορίας· ἀλλ' ἡ μεγάλη πλειονοψηφία δυσμενῶς διάκειται εἰς πᾶσαν ἰδέαν ριψοκινδύνου μεταβολῆς.

Ἡ δημοκρατία ἔχει προσέτι δύο γραμματεῖς τοῦ κράτους, ἀντιστοιχοῦντας, οὕτως εἰπεῖν, εἰς τοὺς ὑπουργούς· ὁ μὲν ἐπὶ τῶν ἐσωτερικῶν, ὁ δ' ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν καὶ τῶν οἰκονομικῶν. Αἱ πράξεις ἀμφοτέρων δέον νὰ κυρῶνται ὑπὸ τῶν κυβερνητῶν. Εἰς ἑκάστην συνοικίαν ἑδρεύει εἷς σύνδικος, ἐντεταλμένος τὴν ἐξουσίαν τῆς τοπικῆς διοικήσεως, χρησιμεύων δὲ ὡς ὄργανον συνεννοήσεως μεταξὺ τῶν κατοίκων καὶ τῆς ἀνωτέρας ἀρχῆς.

Ἡ δημοκρατία ἔχει ἐπιτετραμμένον καὶ γενικὸν πρόξενον ἐν Παρισίοις, προξένους εἰς διαφόρους τῆς Γαλλίας πόλεις, ἐπιτετραμμένον εἰς Mondevideo, γενικοὺς προξένους ἐν Ῥώμῃ, ἐν Τουρίνῳ, ἐν Βιέννῃ καὶ προξένους ἐν Ἰταλίᾳ, ἐν Αὐστρίᾳ, ἐν Ἱσπανίᾳ καὶ ἐν Ἀμερικῇ.

Ἡ δικαιοσύνη ἀπονέμεται [1] ὑπὸ τριῶν ἀλλοδαπῶν δικαστῶν, ἐχόντων πτυχίον νομικῆς σχολῆς, ἐκλεγομένων ἐπὶ τριετίαν ὑπὸ τοῦ ὑπάτου συμβουλίου. Δύνανται οὗτοι καὶ μετὰ τὴν παρέλευσιν τοῦ χρόνου τούτου νὰ ἐκλεγῶσιν ἐκ νέου. Πληρωνόμενοι ὑπὸ τοῦ κράτους συνεδριάζουσιν ἐν τῷ πραιτωρίῳ, συμπαριστάμενοι εἰσαγγελέως καὶ γραμματέως. Καὶ ὁ μὲν εἷς τῶν δικαστῶν εἶναι ὁ καλούμενος commissario della legge, ὅστις δικάζει ἐν πρώτῳ βαθμῷ τὰς ἀστικὰς διαφορὰς καὶ ἐνεργεῖ τὰς ἀνακρίσεις τῶν ποινικῶν ὑποθέσεων. Μονοπρόσωπον ἐφετεῖον, συγκείμενον ὑπὸ ἀλλοδαποῦ δικαστοῦ, ἑδρεύοντος ἐν Ῥώμῃ, δικάζει τὰς ποινικὰς ὑποθέσεις. Ἄλλο μονοπρόσωπον δικαστήριον, συγκείμενον ἐπίσης ὑπὸ ἑνὸς ἀλλοδαποῦ δικαστοῦ, ἑδρεύοντος ἐν Ῥώμῃ, δικάζει τὰς ἐφέσεις κατ' ἀστικῶν καὶ ποινικῶν ἀποφάσεων. Ἀλλὰ καὶ αἱ ὑπ' αὐτοῦ ἐκδιδόμεναι ἀποφάσεις ἐκκαλοῦνται ἐνώπιον τοῦ δωδεκαμελοῦς συμβουλίου, ὅπερ δικάζει ἐν τρίτῳ καὶ τελευταίῳ βαθμῷ τάς τε πολιτικὰς καὶ τὰς ποινικὰς ὑποθέσεις.

[Τὸ τέλος εἰς τὸ προσεχές] ΓΕΩΡΓ. Ν. ΦΙΛΑΡΕΤΟΣ

[1] Τὰ περὶ τῆς δικαιοσύνης καὶ ἐν γένει περὶ τῶν θεσμῶν καὶ τῆς νομοθεσίας ἐν ἄκρᾳ σαφηνείᾳ ὅρα εἰς τὴν νεαρὰν καὶ ἀρίστην μελέτην τοῦ F. Daguin, La république de Saint Marin, Ses institutions et ses lois Paris 1904.

Η ΜΗΛΙΑ ΤΟΥ ΒΙΖΥΗΝΟΥ

Η χαριτωμένη «γλωσσικὴ αὐτοβιογραφία» τοῦ κ. Νιρβάνα, ὁ ὁποῖος μὲ δάκτυλα εὐκίνητα καὶ παιγνιδιάρικα ἐνέδυσε τόσον κομψὰ ὄχι σῶμα τόσον νέον, ἔφερεν εἰς τὸν νοῦν μου μίαν ἀνάλογον αὐτοβιογραφίαν τοῦ Βιζυηνοῦ.

Τὸν ποιητὴν τοῦ «Ἁμαρτήματος τῆς μητρός μου» ἐγνώρισα πολύ. Ἐπρόφθασα τὰς τελευτσίας ἀναλαμπὰς τῆς μεγαλοπρεπείας του, ἥτις ἔσβυσεν ἀποτόμως, μόλις ἔσβυσεν ὁ εὐεργέτης, παρηκολούθησα τὸ τρεμόσβυσμα τοῦ πνεύματός του, καὶ «πιστὸς ἕως θανάτου» μετέφερα μὲ τὸν κ. Γ. Νάζον, τὸν Διευθυντὴν τοῦ Ὠδείου, ἀπὸ τὸ Δρομοκαΐτειον τὸ θλιβερὸν ὑπόλειμμά του — ἰδιαιτέραν μελαγχολίαν μοῦ γεννᾷ ἀκόμη ἡ ἐνθύμησις τοῦ φερέτρου ταλαντευομένου εἰς τὸ ἐμπρόσθιον μέρος τῆς ἁμάξης — καὶ τὸν ἀπεχαιρέτισα μὲ τὸν κ. Παλαμᾶν παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ τάφου του.

Ὁ Βιζυηνὸς εἰς μερικὰ πράγματα εἶχε τὴν εὐτυχίαν νὰ εὑρεθῇ πρῶτος καὶ νὰ ἀνοίξῃ δρόμον. Εἰς τὸ διήγημα ἡ θέσις του εἶνε ἐξαιρετική, καὶ μετὰ δύο δεκάδας ἐτῶν, καὶ περισσότερον, παραμένει ἴσως ἀκόμη ἀνυπέρβλητος. Πρὸ εἴκοσι χρόνων — τῷ 1885 — ὅταν ὅλοι ἔγραφον μίαν καθαρεύουσαν δυσκίνητον μὴ ἀπαξιοῦσαν καὶ τοὺς μέσους ἀορίστους, μεταξὺ δ' αὐτῶν καὶ τὰ σημερινὰ ἀδιάλλακτα πρωτοπαλλήκαρα τῆς ὑπερδημοτικῆς, ὁ Βιζυηνὸς ἐδημοσίευσε τὸ «διατὶ ἡ μηλιὰ δὲν ἔγεινε μηλέα». Ἡ προσπάθειά του ἔχει κάτι πρωτοπορείας καὶ ἀξίζει εὐλαβὲς παραμέρισμα.

* * *

Ὅταν ἦτο μαθητὴς τοῦ δημοτικοῦ σχολείου τῆς πατρίδος του, μᾶς διηγεῖται, εἶχεν ἰδιαιτέραν ἀδυναμίαν εἰς τὴν γλυκομηλιάν, ἡ ὁποία ἐστόλιζε τὸν κῆπον των. Περίεργον δένδρον αὐτὴ ἡ μηλιά. Ἔκαμνεν ἄνθη καὶ καρποὺς ὄχι μόνον τὸ θέρος, ὅπως κάθε ἄλλη μηλιά, ἀλλὰ καὶ τὸ φθινόπωρον. Ἦτο ἡ πρώτη μηλιά, τὴν ὁποίαν ἐγνώρισε εἰς τὴν ζωήν του. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον μία ἀμοιβαία ἕλξις δύο τέκνων τῆς φύσεως συνέδεσε τὸ παιδίον καὶ τὸ δένδρον. Ὁ μέλλων ποιητής, μέσα εἰς τὴν παιδικὴν ψυχὴν τοῦ ὁποίου ἐμαζεύοντο μυστηριωδῶς χυμοὶ διὰ μέλλουσαν φουσκοδενδριάν, ἦτο διαρκῶς ὑπὸ τὴν σκιὰν τῆς μηλιᾶς καὶ ἐκάθητο «ἱππαστὶ» ἐπάνω εἰς τοὺς κλάδους της ὡς ἐπάνω εἰς μητρικὰ γόνατα. Ἀλλὰ μὲ ὅλην τὴν ἀγάπην των δὲν ἐγνώριζεν ὁ ἕνας τὸν ἄλλον. Ὁ μικρός, πρὸ πάντων τὸν καιρὸν τῆς ἀνθήσεως τοῦ δένδρου, ἐστέκετο ὀλίγον μακρὰν ἀπὸ τὴν μηλιάν, μὲ τὰς χεῖρας στηριγμένας ἐπὶ τῶν λαγόνων καὶ τὰ μάτια προσηλωμένα εἰς τὸν θαυμάσιον ἀσπροκόκκινον στολισμόν της, καὶ ἐσκέπτετο «*τί πρᾶγμα*» ἄρά γε νὰ εἶνε αὐτὸ τὸ δένδρον;

Ἔξαφνα εἰς τὸ χωρίον των ἦλθε νέος διδάσκαλος. Αὐτὸς χωρὶς ἄλλο θὰ ἔλεγεν εἰς τὸ παιδὶ τί πρᾶγμα εἶνε ἡ μηλιά. Ἀλλ' ὁ φραγκοφορεμένος καχεκτικὸς νεανίσκος πρῶτα πρῶτα ἐσκέφθη νὰ διορθώσῃ τὰ ὀνόματα τῶν παιδιῶν. — Πῶς σὲ λέγουν ἐσένα; — Θόδωρο! ἀπεκρίθη τὸ παιδί. — Ὄχι, βρέ, Θουκυδίδη σὲ λέγουν... Ἐσένα πῶς σὲ λέν; — Δημήτρη. — Ὄχι βρέ, Δημοσθένη. Τὸ μικρὸ *Γιωργὶ* τῆς Βιζύης ἔγεινε *Γοργίας*. Τὸ ἀναβάπτισμα αὐτὸ δὲν τὸ ἐπείραζε καὶ πολύ. «Ἐγώ, λέγει, δὲν ὠνόμαζα ποτὲ τὸν ἑαυτόν μου. Ἡ ἀλλαγὴ ἐνδιέφερε ὅσους ἔμελλον νὰ μὲ φωνάζουν μὲ τὸ νέον μου ὄνομα».

Ὁ διδάσκαλος συνήθιζε δύο-τρεῖς φορὰς τὴν ἑβδομάδα ν' ἀγγαρεύῃ τὰ παιδιὰ νὰ ξεβοτανίζουν τὸν κῆπον τῆς μητροπόλεως. Τὸ *Γιωργὶ* δὲν ἔβλεπε τὴν ὥραν νὰ ἔλθῃ καὶ ἡ ἰδική του σειρά. Ἐκεῖ ἦτο ἓν δένδρον ἀνθισμένον ὡς τὸ ἰδικόν των· τώρα χωρὶς ἄλλο θὰ ἐμάνθανε *τί πρᾶγμα* εἶνε αὐτὸ τὸ δένδρον. Ἦλθεν ἡ κρίσιμος στιγμή. Ὁ μικρὸς εὑρέθη μὲ τὸν διδάσκαλον πρὸ τῆς μηλιᾶς. — *Τί πρᾶγμα* εἶν' αὐτὸ τὸ δένδρο, δάσκαλε; ἠρώτησε. — *Μηλέα*, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος. — Ὄχι, ἀπήντησε τὸ Γιωργί, δὲν τὸ ξέρεις! Αὐτό ν' μηλιά.

Κακὴ ὥρα ποῦ τὸ εἶπε. — Πὲς πῶς τὸ λὲν μηλέα! ἐφώναξεν ἔξω φρενῶν τὸ χλωμὸν δασκαλάκι, ἐνῷ ἐκράτει τὸ αὐτὶ τοῦ μικροῦ καὶ ἔδειχνε τὸ δένδρον. — Μπᾶ! π' ἀνάθεμά τον ἐσκέπτετο καταθυμωμένον τὸ *Γιωργί*, εἰμπορεῖ ποτὲ ἡ μηλιὰ νὰ γείνῃ *μηλέγα*; Αὐτὸ εἶνε τὸ ἴδιο δένδρο ποῦ ἔχομεν εἰς τὸν κῆπον μας, κάμνει τὰ ἴδια ἄνθη, τὰ ἴδια φύλλα καὶ τοὺς ἴδιους καρπούς· καὶ αὐτὸ χωρὶς ἄλλο εἶνε μηλιὰ σὰν τὴν ἰδικήν μας. Μὲ τὸ ἔμαθεν ἡ μητέρα μου. Τὸ λέγει ὅλος ὁ κόσμος! Αὐτὸν τὸν ξένον θὰ πιστεύσω ποῦ ἦλθε νὰ μας ἀλλάξῃ τὰ ὀνόματά μας; — Ὄχι, δάσκαλε δὲν τὸ ξέρεις, ἀπεκρίνετο ὅσας φορὰς τὸ ἠρώτα, αὐτό ν' μηλιά. — Μπᾶ! ἔτσι θὲς ἐσύ; Τώρα νὰ σοῦ δείξω ἐγὼ πῶς τὸ λέν. Καὶ δός του ξύλο!..

Τὸ δυστυχισμένο τὸ Γιωργί! Τοῦ ἦτο, θαρρεῖτε, εὔκολον νὰ εἴπῃ *μηλέα;* Εἰς τὴν πατρίδα του ἐπικρατεῖ φυσικὴ ἀντιπάθεια κατὰ τῆς χασμῳδίας, καὶ δι' αὐτὸ αἱ περισσότεραι λέξεις ὑπόκεινται εἰς ἐκθλίψεις ἢ συνιζήσεις, ἐνῷ ἄλλαι λαμβάνουν μεταξὺ τῶν φωνηέντων ἓν *εὐφωνικὸν γ*. Ὁ θεὸς γίνεται θεγὸς καὶ ὁ νέος νέγος. Ἔπρεπε λοιπὸν ὄχι μόνον νὰ θυσιάσῃ τὴν μηλιὰν εἰς τὴν μηλέαν, ἀλλὰ καὶ νὰ *κατορθώσῃ* νὰ προφέρῃ μηλέα. Εἰς τὴν ψυχικὴν ἐκ τοῦ συνειρμοῦ ἀντιπάθειαν ἐπροστίθετο καὶ ἡ ὁρμέμφυτος ἀντιπάθεια τῶν ἀνυποτάκτων φωνητικῶν ὀργάνων.

Μίαν ἡμέραν ἐπὶ τέλους ψυχὴ καὶ γλωσσικοὶ μῦς ἐδαμάσθησαν καὶ ὁ μικρὸς μάρτυς, ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν τοῦ βασανιστοῦ, ἠναγκάσθη νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι ἡ μηλιὰ εἶνε μηλέα.

Ἀλλ' αἱ τύψεις τῆς συνειδήσεως ἦλθαν γοήγορα εἰς τὸν μικρὸν ἐξωμότην. Ὅταν ἐπέστρεψεν εἰς τὸν κῆπον των, καὶ εἶδε τὸ ὡραῖον δένδρον ν' ἀνθοβολῇ καὶ νὰ μυροβολῇ καὶ νὰ βομβοῦν ὁλόγυρά του ὡς νὰ τὸ ὑμνοῦσαν αἱ μέλισσαι, ᾐσθάνθη ἐντροπήν. «Ἐνόμιζα, λέγει, ὅτι ἕκαστος τῶν πρασίνων ὀφθαλμῶν του μὲ ἔβλεπε θυμωμένος· ἕκαστον τῶν ἀνθέων του ἤνοιγε τὰ χείλη νὰ μὲ εἴπῃ ὅτι τὸ ἐπρόδωσα». Ὅλην τὴν νύκτα ἔβλεπεν εἰς τὸν ὕπνον του τὰ ἄνθη τῆς μηλιᾶς «ὡς ἄπειρον πληθὺν μικροσκοπικῶν ὡραίων λευκοφόρων κορασίων» τὰ ὁποῖα ἐβόμβουν τριγύρω του μὲ παράπονον καὶ μομφήν.

Ὅταν τὴν ἐπαύριον ἐμβῆκεν εἰς τὸ σχολεῖον, ἔρριψεν ἐπὶ τοῦ διδασκάλου περιφρονητικὸν καὶ προκλητικὸν βλέμμα. — Πῶς τὸ λέγουν τὸ δένδρο ποῦ σὲ εἶπα; ἠρώτησεν ἐκεῖνος μὲ χαιρεκακίαν. — Μηλιά, δάσκαλε, ἀπήντησε τὸ Γιωργὶ μὲ πεῖσμα, καὶ ἐπῆγε νὰ καθίσῃ εἰς τὴν θέσιν του. Ἀλλὰ δὲν ἐπρόφθασεν· ὥρμησεν ἐπάνω του ὁ βασανιστὴς καὶ τὸ μαρτύριον ἤρχισε πάλιν. Ὁ μικρὸς μάρτυς ἀντέστη πολύ. Ἀλλ' εἶδεν ὅτι ἐκινδύνευεν ἡ ζωή του ἀπὸ τὸν ἐξηγριωμένον τύραννον· τότε ἔκαμε τὸν ἑξῆς λογαριασμὸν μὲ τὴν συνείδησίν του: «Αὐτὴ ἡ μηλιὰ ποῦ εἶνε μέσα εἰς τὸν κῆπον τῆς μητροπόλεως εἰμπορεῖ νὰ εἶνε *μηλέα*· καὶ εἶνε μηλέα ὄχι δι' ἄλλον λόγον

Η Α. Μ. Η ΒΑΣΙΛΙΣΣΑ ΤΗΣ ΑΓΓΛΙΑΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ

παρά. . . διότι ὁ δάσκαλος δέρνει. Ἡ μηλιὰ ὅμως ποῦ εἶνε μέσα εἰς τὸν κῆπον μας εἶναι μηλιὰ διότι εἶναι μηλιά». Τοιουτοτρόπως τὸ Γιωργὶ διετήρει εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς του τὴν πίστιν του πρὸς τὴν μηλιάν, ὅπως οἱ διὰ τῆς βίας ἀλλαξοπιστοῦντες τὴν θρησκείαν τῶν πατέρων των.

Ἀλλὰ ἔλα τώρα, μᾶς λέγει, ὅπου ἤρχισε μία τρομερὰ διαμάχη μέσα εἰς τὴν κεφαλήν του μεταξὺ τῆς μηλιᾶς καὶ τῆς μηλέας!

Τὸ Γιωργί, τὸ ὁποῖον ὅταν ἐμεγάλωσε μὲ τὸν καιρὸν ἐσπούδασε φιλοσοφίαν πλησίον τοῦ Λότσε, κάμνει *ἀναδρομικῶς* μίαν ψυχολογικὴν παρατήρησιν. Ἡ παράστασις τῆς μηλιᾶς, λέγει, ἐμβῆκεν εἰς τὴν ψυχήν του συγχρόνως μὲ τὴν παράστασιν τοῦ δένδρου καὶ εἰς καιρὸν ὁπότε αἱ αἰσθήσεις του εἶχον ἀνοικτὰς τὰς θύρας καὶ ἐδέχοντο εὐχαρίστως κάθε τι τὸ ὁποῖον ἤρχετο συστημένον ἢ ἀπὸ τὴν μητέρα του ἢ ἀπὸ τοὺς ἰδικούς του νὰ κατοικήσῃ μέσα εἰς τὴν κεφαλήν του. Ἐπειδὴ δὲ ἦτο πολὺς τόπος διαθέσιμος, κάθε παράστασις εἰσερχομένη «ἔστηνε τὸν θρόνον της καὶ ἐκάθιζεν ὅσον καὶ ὅπως τῆς ἤρεσκε καλλίτερα καὶ ἦτο ὡσὰν οἰκοκυρὰ μέσα εἰς τὸ σπίτι της. Ἔτσι τὸ ἔκαμαν τόσαι ἄλλαι, ἔτσι τὸ ἔκαμε καὶ ἡ μηλιά».

Ἀλλ' ἡ μηλιὰ ἡ ὁποία εἶχε συνδέσει τόσας σχέσεις καὶ συγγενείας ἐκεῖ μέσα, βλέπει μιὰν ἡμέρα τὴν *κυρὰ μηλέα* νὰ ἐμβαίνῃ μέσα εἰς τὸ κεφάλι του ἔξαφνα ἔξαφνα «τόσον μονάχη καὶ ὅμως τόσον ξιππασμένη, νὰ τῆς λέγῃ τῆς μηλιᾶς «σήκω σὺ νὰ κάτσω γώ». — Μπᾶ! εἶπεν ἡ μηλιὰ καὶ πῶς γίνεται αὐτό! Ἐγὼ εἶμαι δῶ τόσα χρόνια. . . Καὶ ἐφώναξε τὰς σχετικὰς καὶ τὰς φίλας της: — Ποιὰ εἶνε, παρακαλῶ, τοῦ λόγου της; Τὴν γνωρίζετε; — Ὄχι ὄχι! ἀπήντησαν ὅλαι ὁμοφώνως καὶ ἤρχισαν νὰ ἐκδιώκουν τὴν μηλέαν: — Ἔξω! ἔξω ξένη! δὲν σὲ γνωρίζομεν! δὲν σὲ θέλομεν!» Ἡ μηλέα μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ ἀγρίου διδασκάλου καὶ τῶν ῥαβδισμῶν του ἐπροσπάθει νὰ εἰσέλθῃ διὰ τῆς βίας εἰς τὴν συνείδησίν του, ὡς καταπατητὴς οἰκοπέδου μὲ τὴν βοήθειαν χωροφυλάκων· ἀλλὰ τὸ Γιωργὶ ἔστειλε τοὺς εἰσβολεῖς κατὰ διαβόλου. Μετ' ὀλίγον ἐδιώχθη ὁ διδάσκαλος, ὄχι μόνον ἀπὸ τὴν ψυχὴν τοῦ μικροῦ ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ χωρίον.

«Ἡ μηλιά, συμπεραίνει ὁ ποιητής, δὲν ἔγεινε μηλέα, καὶ ἐγὼ μὲ ὅλους ἐκείνους τοὺς δαρμοὺς καὶ τὰ μαλώματα ἔμεινα χωρὶς νὰ μάθω ἐν τῷ σχολείῳ *τί πρᾶγμα* εἶνε ἡ μηλιά».

***

Κάποτε συμβαίνει ἐν ᾧ ἀκούομεν μίαν μελῳδίαν, κάτω ἀπ' αὐτὴν καὶ μαζὶ μ' αὐτήν, ν' ἀκούωμεν μίαν ἄλλην. Κ' ἐδῶ δύο ἰδέαι συνηχοῦν ταυτοχρόνως καὶ ἁρμονικῶς· ἡ μία εἶνε ὅτι αἱ ζωηραὶ ἀρχικαὶ γλωσσικαὶ ἐντυπώσεις δὲν εἰμποροῦν ποτὲ ν' ἀντικατασταθοῦν μέσα εἰς τὴν ψυχήν μας. καὶ ἡ ἄλλη, φιλοσοφικὴ συγχρόνως καὶ διδακτική: ὅτι πρῶτα πρῶτα πρέπει νὰ μανθάνουν οἱ ἄνθρωποι τὰ *πράγματα* μὲ τὰ γνωστά των ὀνόματα, διότι, ὅπως λέγει καὶ ὁ ἴδιος, ἡ μανία τοῦ ν' ἀπαιτοῦν οἱ διδάσκαλοι νὰ ὀνομάζωνται «ἄγνωστα πράγματα μὲ ἀγνώστους λέξεις καθιστᾷ τὴν ἑλληνικὴν μόρφωσιν σισύφειον μόχθον».

Σημαντικὴ ἰδίως εἶνε ἡ ψυχολογικὴ ἐξήγησις τῆς ἐκφραστικῆς δυνάμεως τῶν λέξεων διὰ τοῦ *συνειρμοῦ*. Ὁ Βιζυηνὸς χωρὶς νὰ μᾶς τὸ λέγῃ ρητῶς, φαίνεται φρονῶν ὅτι εἰς τὸν αἰσθητικὸν — δὲν λέγω τὸν γραμματικὸν — ἡ λέξις, ἅμα κοπῇ ὁ δεσμός της μὲ τὴν ψυχήν, δὲν ἔχει καμμίαν σημασίαν, ὅπως οὔτε εἰς τὸν βοτανικὸν *ὁ κλάδος ἅμα κοπῇ ἀπὸ τὸ δένδρον* ἐνδιαφέρει εἰς τὸν ἕνα ἡ λέξις. εἰς τὸν ἄλλον ὁ κλάδος ἐφ' ὅσον ὁ χυμὸς τῆς ζωῆς φθάνει μέχρις αὐτῶν. Δι' αὐτό: ἔξω, ἔξω! ξένη! φωνάζει ἡ μηλιὰ καὶ αἱ σχετικαί της καὶ αἱ φίλαι της μέσα εἰς τὰς ψυχὰς πρὸς τὴν μηλέαν, ἀλλὰ ἔξω, ἔξω! ξένη! φωνάζουν, μὲ τὸ ἴδιον δικαίωμα, καὶ αἱ ἄλλαι παραστάσεις αἵτινες πρῶται ἐμβῆκαν εἰς τὴν ψυχὴν καὶ κάθισαν «ὡσὰν οἰκοκυραὶ εἰς τὸ σπίτι των» εἰς τὴν *ἐπανωσιά*, τὴν *δρομοσιά*, τὸ *φιδοτροπίς*, τὸ *σιγανόσαχλα*. Ἔξω ὁ ἐπιδρομεύς!. . Ἀπὸ ὅπου καὶ ἂν εἰσβάλλῃ. Ὅ,τι καὶ ἂν φορῇ!. .

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ

Ο ΚΟΚΚΙΝΟΣ ΒΡΑΧΟΣ *

Β'.

Ἡ ΦΩΤΕΙΝΗ, χωρὶς νὰ σιάξῃ καθόλου τἄτακτα μαλλιά της, τὰ ἐσκέπασε ἁπλῶς μ' ἕνα ψάθινο καπελάκι.

— Δὲν παίρνεις καὶ τὴν ὀμπρέλλα σου, παιδί μου; ἐσυμβούλευσε ἡ κυρία Σάντρη.

— Ναί. . θὰ τὴν πάρω . . γιὰ μπαστοῦνι. Ἥλιο ἐγὼ δὲ φοβᾶμαι! ἐφώναξε ἡ Φωτεινή.

Καὶ γυρίζωντας πρὸς τὸν Ἄγγελο:

— Ἔχω, ξέρετε, 'ςτὸ χέρι μου *Μάριη*!

Εἶπε κ' ἐσήκωσε τὸ πλατὺ μανίκι της ὥς τὸν ἀγκῶνα, καὶ τοῦ ἔδειξεν ἕνα λεπτὸ βραχιολάκι ἀπὸ χρυσόγνεμα στρηφτὸ μὲ κόκκινη κλωστή.

— Ἄ μπράβο! εἶπε ὁ Ἄγγελος γελῶντας.

Στὸν ἴδιον καιρὸ ἐσυλλογίσθηκε: «τί παιδί μὲ τόσο μπόϊ!» Τὸ κάτασπρο ἐκεῖνο μπράτσο, ἁβρότατο 'ςτὴν ἐπιδερμίδα, εὔρωστο καὶ καλοκαμωμένο, μ' ἐλαφρότατο χνοῦδι ποῦ ἐχρύσιζε σὰ νὰ τὸ ἐφώτιζεν ἥλιος, τοῦ ἔκαμεν ἐντύπωσι, — τόσο πιὸ παράξενη, ὅσον ἡ ὡραία καὶ μεστὴ ἐκείνη ἐμφάνισις ἀποτελοῦσε ἀντίθεσι *ζωηρὴ μὲ τὸ κίνημα καὶ μὲ τὰ λόγια*. . Ἔξαφνα ὅμως ἄκουσε τὴ Φωτεινὴ νὰ τοῦ λέγῃ:

— Μὲ περιπαίζετε, τὸ ξέρω . . Τώρα λέτε μὲ τὸν νοῦ σας· τί ἀνόητο κορίτσι! Μὰ ὄχι, δὲν ἔχετε δίκιο. Δὲν πιστεύω πῶς λίγη κλωστὴ μπορεῖ ἀληθινὰ νὰ προφυλάξῃ ἀπὸ τὸν ἥλιο. Ἀλλὰ κάθε χρόνο τὴ δένω 'ςτὸ χέρι μου, ἔτσι γιὰ γοῦστο καὶ ἀπὸ πιλὴ συνήθειο. Νά, κι' ὁ Μίμης τὸ ἴδιο. . ἔχει Μάρτη!

Ἡ Μίμης κατακοκκίνησε κ' ἐβιάστηκε νὰ προπορευθῇ γιὰ νὰ ξεφύγῃ.

— Ψέμματα λέει! ἐφώναξε ἀπὸ τὸν διάδρομο. Ἐλᾶτε λοιπόν. Σᾶς περιμένω ἔξω.

Ἐβγῆκαν.

— Ἀπὸ ποῦ θἀρχίσωμε; ἐρώτησε ὁ Μίμης.

— Ἀπὸ τὸ περιβόλι βέβαια, εἶπε ἡ Φωτεινή. Ἐλᾶτε νὰ ἰδῆτε τί ὡραῖα ἄνθη ποῦ ἔχω! Σᾶς ἀρέσουν τὰ ἄνθη;

— Καὶ τίνος δὲν ἀρέσουν;

— Ἔχετε δίκιο. . . Ἡ Μαριέττα, ἡ ὑπηρέτρια ποῦ εἴδατε, τὰ λέει *μυριστικά*. Ὅμως εἶνε ἄνθη ποῦ δὲν μυρίζουν καθόλου ἢ μυρίζουν ἄσχημα, κι' αὐτὰ ἴσα ἴσα εἶνε ὁ ὡραιότερος στολισμὸς τοῦ περιβολιοῦ. . Κυττάξετε τὸ τζεράνια, τὶς μαργαρίτες, τὰ χρυσολούλουδα, τὶς δενδρομόλοχες, τὶς διπλὲς παπαροῦνες. . . Τὸ χειμῶνα πάλι βασιλεύουν οἱ *θάλασσες*, τὰ χρυσάνθεμα ποῦ τὰ λέτε σεῖς. Ἂν δὲν ἦταν αὐτοὶ οἱ ἄσπροι κρίνοι μὲ τὴ βαρειὰ μυρωδιὰ ποῦ πνίγει τὶς ἄλλες καὶ σὲ ζαλίζει, τὸ περιβόλι θὰ ἦταν μόνο χρῶμα.

— Ἀλήθεια, εἶπε ὁ Ἄγγελος, ἀκολουθῶντας τὴν ἐξαδέλφη του 'ςτὰ δρομάκια τοῦ περιβολιοῦ. Πάντα ὅμως τὰ λουλούδια ποῦ εὐωδιάζουν, ἔχουν τὴ χάρι διπλῆ. Εἶνε σὰν εὔμορφα *κορίτσια ποῦ εἶνε καὶ καλά*.

— Κ' ἔξυπνα! ἐδιόρθωσε ἡ Φωτεινή.

Ὁ Ἄγγελος ἔμεινε μιὰ στιγμὴ μ' ἀνοικτὸ στόμα.

— Ναί. . . ἔξυπνα ἤθελα νὰ 'πῶ, ἐψιθύρισε.

— Ἐγὼ δὲν εἶμαι ἔξυπνη, τὸ ξέρω· εἶπε τότε ἡ Φωτεινή. Εἶμαι τοὐλάχιστο εὔμορφη; Τί λέτε;. .

Αὐτὸ χωρὶς νάζι, χωρὶς γέλιο· ἁπλούστατα σὰ νὰ ρωτοῦσε τί ὥρα εἶνε.

Ἂν ἀόρατο χέρι τοῦ ἔδινεν ἕνα μπατσάκι, ὁ Ἄγγελος δὲν θὰ ἐσάστιζε περισσότερο.

— Αὐτὸ δὲν τὸ ξέρω, τῆς εἶπε. Δὲν σὲ εἶδα ἀκόμη καλά.

Ἡ Φωτεινὴ ἐγύρισε ἀπότομα κ' ἐστάθη.

— Ὁρίστε λοιπόν, ἰδέτε με!

Καὶ ἀπίθωσε τὰ δυό της χέρια 'ςτοὺς δυό του ὤμους, καὶ τὸν ἐκύτταξε κατάμματα, μ' ἕνα μορφασμὸ κωμικό, ποῦ σχεδὸν τὴν ἀσχήμιζε. Τότε ὁ Ἄγγελος εἶδε πῶς τὸ κορίτσι μὲ τὰ κοντὰ φουστάνια εἶχεν ἐπάνω-κάτω τὸ ἀνάστημα τὸ διό του.

— Τίποτα, τίποτα! τῆς εἶπε. Ἡ εὐμορφιά, ξέρεις. . . εἶνε τὸ μόνο πρᾶγμα ποῦ ἀπατᾷ. Πρέπει νὰ σὲ ἰδῶ πολλὲς φορὲς καὶ σὲ διάφορες περιστάσεις. Χαρούμενη, θυμωμένη, φουρκισμένη, πεισματωμένη, νὰ κλαῖς, νὰ γελᾷς, νὰ τραγουδῇς, νὰ νυστάζῃς, νὰ κοιμᾶσαι. . Ἄφησε, ἔχουμε καιρό. Ἀργότερα . . ἅμα ἔλθῃ ἡ ὥρα, θὰ σοῦ 'πῶ.

— Καλά, εἶπε ἡ Φωτεινὴ καὶ τὸν ἄφησε. Ἀφοῦ θέλετε νὰ μὲ ἰδῆτε καὶ νὰ κλαίω. . . Ἄς πᾶμε τώρα λίγο 'ςτὸ κιόσκι.

— Πιστεύω, Φωτεινή, ἐφώναξε τότε ἀπὸ πίσω ὁ Μίμης, νὰ κατάλαβες τί ἤθελε νὰ 'πῇ ὁ Ἄγγελος. . .

— Τὸ ξέρω, ἀποκρίθηκε ἡ κόρη κ' ἐγύρισε μιὰ στιγμὴ τὸ πρόσωπο, προσποιητὰ λυπη-

* Συνέχεια ἀπὸ τὸ τεῦχος τῆς 15 Ἀπριλίου.

μένο· ὁ κύριος μὲ βρίσκει ἄσχημη καὶ δὲν θέλει νὰ μοῦ τὸ πῇ.

— Καθόλου! διαμαρτυρήθηκε ὁ νέος. Ἂν ἦταν, — ξένος εἶμαι 'γώ; — θὰ σοῦ τῶλεγα. Μὰ δὲν εἶν' ἔτσι Δέκα φορὲς ἀπὸ τὴν στιγμὴ ποῦ σὲ εἶδα... εἶνε δυὸ ὧρες; — (κ' ἐδῶ ἐκύτταξε τὸ ρολόγι του,) — εἶπα «εἶνε εὔμορφη» καὶ ἄλλες δέκα, εἶπα «δὲν εἶνε». Μὰ τὴν ἀλήθεια!

Η Φωτεινὴ δὲν εἶπε λέξι. Ἐπήγαινε μπροστά, κατὰ τὸ κιόσκι. Ὁ Ἄγγελος ἐγύρισε πρὸς τὸν Μίμη μὲ γέλιο καὶ τοῦ ἔκλεισε τὸ μάτι. Κι' ὁ Μίμης τοῦ ἔγνεψε: Μπᾶ! δέν τη νοιάζει!

ΤΟ κιόσκι, καταμεσῆς τοῦ κήπου, — ὀκτάπλευρο στρογγυλευτό, ἀπὸ πρασινοβαμμένο ξύλο μὲ δικτυωτὰ στολίδια, — ἦταν ὑψωμένο ἐπάνω σὲ τρία πέτρινα σκαλοτάτια. Εἶχε τρία παράθυρα καὶ τὴ γυαλένια του πόρτα. Τριγῦρω, 'ς τὰ σκαλοπάτια, ἦταν ἀραδιασμένες μικρὲς γάστρες μὲ σπάνια φυτά.

— Μὰ γιατί δὲν ἔχετε καὶ κανένα κισσὸ νὰ περιπλέκεται 'στὰ ξύλα; ἐρώτησε ὁ Ἄγγελος.

— Εἶχε πολλοὺς μὰ τοὺς ἔβγαλα, ἀποκρίθηκε ἡ Φωτεινή. Ἔτσι γυμνὸ μᾶρέσει καλλίτερα. Ἡ πρασινάδα τὸ παραφόρτονε, σκέπαζε τὰ παράθυρα κ' ἦταν κάτι βαρύ, ἄσχημο κ' ἐνοχλητικό. Ἕνα κιόσκι 'στὴ μέση ἑνὸς περιβολιοῦ, τί τὴ θέλει τὴν ξεχωριστὴ πρασινάδα; Πρασινάδα του εἶνε ὅλο τὸ περιβόλι. Ψέματα;

Ὁ Ἄγγελος ἐφαντάσθηκε τὸ κιόσκι σκεπασμένο μὲ φυλλώματα, κ' εἶδε πῶς ἐκεῖ-μέσα πραγματικῶς θὰ ἦταν ἀσχημιά. Κι' ἀναγνώρισε πῶς ἡ ἐξαδέλφη του εἶχε δίκιο καὶ γοῦστο.

— Καλὰ ποῦ σᾶφησαν! τῆς εἶπε.

— Ἀ! ἐφώναξε ἡ Φωτεινή. Τὸ περιβόλι ἐγὼ τ' ὁρίζω! Εἶνε δικό μου, τὸ κάνω ὅπως θέλω. Ὁ μπάρμπ' Ἀναστάσης ἔχει διαταγὴ νὰ μὴν ἀκούῃ ἄλλον ἀπὸ μένα.

Εἶχαν μπῆ πιὰ 'στὸ κιόσκι. Ἡ Φωτεινή, καθὼς τἄλεγε αὐτά, ἀκουμποῦσε τῶνα χέρι 'στὸ τραπεζάκι τῆς μέσης, καὶ μὲ τἄλλο ἐκτύπησε δυὸ-τρεῖς φορὲς τὸ στῆθος της, ἀνασηκόνοντας τὸ κεφάλι 'ς ἕνα κίνημα 'περήφανο, ἐγωϊστικό, ποῦ τῆς ἐπήγαινε θαυμάσια. Τὰ μάτια της, σὰ νἄλλαξαν χρῶμα, ἔχυσαν μιὰν ἀδύνατη λάμψι στακτεροῦ μετάλλου.

— Νά, εἶδες ἐκεῖνο ποῦ σοῦλεγα προτήτερα; εἶπε ἄξαφνα ὁ Ἄγγελος.

— Τί; ἀπόρησε ἡ Φωτεινή.

— Ἀκόμα δὲν μπόρεσα νὰ καταλάβω οὔτε τί χρῶμα ἔχουν τὰ μάτια σου!

— Γαλανὰ εἶνε! εἶπε μὲ προθυμία παιδιακίσια ἡ Φωτεινή. Ἰδέτε τα.

Κ' ἐστάθηκε ἀντικρύ του, νὰ τοῦ τὰ δείξῃ 'στὸ φῶς.

— Πίιι! ἐφώναξε ὁ Ἄγγελος· ὅλα τὰ χρώματα τοῦ κόσμου. Γιὰ... γιὰ νὰ ἰδῶ. Ἡ κόρη εἶνε μαύρη μ' ἀκτῖνες καστανές· ἔπειτα ἔρχεται μιὰ ζώνη ἀπὸ γαλάζιο βαθύ· ἔπειτα τὸ γαλάζιο ἀνοίγει, ξανθαίνει, ξανθαίνει, καὶ 'στὸ τέλος τοῦ κύκλου καταντᾷ στακτοκίτρινο. Περισσότερο τὰ μάτια σου θυμίζουν τὴ θάλασσα, παρὰ τὸν οὐρανό. Τὸ ἀσπράδι κλίνει ἐλαφρότατα πρὸς τὸ χρυσοκίτρινο κ' οἱ βλεφαρίδες εἶνε κατάμαυρες.

Ἡ Φωτεινὴ ἐγέλασε τὸ τρελό της γέλιο.

— Ἂν κλείσω τώρα τὰ μάτια μου, εἶπε, θὰ τὰ θυμηθῆτε ὅλ' αὐτὰ ἀπόξω;

Καὶ τὰ ἔκλεισε.

— Μή . μὴν τἀνοίξῃς! ἐφώναξε ὁ νέος· κράτησέ τα ἔτσι λίγην ὥρα κλειστά.

Γιατὶ ἔξαφνα ἡ μορφὴ τῆς κόρης μὲ τὰ κλειστὰ μάτια ἔλαμψ' ἐμπρός του ἀπὸ εὐμορφιὰν ἀπροσδόκητη. Ἦταν κάτι πολὺ ἐντονώτερο, ἀπὸ τὶς λίγες στιγμὲς ποῦ ἔμεινε ἀκίνητη μέσα στ' ἀμάξι. Ἡ μύτη προπάντων εἶχε πάρει ἕνα παράξενο σχηματάκι ποῦ ἐχάριζε 'ς ὅλο τὸ πρόσωπο ἀγνότητα καὶ γαλήνη. Κι' ὅλες οἱ γραμμὲς εἶχαν καθαρίσει. Ὅπως μιὰ τοποθεσία, ποῦ τὴν βλέπει κανεὶς διαφορετικὴ τὸ δειλινὸ παρὰ τὸ μεσημέρι, ἔτσι ἐφάνηκε καθαρώτερο καὶ τὸ πρόσωπο ἐκεῖνο, μόλις σκεπάσθηκαν οἱ δυὸ μικροὶ ἥλιοι, ποῦ τὸ ἐγέμιζαν μὲ φῶς καὶ μὲ σκιές.

Ἡ Φωτεινὴ βρῆκε τὸ πρᾶγμα ἀστεῖο κ' ἐξακολουθοῦσε νὰ κρατῇ τὰ μάτια κλειστά. Στὸ τέλος ἐξέχασε γιατὶ τὰ εἶχε κλείσει κι' ἄρχισε νὰ παίζῃ τυφλόμυγα. Ἐτριγύριζε κ' ἐπασπάτευε νὰ πιάσῃ τὸν Μίμη... Τὰ δυὸ παιδιὰ ἐκυνηγήθηκαν ἀρκετὴ ὥρα γύρω 'στὸ τραπέζι μὲ γέλια καὶ μὲ φωνές. Κι' ὁ Ἄγγελος, ἀποτραβηγμένος σὲ μιὰ γωνία, τὰ ἐκαμάρονε καὶ τὰ ἐζήλευε.

ΑΛΛΑ ἔπιπλα δὲν εἶχε τὸ κιόσκι, παρὰ τὸ τραπέζι, ἕνα ψάθινο καναπεδάκι καὶ λίγες καλαμόπλεκτες καρέκλες. Δυὸ-τρία βιβλία ἦταν πεταγμένα ἐπάνω 'στὸ τραπέζι, καθὼς καὶ κάποιο ἐργόχειρο, — σκέπασμα κεντητό, ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ λὲς ποτὲ δὲν τελειόνουν. Ὅποτε τὸ ἐθυμόταν, ἡ Φωτεινὴ ἐκεντοῦσε κανένα φεστόνι. Τὸ σκέπασμα ἦταν προωρισμένο γιὰ τὴν Ἁγία Τράπεζα τῆς ἐκκλησούλας τῶν Σάντρηδων, τῆς Ἁγίας Φωτεινῆς, καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἦταν μεγάλη βία νὰ τελειώσῃ.

— Ἡ Ἁγία Τράπεζα μπορεῖ νὰ περάσῃ ἀκόμα μὲ τὸ παληό της, ποῦ εἶνε ὁλοκαίνουργο, — ἐξήγησε ἡ Φωτεινή· — ἔπειτα λίγα φεστόνια μοῦ μένουν, κι' ὅσο νὰ μὴ θέλω, πάντα θὰ ἔλθῃ μέρα ποῦ θὰ βάλω τὴν τελευταία βελονιά.

Ὁ Ἄγγελος χαμογελοῦσε ἀδιάφορος. Οὔτε 'στὸν ὕπνο του δὲν θὰ μποροῦσε νὰ φαντασθῇ τί συγκίνησι τοῦ ἐφύλαγεν ἐκεῖνο τὸ σκέπασμα!

Σὲ μιὰν ἄκρη, κάτω 'στὸ πάτωμα, ἦταν ἀραδιασμένα μερικὰ σακκουλάκια μὲ σπόρους, καθὼς καὶ μερικοὶ βολβοί. Καὶ κοντὰ 'στὸ παράθυρο ποῦ στεκόταν ὁ Ἄγγελος, ἦταν κρεμασμένο ἕνα στεφάνι ἀπὸ κοκκινωπὸ ξύλο γυαλιστερό, καὶ πέντ' ἕξη μπαστούνια λεπτὰ καὶ μακρυά.

— Τ' εἶνε τοῦτο; ἐρώτησε ὁ νέος, πέρνοντας 'στὸ χέρι του τὸ στεφάνι.

— Παιγνίδι, εἶπε ὁ Μίμης· δὲν τὸ ξέρετε;

— Ὄχι πῶς τὸ παίζουν;

— Μὲ αὐτὰ τὰ μπαστούνια. Καθένας παίρνει ἀπὸ δυό... πετοῦν τὸ στεφάνι ψηλὰ καὶ ὅποιος τὸ πιάσῃ... Ἔτσι!

— Στάσου! ἐφώναξε τότε ἡ Φωτεινή· πάμε καλλίτερα ἔξω νὰ τού το δείξουμε, ἂν θέλῃ, καὶ νὰ παίξουμε.

— Μετὰ χαρᾶς, εἶπε ὁ Ἄγγελος.

Πρὶν βγοῦν ὅμως ἀπ' τὸ κιόσκι, ἐσίμωσε καὶ 'στὰ τρία παράθυρα γιὰ νὰ ἰδῇ τὸ περιβόλι ἀπ' ὅλες τὶς μεριές. Τοῦ ἔκαμ' ἐντύπωσι μεγάλη ἡ ἀφθονία κ' ἡ ποικιλία τῶν λουλουδιῶν. Τέτοια πρασινάδα, πλουμισμένη κοντὰ-κοντὰ μ' ὅλα τὰ σχήματα καὶ μ' ὅλα τὰ χρώματα, μονάχα σὲ ζακυνθινὸ περιβόλι μποροῦσε νὰ βλαστήσῃ. Καὶ μέσα 'ς ὅλη ἐκείνη τὴν ὁρμὴ καὶ τὸν πλοῦτο τῶν ἀνθῶν, 'στὰ κόκκινα, τὰ ρόδινα, τὰ λιλὰ καὶ τὰ κίτρινα θαύματα, ἦταν μοναδικὴ ἡ λιτανεία τῶν ἄσπρων κρίνων μὲ τοὺς κατακίτρινους σπόρους, ποῦ λὲς κ' ἐσιγόκαιαν κέρινοι, ἐπάνω 'στὰ ὀλόρθα κλωνιά, ἀναμμένοι μὲ φλόγα χλωμὴ μὲς 'στὸν ἥλιο, καὶ σκορπίζοντας τὴ μέθη τῆς διαπεραστικῆς εὐωδίας των.

— Τί ἄνθος σᾶρέσει καλλίτερα, Φωτεινή; ἐρώτησε ὁ Ἄγγελος.

— Ἀπὸ τοῦτα; ἀποκρίθηκε ἡ κόρη· κανένα! Δὲ δίνω ἕνα κλωνάρι ἀνθισμένης βερυκουκιᾶς, νὰ τὰ πάρω ὅλα.

— Μ' ἀπὸ τὰ *μυριστικά*, καταπῶς λέει καὶ ἡ Μαριέττα;

— Ἡ ρεζεντᾶ! εἶνε ἡ μοναχὴ μυρωδιὰ ποῦ μᾶρέσει.

— Δὲν ἔχεις ἄδικο... Βλέπω ὅμως, — καθὼς ἐλέγαμε προτήτερα, — πῶς ἐδῶ προτιμᾷς ἕνα κορίτσι ἔξυπνο βέβαια . μὰ ὄχι καὶ ὡραῖο.

— Ἀλήθεια; διαμαρτυρήθηκε ἡ Φωτεινή· δὲν σᾶς ἀρέσει ἡ ρεζεντᾶ; αὐτὴ ἡ ψιλοκοπία δὲν εἶν' εὔμορφη; αὐτὰ τὰ χρώματα τὰ θαμπὰ καὶ τόσο εὐγενικά; Ἀ, ἔχετε ἄδικο! Ἐμένα θὰ μοῦ ἄρεσε ἡ ρεζεντᾶ, καὶ ἂν δὲν ἐμύριζε καθόλου.

Κ' ἐπῆρε ἀπὸ τὸ γελέκι τοῦ Ἀγγέλου τὸ μπουκετάκι ποῦ τοῦ εἶχαν χαρίσει τὸ πρωΐ, γιὰ νὰ τοῦ δείξῃ τὴν εὐμορφιὰ τῆς ἀγαπημένης της ρεζεντᾶς, τὸ ἐμύρισε μὲ ἡδονή, καὶ πρὶν τοῦ τὸ ξαναδώσῃ, ἔκοψε δυὸ-τρεῖς κορφοῦλες κι' ἐστόλισε τὸ στῆθος της.

Τότε ὁ Ἄγγελος ἀνακάλυψε πῶς τὸ λουλοῦδι τοῦ βράχου τῆς ἐταίριαζε. Καὶ σὰν χρῶμα, καὶ σὰν σχῆμα, καὶ σὰν εὐωδία, ἡ ρεζεντᾶ εἶχε κάποια σχέσι μὲ τὴν ξανθὴ καὶ ψηλόσωμη κορασιά. Ὁ νέος δὲν μποροῦσε βέβαια νὰ τὴν ἐξηγήσῃ καὶ νὰ τὴν προσδιορίσῃ· ἀλλὰ τὴν ὥρα ἐκείνη τόσο κτυπητὴ τοῦ ἐφάνηκε, ὥστε δὲν ἐβάσταξε νὰ μὴ τὸ πῇ:

— Ξέρεις πῶς ἡ ρεζεντᾶ σοῦ μοιάζει;.. Εἶνε τὸ λουλοῦδι σου. Ἴσως πρέπει νὰ εἶνε καὶ τ' ὄνομά σου.

— Ἀ! ἔκαμε ἡ Φωτεινή. Αὐτὸ λείπει τώρα, νὰ μὲ βγάλετε καὶ ρεζεντᾶ! Εὐχαριστῶ πολύ! Μιὰ φορὰ ἕνας κύριος μ' ἔβγαλε παπαρούνα, — ξέρετε, πιὸ μικρή, ἤμουν κατακόκκινη, σωστὴ παπαρούνα, — κ' εἶδα κι' ἔπαθα ὥς νὰ τὸ ξεκολλήσω. Μπᾶ!

ΟΛΟΓΥΡΑ 'στὸ κιόσκι ἦταν ἀρκετὸς τόπος ἐλεύθερος, στρωμένος μὲ ἄμμο καὶ μὲ πολύχρωμα πετραδάκια τῆς ἀκρογιαλιᾶς. Ἡ Φωτεινὴ κι' ὁ Μίμης ἄρχισαν νὰ παίζουν ἐκεῖ τὸ στεφάνι. Ὁ Ἄγγελος τοὺς ἔβλεπε γιὰ νὰ τὸ μάθῃ... Δὲν ἦταν δὰ καὶ καμμιὰ φιλοσοφία αὐτὸ τὸ παιγνίδι!

— Ἔλα, τὸ ἔμαθα! τοὺς ἐφώναξε σὲ λίγο· τώρα παίζω κ' ἐγώ.

— Ἐμπρός! ἁρπάχτε το!

Ἡ Φωτεινὴ τοῦ ἔριξεν εὐθὺς τὸ στεφάνι. Ὁ Ἄγγελος ὅμως εἶδε πῶς δὲν ἦταν καὶ τόσο εὔκολο, καθὼς ἔπεφτε, νὰ τὸ διαπεράσῃ καὶ μὲ τὰ δυὸ μπαστούνια, καὶ νὰ τὸ κρατήσῃ 'στὶς δυό τους ἄκρες ψηλά, — χωρὶς νὰ τὸ ἀφήσῃ νὰ πέσῃ ὥς τὰ χέρια του, — γιὰ νὰ τὸ ξαναρρίξῃ ἀπὸ 'κεῖ-πάνω. Οὔτε μιὰ φορὰ δὲν ἐπέτυχε ἡ

δοκιμή του 'ςτὴν ἐντέλεια. Τὶς περισσότερες δὲν ἐπρόφθανε οὔτε μὲ τὸ ἕνα μπαστοῦνι νὰ τὸ πιάσῃ, κι' ἂν κἄποτε κατόρθονε νὰ τὸ περάσῃ καὶ μὲ τὰ δυό, πάλι δὲν τἄνοιγεν εὐθὺς ὅσο ἔπρεπε, καὶ τὸ στεφάνι κατρακυλοῦσε 'ςτὰ χέρια του. Ὁ Μίμης τοῦ ἔδινε θάρρος· ἡ Φωτεινὴ ὅμως ἐγελοῦσε κατάμουτρα μὲ τὴν ἀδεξιότητά του.

— Τὸ ἕνα μπαστοῦνι ἐμποδίζει τἄλλο, ἅμα δὲν ξέρει κανείς, τοῦ ἔλεγε πειρακτικά.

— Ἀλήθεια, εἶπεν ἐκεῖνος· εἴτε ἕνας κυνηγᾷ πολλοὺς λαγούς, εἴτε πολλοὶ κυνηγοῦν ἕνα λαγό, τὸ ἴδιο τὴν παθαίνουν.

Κ' ἐπέταξε τὸ ἕνα μπαστοῦνι, γιὰ νὰ παίζῃ πιὸ ἐλεύθερα. Πραγματικῶς, τώρα τὸ στεφάνι λίγες φορὲς τοῦ ἐξέφευγε. Ἡ Φωτεινὴ ὅμως ἐγελοῦσε περισσότερο.

— Ἔτσι τὸ ξέρει κ' ἡ γάτα μου! τοῦ ἔλεγε.

Στὸ τέλος ὁ Ἄγγελος ἀπελπίσθηκε. Κ' εἶδε πῶς πολὺ πιὸ διασκεδαστικὸ θὰ τοῦ ἦταν νὰ σταθῇ καὶ νὰ τοὺς βλέπῃ.

Στὸ παιγνίδι ὁ Μίμης ἦταν ἐπιτηδειότερος. Ἐλογάριαζεν ἐξ ἀρχῆς ποῦ θὰ ἔπεφτε τὸ στεφάνι, κ' ἐπήγαινε νὰ τὸ περιμένῃ χωρὶς νὰ πολυτρέχῃ καὶ νἀγωνίζεται. Ἡ Φωτεινὴ ἀπεναντίας ἔτρεχε σὰν τρελή, πολεμοῦσε, ἔβλεπε καὶ πάθαινε γιὰ νὰ τὸ πιάσῃ· ἀλλὰ τὸ ἔριχνε ὡραιότερα, μὲ περισσότερη χάρι αὐτή. Κι ὁ Ἄγγελος κοντοζύγονε κάθε τόσο γιὰ νὰ βλέπῃ τὸ κίνημά της. Καθὼς ἐσήκονε τὰ δυό της χέρια ψηλά, κ' ἔπειτα καθὼς τὰ κατέβαζε μὲ ὁρμὴ καὶ τὰ ἔφερνε πρὸς τὰ ὀπίσω, τὸ στῆθος της ξεπετοῦσεν ἐμπρός, ἐτέντονε τὸ φόρεμα νὰ τὸ σχίσῃ, κ' ἔδειχνε γιὰ μιὰ στιγμὴ καθαρὲς τὶς καμπύλες δυὸ ὡραίων σφαιρῶν. Ὁ ἐφηβικὸς θώρακας ἦταν πλατύς· κ' ἐκεῖνες ἐφούσκοναν σὲ τόσο ἁρμονικὴ ἀπόστασι ἡ μιὰ ἀπὸ τὴν ἄλλη! Κανένα σφίξιμο, κανενὸς εἴδους στρέβλωμα δὲν ἀσχήμιζε τὴ φυσικὴ πλαστικότητα τοῦ κορμοῦ, κ' ἡ ἐλεύθερη μέση, ὄχι καὶ τόσο λεπτή, ἐνθύμιζε γραμμὲς μαρμαρίνων παρθένων. Ἡ ζωὴ ὅμως, ἡ πνοή, τὸ ἐμψύχωμα τοῦ κορμοῦ μέσα 'ςτὸ γαλαζόλευκο πουκαμισάκι, ἦταν τὸ αἰώνιο σάλευμα, τὸ τρεμούλιασμα, ποῦ ἀκολουθοῦσε πιστά, γοργὸ ἢ βραδύ, δυνατὸ ἢ ἄτονο, ρυθμικὸ ἢ ἄτακτο, κάθε κίνημα τῆς κόρης. Ὅταν ἔτρεχε μάλιστα, τὸ θέαμα ἦταν τόσο ἑλκυστικό, ὥστε ὁ Ἄγγελος ἀντικρύ της ἐκάρφονε τὰ μάτια του 'ςτὸ στῆθος της σὰν ξεχασμένος, καὶ μόνον ἅμα ἐπλησίαζε πάρα πολὺ ἡ Φωτεινή, θυμότανε πιὰ κ' ἐκεῖνος νὰ τὰ σηκώσῃ καὶ νὰ κυττάξῃ, λιγάκι σαστισμένος, τὸ πρόσωπο ποῦ τοῦ χαμογελοῦσε.

ΚΑΙ τώρα τί κάνουμε; εἶπε ἡ Φωτεινὴ ὅταν ἐβαρέθηκαν τὸ στεφάνι. Χωνόμαστε 'ςτὸ ληοστάσι ἢ κατεβαίνουμε 'ςτὴ θάλασσα;

— Καλλίτερα 'ςτὴ θάλασσα, εἶπε ὁ Ἄγγελος.

— Πᾶμε... Ἐδῶ τὰ μέρη τὰ εἴδατε. Σᾶς ἄρεσε λοιπὸν τὸ περιβόλι;... Ἄ, μὴ μοῦ πῆτε πῶς τὸ θυμᾶστε ἀπὸ τὴν ἄλλη φορά, γιατὶ ἐγὼ ἤμουν ἀκόμα μικρὴ καὶ δὲν τῶριζα. Ἄς εἶνε... Ἀπὸ κεῖ βλέπετε τὸ σταῦλο καὶ τὴν καμαρούλα τοῦ Νιόνιου, τοῦ ἁμαξᾶ. Σὲ κεῖνο κεῖ τὸ σπιτάκι κάθεται ὁ μπάρμ' Ἀναστάσης...

— Ἀμὴ 'ςτἄλλο, ἐκεῖ-κάτω, ποῦ μισοφαίνεται;

— Ἄ, κάθεται ὁ σέμπρος μας. Ἐκεῖ-κοντὰ εἶνε κ' ἡ ἐκκλησούλα μας, ἡ Ἁγία Φωτεινή,— Φωτεινή, ξέρετε, ἔλεγαν καὶ τὴ νόνα μου,— μὰ πέφτει πιὸ χαμηλὰ καὶ δὲν φαίνεται ἀπὸ 'δῶ.

Ὅλ' αὐτὰ τὰ ἐξαρτήματα, ἡ ἐκκλησούλα καθὼς καὶ ὁ χαμηλὸς τοῖχος ποῦ ἐτριγύριζε τὸν κῆπο, εἶχαν τὰ ἴδια χρώματα τῆς βίλλας, ὠχροκίτρινο μὲ ζῶνες τριανταφυλλιές. Καὶ τὰ σκόρπια σπιτάκια φαινόταν ἔτσι σὰν παιδιὰ τοῦ μεγάλου, τῆς σπιτομάνας, ἀνυπότακτα καὶ παραστρατισμένα 'ςτὴν ἐρημιὰ τῆς ἐξοχῆς.

Ὁ παραθαλάσσιος λόφος, ὅπου τὸ κτῆμα τοῦ κ. Σάντρη, εἶχεν ἀπὸ τὸ δυτικὸ μέρος ἐλαφρή, ἀνεπαίσθητη σχεδὸν κατωφέρεια πρὸς τὸ ληοστάσι καὶ τὴ μεγάλη ἐξοχή· ἀπὸ τὸ ἀνατολικὸ ὅμως, καὶ μάλιστ' ἀπὸ τὸ βορεινό, ἐσχημάτιζε κρημνὸν ἀπότομο πρὸς τὴ θάλασσα. Ὁ κρημνὸς ἄρχιζεν ἐκεῖ ὅπου ἐτελείονε ἡ μικρὴ πλατεῖα τοῦ λόφου, δηλαδὴ καμμιὰ ἑκατοστὴ βήματα μακρυὰ ἀπὸ τὰ κάγγελα τῆς βίλλας. Ἅμα ἔφθανε κανεὶς 'ςτὴν ἄκρη, ἔβλεπε ὅλη τὴν ἀνατολικὴ πλευρά, βραχώδη πλέον καὶ ἀνώμαλη καὶ κοκκινωπή, νὰ κατρακυλᾷ ὡς κάτω 'ςτὴν ἀκρογιαλιά, σὰ μιὰ γιγαντιαία σκάλα, κυκλώπεια, ἐρειπωμένη, κατασκαμμένη κι' ἀναστατωμένη ἀπὸ σεισμό. Τὸ ὕψος ἀπὸ τὴ θάλασσα θὰ ἦταν ἐκεῖ ὡς ὀγδόντα μέτρα· ἡ ἀπόστασι ὅμως πολὺ μεγαλήτερη, γιατὶ παρεκτὸς ποῦ ἡ σκάλα εἶχε τὴν κλίσι της, — δὲν ἦταν ὁλωςδιόλου κάθετη, — κάτω, ἀπὸ τὸ ριζοβοῦνι ὡς τὸν γιαλό, ἐμεσολαβοῦσε ὁ παράλιος δρόμος, ποῦ ἔβγαζε 'ςτὴ χώρα, τόσο πλατὺς 'ς ἐκεῖνο τὸ μέρος, ὥστε ἐσχημάτιζε σὰν ἕνα πλάτωμα. Ἦταν ἡ πλατεῖα τοῦ Κόκκινου Βράχου, ὁλόκληρη συνοικία, μὲ τὴν ἐκκλησία της, —τὴν Παναγία τὴν Κοκκινοβραχιώτισσα,— μὲ τὸ καφενεδάκι της καὶ μὲ τὰ κάτασπρα σπιτάκια της ἕνα-γῦρο, ποῦ πολλὰ τὰ ἐνοίκιαζαν γιὰ τὸ καλοκαῖρι ξένοι κ' ἐντόπιοι.

Ἀπὸ τὸ βορεινὸ μέρος, ὁ κρημνὸς τοῦ λόφου ἦταν ἀπότομος, τραχύς, φοβερός. Σ' ἔπιανε ζάλη νὰ στέκεσαι 'ςτὴν ἄκρη καὶ νὰ βλέπῃς ἐκεῖνο τὸ χάος. Ἡ κατακάθετη πλευρά, ἴσια σὰν τοῖχος, μόνο ἐδῶ κ' ἐκεῖ παρουσίαζε κἄποια ἐξογκώματα. Θἆταν ἀδύνατο νὰ καταιβῇ ἀπὸ κεῖ ἄνθρωπος, κι' ὁ πιὸ γυμνασμένος, κι' ὁ πιὸ ἄφοβος! Κάτω ἡ θάλασσα ἔγλυφε βράχους πρασινοκόκκινους, ἀφοῦ ἐτριγύριζε κἄτι σκοπέλους. Δρόμος παράλιος ἐδῶ δὲν ὑπῆρχε· γιατὶ τὸ πλάτωμα ἐσταματοῦσε ἴσια στὴ γωνία, χωρὶς νὰ γυρίζῃ μαζὶ μὲ τὸ γύρισμα τοῦ λόφου, ποῦ ὑψονότανε σὰν ἀκρωτῆρι. Αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ τοποθεσία ὀνομάζεται « Κόκκινος Βράχος», γιατὶ ἀπὸ μακρυά, ἡ βορεινὴ πλευρὰ τοῦ λόφου φαίνεται σὰν πελώριος βράχος κοκκινωπός, ὀρθωμένος 'ςτὴν ἀκροθαλασσιά, — καὶ μὲ τὸ ἴδιο ὄνομα εἶνε γνωστὴ ὅλη ἐκείνη ἡ περιοχή, τὸ κτῆμα τοῦ Σάντρη καὶ ἡ κάτω συνοικία, ὡς τἄ μισὰ σχεδὸν τοῦ παράλιου δρόμου ποῦ βγάζει 'ςτὴ χώρα.

Ὁ Ἄγγελος καὶ τὰ ξαδέλφια του εἶχαν σταματήσει πρῶτα 'ς τὸ χεῖλος τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς, κ' ἔβλεπαν πρὸς τὰ κάτω. Ἀνάμεσα 'ςτὰ σκαλοπάτια τῆς βράχινης σκάλας ἐφύτρονταν λογιῶν-λογιῶν ἀγριόχορτα κι' ἀγριολούλουδα, — ζοχοί, χαμωμήλια, μαργαρῖτες, παπαροῦνες, τσουκνίδες, ρείκια καὶ ἀγκάθια. Ἡ ἀνθισμένη αὐτὴ πρασινάδα ἐσχημάτιζε ζῶνες, σὰν γιρλάντες διακοσμητικὲς ἐπάνω στὸ φυσικὸ ἐκεῖνο μεγαλούργημα, κ' ἕνα στενὸ μονοπάτι, λοξό, πλαγιαστό, ἰδιότροπο, τὸ ἔσχιζε ἀπὸ πάνω ὡς κάτω, σὰν διάδρομος χαλασμένος, κομμένος, μετατοπισμένος κι' αὐτὸς ἀπ' τὸν πανάρχαιο σεισμό.

— Ὅποιος εἶνε ἀγριοκάτσικο κατεβαίνει ἀπὸ 'δῶ, εἶπε ὁ Μίμης, δείχνωντας τὴν ἀρχὴ τοῦ μονοπατιοῦ.

— Εἰδεμή, κάνει τὸ γῦρο καὶ... δυὸ ὧρες! ἐπρόσθεσε ἡ Φωτεινή.

– Σταθῆτε νὰ ἰδῶ καὶ τὸν Κόκκινο Βράχο, ἐπρότεινε ὁ Ἄγγελος, κ' ὕστερα βλέπουμε ἀπὸ ποῦ θὰ καταιβοῦμε.

Κ' ἐπροχώρησαν κατὰ τὰ βορεινά.

***

Ο ΝΕΟΣ ἐσταμάτησε 'ςτὸ ἀπροχώρητο, κ' ἔκαμε σὰ νὰ ἐζαλίσθηκε, μόλις ἔσκυψε κι' ἀντίκρυσε τὸ χάος. Ἀλλὰ φόβος δὲν ἦταν νὰ πέσῃ ἀπὸ ἐκεῖ. Ὑπῆρχαν πρῶτα κἄτι βαθουλώματα, σὰν γοῦρνες, μὲ διάστημα ἄρκετὸ γιὰ νὰ σταθῇ μέσα καὶ νὰ περπατήσῃ μάλιστα ἄνθρωπος. Ἂν τυχὸν ἔπεφτε κανείς, ἐκινδύνευε τὸ πολὺ νὰ στραγγουλίσῃ τὸ πόδι του καὶ νὰ μὴν ξέρῃ πῶς νἀνεβῇ. Ὕστερα ὅμως ἀπὸ δύο-τρία τέτοια λακκώματα, τὸ ἕνα κάτω ἀπ' τὸ ἄλλο, ἔχασκε ὁ μεγάλος κρημνός.

— Ἔ! ἂν βαρεθῇ κανεὶς τὴ ζωή του, δὲν ἔχει παρὰ νὰ κάμῃ ἕνα *σάλτο*! εἶπε ἡ Φωτεινή.

Ὁ Ἄγγελος ἐγύρισε καὶ τὴν ἐκύτταξε... Τὸ ἔλεγε μὲ τόση ἀφέλεια, μὲ τόση περιπαίχτρα χαρά, μὲ τόση ἀκόμη εὐτυχία κι' ἀφροντισιά, ὥστε ποτὲ δὲν θὰ ἐπερνοῦσε ἀπὸ τὸν νοῦ καὶ τοῦ πλέον ἀπαισιόδοξου ἀνθρώπου, πῶς μποροῦσε νὰ βρεθῇ καμμιὰ μέρα 'ς αὐτὴ τὴν ἀνάγκη ἡ ἴδια. Ὁ Ἄγγελος ὅμως, ποῦ πολλὲς φορὲς ὡς τώρα εἶχε συλλογισθῆ πῶς ἡ ζωὴ τοῦ ἦταν βάρος, — μάλιστα τὴν ἐποχὴ ποῦ ἦταν πτωχὸς κ' ἐδούλευε γιὰ νὰ ζῇ, — εἶδε τὸν κρημνὸ ἀληθινὰ σὰν ἕνα πειρασμὸ θανάτου, κ' ἔφριξε. Ἀλλὰ μπροστὰ 'ςτὰ ὡραῖα, 'ςτ' ἀθῶα κ' εὐτυχισμένα ξαδέλφια του, ἐξακολούθησε νἀστειεύεται καὶ νὰ γελᾷ.

— Πί! τὸν κακόμοιρο! εἶπε 'ςτὴ Φωτεινή· ρουθοῦνι ἀπὸ δαῦτον δὲ θἄμνησκε!

Ἡ κόρη ἐμόρφασε πονετικά.

— Ἀλήθεια, τί φοβερὸς θάνατος! εἶπε.

— Ἀπὸ τόσο ὕψος; ἔκαμε ὁ Ἄγγελος· δὲν τὸ πιστεύω!

— Μὰ πῶς;

— Ἔχω διαβάσει πῶς τὸ γκρέμισμα ἀπὸ μεγάλο ὕψος εἶνε ὁ ὡραιότερος, ὁ γλυκύτερος θάνατος. Ὄχι μόνο δὲν ὑποφέρει κανείς, ἀλλ' ἀπεναντίας αἰσθάνεται μιὰν ἀνέκφραστη ἡδονή. Ζαλίζεται, μεθᾷ, καὶ πρὶν νὰ λιγοθυμήσῃ, τοῦ φαίνεται πῶς πετᾷ, πῶς πλέει σὲ φῶς, πῶς ὀνειρεύεται... Οἱ μυτεροὶ βράχοι τὸν τρυποῦν, τὸν ξεσχίζουν, τὸν κάνουν κομμάτια, ἀλλὰ πόνο δὲν αἰσθάνεται. Καὶ τὰ λίγα δευτερόλεπτα ποῦ διαρκεῖ τὸ πέσιμο, τοῦ φαίνονται σὰ χρόνια ὁλόκληρα εὐδαιμονίας. Ξαναβλέπει ὅλη του τὴ ζωή, τὶς πιὸ εὐτυχισμένες στιγμὲς τῆς ζωῆς του, ξαναγεννημένες σὲ δράματα γλυκά. Ἐπιτέλους τοῦ φαίνεται πῶς μπαίνει 'ς ἕνα μεγάλο φῶς, σὰ 'ςτὸν οὐρανό, σὰ 'ςτὸν παράδεισο, καὶ λιγοθυμᾷ γιὰ πάντα. Θὰ φθάσῃ κάτω ἀναίσθητος, μισοπεθαμένος, πρὶν γίνῃ λυόμα μὲ τὸν

τελευταῖο βρόντο. Κι' ἡ θάλασσα, — ἂν εἶνε θάλασσα κάτω, — θὰ δεχθῇ ἕνα πτῶμα.

Ἡ Φωτεινὴ τἄκουεν ἐκστατική.

— Καὶ ποῦ τὰ ξέρουν αὐτά; εἶπε ὁ Μίμης δύςπιστος· μήπως ἐρώτησαν κανένα γκρεμοτσακισμένο;

— Ἀκριβῶς, ἀποκρίθηκε ὁ Ἄγγελος. Ἔτυχε νὰ κατρακυλήσουν μερικοὶ ἀπὸ βουνά, ἀλλὰ νὰ πέσουν μαλακὰ καὶ νὰ γλυτώσουν. Αὐτοί, ἅμα συνῆλθαν ἀπὸ τὴ λιποθυμία, ἐξιστόρησαν καταλεπτῶς τί ἐδοκίμασαν τὴν ὥρα ποῦ ἔπεφταν.

— Ἐλᾶτε τώρα νὰ γκρεμοτσακιστοῦμε καὶ μεῖς ἀπὸ τὸ μονοπάτι! — εἶπε ἡ Φωτεινή, καὶ τὸν ἐτράβηξε ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος· — νὰ ἰδοῦμε, θὰ αἰσθανθοῦμε τὰ ἴδια; . Ἢ μήπως δὲν μπορεῖτε σεῖς;

— Πῶς ὄχι; εἶπε ὁ Ἄγγελος λιγάκι πειραγμένος· ἀπὸ βουνὰ ἐγὼ εἶμαι συνειθισμένος· δὲν τὸ ξέρετε πῶς ἀνέβηκα καὶ 'στὰς Ἄλπεις;

— Λοιπὸν ἔμπρός! ἐφώναξε ἡ Φωτεινή. Ἰδοὺ αἱ Ἄλπεις. . .

— Ἰδοὺ καὶ τὸ πήδημα! ἐσυμπλήρωσε γελῶντας ὁ Μίμης, καὶ μὲ δυὸ διασκελισμοὺς ἀπὸ τὸ χεῖλος τῆς πλατείας, βρέθηκε 'στὸ μονοπάτι.

Ἀπὸ πίσω του ὥρμησε ἀμέσως ὁ Ἄγγελος κι' ἄρχισε νὰ κατεβαίνῃ. Ἡ Φωτεινὴ τοὺς ἄφησε νὰ προχωρήσουν λιγάκι, κ' ἔπειτα τοὺς ἀκολούθησε, ἀλλὰ μὲ τόση ὁρμή, ποῦ τοὺς ἔφθασε 'στὴ στιγμή, καὶ τοὺς ἐτρακάρησε, καὶ τοὺς συνεπῆρε, καὶ τοὺς ἀνάγκασε νὰ τρέχουν ἀκόμη πιὸ γρήγορα, γιὰ νὰ μὴν πέσουν. Ἄδικα ὁ Ἄγγελος τῆς ἔκαμνε τόπο γιὰ νὰ προπεράσῃ. Ἐκείνη, ἀπὸ πίσω του πάντα, τὸν εἶχε ἁρπάξῃ ἀπὸ τοὺς δυὸ ὤμους, καὶ τὸν ἐκρατοῦσε, καὶ τὸν ἐσκουντοῦσε, καὶ τὸν ἔρριχνε ἀπάνω 'στὸν Μίμη, ποῦ κοντοστεκόταν ἐπίτηδες γιὰ νὰ τοῦ δίνῃ ἀντιστήριγμα. Ἔτσι ἑνωμένοι, σχεδὸν ἀγκαλιασμένοι κ' οἱ τρεῖς, — ὁ Ἄγγελος 'στὴ μέση τῶν δυὸ παιδιῶν, — ἐρροβόλησαν ὅλο τὸ μονοπάτι μὲ γέλια καὶ μὲ φωνές.

— Ἄχ, ψυχή μου! ψαλμωδοῦσε μὲ φωνὴ περιπαίχτρα καὶ λαχανιασμένη ἡ Φωτεινή. Μέθησα. . . ζαλίστηκα. . . μοῦ φαίνεται πῶς πετῶ . . . πῶς πλέω. . . μέσα σὲ φῶς. . .

— Κ' ἐγώ. . . βλέπω ὁράματα γλυκά! ἀπαντοῦσε ὁ Μίμης 'ς τὸν ἴδιο τόνο. Ἄχ! . . νὰ ἕνας ψαρᾶς ἐκεῖ-πέρα. . . ποῦ βγάνει καβούρια! . . .

— Τὰ μυτερά χαλίκια μοῦ ξεσχίζουν τὶς γόβες, — ξανάρχιζε ἡ Φωτεινή, — ἀλλὰ πόνο κανένα δὲν αἰσθάνουμαι. . . Νὰ τὸ μεγάλο φῶς! . . . Ὁ οὐρανός! ὁ παράδεισος! . . Ἄχ, λιποθυμῶ!

— Μάγκες! ἐφώναζε λιγωμένος 'στὰ γέλια ὁ Ἄγγελος.

Κ' ἐκτυποῦσε 'στοὺς ὤμους τὸν Μίμη, καὶ προσπαθοῦσε νὰ κουτρήσῃ ἀπὸ πίσω τὴ Φωτεινή, ἀλλὰ δὲν κατόρθωσε ἄλλο παρὰ νὰ τοῦ πέσῃ τὸ ψαθάκι του. Ἀδιάφορο κανεὶς δὲν ἐννοοῦσε νὰ σταματήσῃ γι' αὐτό, καὶ οὔτε ποῦ τὸ συγχωροῦσεν εὔκολα ἡ «κεκτημένη ταχύτης». Καὶ μόνο σὰν ἔφθασαν κάτω κ' ἐπάτησε τὸ πόδι τους γερά, ὁ Μίμης ξανανέβηκε μιὰ στιγμὴ καὶ τὸ ἔπιασε.

ΤΟ τρελλὸ αὐτὸ κατέβασμα τοὺς ἐδιασκέδασε, τοὺς ἐζωήρεψε κι' ἀκόμη τοὺς ἐξοικείωσε. Τὸ ἀγκάλιασμα, ἡ συνάφεια ἐκείνη τῶν σωμάτων, ἔκαμε τὸ θαῦμα της σὲ λίγες στιγμές, ὅπως δὲν θὰ μποροῦσαν τόσο εὔκολα νὰ τὸ κάμουν οὔτε μιὰ πολυκαιρινὴ συμβίωσις, οὔτε κἂν ἡ ἰδέα τῆς στενῆς συγγενείας. Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ἐκείνη, 'στὴν καρδιὰ τοῦ Ἀγγέλου ἡ ἁπλῆ περιέργεια γιὰ τὰ ξαδέλφια του ἄρχισε νὰ δίνῃ τόπο 'ς ἕνα συνθετώτερο αἴσθημα, ποῦ ἔμοιαζε λίγο μὲ στοργή. Καὶ τὰ παιδιὰ πάλι ἐκατάλαβαν πῶς τὸν ἀγαποῦν ἀληθινὰ σὰ δικό τους, κι' ἀπὸ τὴν ἴδια στιγμή, σὰ νὰ συνεννοήθηκαν, ἔπαυσαν πιὰ νὰ τοῦ μιλοῦν μὲ πληθυντικό.

Ἡ ἀλήθεια εἶνε πῶς ὁ Ἄγγελος δὲν ἦταν ἀπὸ τοὺς *μεγάλους* ἐκείνους ποῦ φοβίζουν. Τὸ πρόσωπό του, εὔμορφο ἀκόμη, — κι' ἂς τοῦ ἔλειψαν τὰ πλούσια μαλλιὰ ποῦ ἐθαύμαζε 'στὴν παληὰ φωτογραφία ἡ Φωτεινή, — εἶχε κάτι τὸ παιδικό. Τὸ ἀνδρικό του μουστάκι, κατάμαυρο, μόνο μὲ δυὸ-τρεῖς ἄσπρες τρίχες 'στὴ μέση, ἔκλινε εἰρηνικώτατα, ἀφελέστατα πρὸς τὰ κάτω, καὶ κάθε σοβαρότητα ἐμηδένιζεν ἕνα συχνὸ χαμόγελο μελαχρινοῦ μὲ ὡραῖα κάτασπρα δόντια, γλυκὸ καὶ συμπαθητικό. Τὰ παιδιά, ὅσο λίγο κι' ἂν ἐπρόσεχαν σὲ τέτοια, δὲν μποροῦσαν νὰ μὴν ἀναγνωρίσουν ἐδῶ τὸ χαμόγελο τῆς μητέρας τους. Ἦταν τὸ ἴδιο. Καὶ τὰ μάτια του, μεγάλα, φωτεινά, ἔξυπνα, ἀτρόμητα 'στὸ κύτταγμα, εἶχαν τὸ ἴδιο σχῆμα, τὸ ἴδιο ἄνοιγμα, τὴν ἴδια ἔκφρασι τῶν ματιῶν τῆς Φωτεινῆς, μὲ μόνη τὴ διαφορὰ πῶς ἐκεῖνα ἦταν κατάμαυρα. Ἐξ αἰτίας τῶν ματιῶν ὁ Ἄγγελος κ' ἡ Φωτεινὴ ἔμοιαζαν, εἶχαν τὸν ἴδιο *ἀέρα*. Εὔκολα θὰ τῶβλεπε κανείς, μὰ δύσκολα θὰ τὸ ἐξηγοῦσε.

Τριανταεπτὰ χρονῶν· ἀλλὰ δὲν τὰ ἐμαρτυροῦσε οὔτε τὸ πρόσωπο, ὁλωςδιόλου ἀρρυτίδωτο, οὔτε καὶ τὸ σῶμα, λεπτό, λυγερὸ καὶ

κάπως μικροκαμωμένο Τὰ μαῦρα μαλλιά, ποῦ ἄσπριζαν λιγάκι 'στοὺς κροτάφους, οὔτε αὐτὰ δὲν ἔλεγαν τίποτε. Κ' ἔπρεπε νὰ προσέξῃ κανεὶς μόνο κάτω ἀπ' τὰ μάτια, ἐκεῖ ὅπου τὸ δέρμα ἐκυάνιζε κ ἐγυάλιζε κ ἐβαθούλονε κ' ἐκολλοῦσε 'στὸ κόκκαλο τῆς κόγχης, προδοτικά, γιὰ νὰ συμπεράνῃ τὴν πραγματικὴ ἡλικία. Ἡ Φωτεινὴ ὅμως δὲν ἤξευρε ἀκόμη ποῦ κυττάζουν τοὺς ἡλικιωμένους. . . Καὶ ὁ ἐξάδελφός της τῆς ἐφάνηκε νέος. Ὄχι βέβαια σὰν τὸν Μίμη ἢ σὰν τὸν Στέφανο. . . μ' αὐτοὶ ἦταν καὶ παιδιά. — Τελοσπάντων, ἡ σοβαρότης ποῦ εἶχε φοβηθῆ ἀπὸ τὴ φωτογραφία του καὶ ἀπὸ τὴ σαραντάρα του, δὲν ἐδείχτηκε ἀκόμη, καὶ μὲ μεγάλη της ἔκπληξι καὶ χαρά, ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ ποῦ τὸν ἀντίκρυσε 'στ' ἀμᾶξι, εἶδε πῶς ἦταν *τοῦ χεριοῦ της*.

ΤΑ παιδιὰ τὸν ἔβαλαν 'στὴ μέση καὶ σουλατσάρησαν λίγο στὸ ἔρημο πλάτωμα. Ἔπειτα ἐκάθησαν 'στὸ καφενεδάκι κ' ἔφαγαν ἀπολιθωμένα λουκούμια, γιὰ τὴν εὐχαρίστησι νὰ πιοῦν κρύο νερό. Ἀπὸ 'κεῖ ἐτράβηξαν κατὰ τὴ θάλασσα κ' ἐπλανήθηκαν, φλύαροι κι' ἀργοπερπάτητοι, 'στοὺς βράχους καὶ 'στοὺς ἄμμους τῆς ἀκρογιαλιᾶς.

Ὁ Ἄγγελος ἐθαύμαζε τὸ πανόραμα. Ἀστὸν μεσημεριάτικο ἥλιο, γῆ καὶ θάλασσα ἐλαμποκοποῦσαν κάτω ἀπὸ ἱλαρώτατον οὐρανό. Κάπου-κάπου ἐφυσοῦσε ἀδύνατη αὔρα ὁλόδροση, πελαγήσια, κι' ἀερόπλεαν χρυσᾶ συννεφάκια, ἀνεβασμένα 'στὴ γαλανὴ δόξα τοῦ ζενίθ. Γύρω, τὰ νέα σπιτάκια, κάτασπρα καὶ γελαστά· καὶ πάρα-πέρα, πανύψηλος, κατακόκκινος κι' ἐγωϊστής, ἕνας καινούργιος φουγάρος ἀτμομηχανῆς Μακρυᾶ, μέσα σὲ φωτεινὴ ὁμίχλη, ἀσπρογάλιαζε ἕνα γραφικὸ κομμάτι τῆς χώρας μὲ καμπαναριὰ καὶ κορυφὲς καταρτιῶν. Ἐδῶθε λόφοι καταπράσινοι, καὶ πέρα 'κεῖθε, 'στὰ λαμπερὰ σὰ σμαλτωμένα οὐρανοθέμελα, μακρινὰ χρυσογάλαζα ἢ μενεξεδένια βουνά.

— Νά, εἶπε ἡ Φωτεινή, — κ' ἔδειξεν ἕνα σπιτάκι, 'στὴν ἀρχὴ τοῦ παραλιακοῦ δρόμου ποῦ ἔβγαζε 'στὴ χώρα· — 'κεῖ-μέσα κάθεται μιὰ νέα, φθισική. Ἦλθε ἡ κακομοῖρα ἀπὸ τὸν Πύργο, γιὰ νὰ βρῇ ἐδῶ τὴν ὑγειά της, μὰ ποῦ! . . . Ἀπὸ μέρα σὲ μέρα χλωμιάζει καὶ σβύνεται. . . Ἄχ, πῶς λυπᾶμαι νὰ τὴ βλέπω! Δὲν θέλω νὰ περνῶ ποτὲ ἀπὸ 'κεῖ. . .

— Γιατὶ φοβᾶσαι μὴν κολλήσῃς! εἶπε ὁ Μίμης.

(Ἔλα, ἀνόητε! . .) Ἀλήθεια, Ἄγγελε, πάνω γι' αὐτὸ ποῦ μᾶς ἔλεγες προτήτερα: Ἔχω ἀκουστὰ πῶς ὁ θάνατος τοῦ φθισικοῦ εἶνε ὁ πιὸ γλυκός. Λυόνει, σβένεται χωρὶς νὰ τὸ καταλαβαίνῃ, καὶ τί παράξενο! πεθαίνει τὴ στιγμὴ ποῦ νομίζει πῶς ἔγινε πιὰ καλὰ κ' ἐλπίζει νὰ ζήσῃ ἑκατὸ χρόνια.

— Ναί. . ἔτσι λένε, ἀποκρίθηκε ὁ νέος. Μὰ τί, ὅλο καὶ γιὰ θάνατο θὰ μιλοῦμε σήμερα; Ἡ φύσις τριγύρω μας εἶνε ὅλη χαρὰ καὶ ζωή. Κύτταξε!

Εἶχαν φθάσει κάτω ἀπ' τὸν μεγάλο Βράχο. Μὲ πολλὴ δυσκολία, πατῶντας ἀπὸ πέτρα σὲ πέτρα, μέσα 'στὰ φύκια, 'στοὺς ἄμμους καὶ 'στὰ νερά, ἐμαζεύθηκαν κ' οἱ τρεῖς 'ς ἕνα σκόπελο, ποῦ πλατὺς ἐξεῖχε δυὸ μέτρα ἀπὸ τὴ θάλασσα, ἐσκαρφάλωσαν ἐπάνω κ' ἐκάθησαν ἀναπαυτικά. Μπροστά τους ὁ Κόκκινος Βράχος ὑψονότανε σὰν τοῖχος ἐρειπίου, φουσκωμένος ἐδῶ, γουβιασμένος ἐκεῖ, κιτρινωπὸς σὲ κάποια μέρη, κοκκινωπὸς σὲ μερικὰ ἄλλα, βαθυκόκκινος 'στὴ μέση καὶ πρὸς τὰ κάτω. Ὁ Ἄγγελος τὸν παρατηροῦσε μὲ θαυμασμό. Πολλὲς φορές, ἀπὸ τὴν ἴδια ἐκείνη θέσι, τὸν εἶχε ἰδῆ νὰ αἱμοστάζῃ ὑγρὸς ἀπὸ βροχὴ καὶ φωτισμένος ἀπὸ τὶς ὕστερες ἀκτῖνες τοῦ ἥλιου, καὶ 'στὴ μνήμη του ἡ εἰκόνα αὐτὴ εἶχε μείνει χαραγμένη βαθειά.

— Τί παράξενο χρῶμα! ἐψιθύρισε.

— Ἐδῶ ἡ γῆ μας ἔχει τὴ μεγαλήτερη θύμωσι, εἶπε ἡ Φωτεινή.

Θύμωσι λέγουν τὸν ἐρεθισμὸ τοῦ σπυριοῦ, ποῦ πρωτοφανερόνεται μὲ δυνατὴ κοκκινάδα. Καὶ δὲν ἦταν ἄστοχη ἡ μεταφορά. Σ' ὅλη ἐκείνη τὴν περιοχή, ἡ γῆ πραγματικῶς ἐκοκκίνιζε σὰ ζωντανή, θυμωμένη κ' ἐρεθισμένη. Καὶ τὸ σημεῖον ὅπου ἡ κοκκινάδα της ἔφθανε 'στὴ μεγαλήτερη ἔντασι, κ ἐβυσσίνιζε καὶ σχεδὸν ἐμαύριζε, ἦταν ἡ βορεινὴ αὐτὴ πλευρὰ τοῦ Βράχου μὲ τὰ σπαραγμένα σπλάχνα, ποῦ κρημνιζόταν ἀπότομα 'στὴ θάλασσα.

Τί σημαίνει αὐτό; ἐρωτοῦσε ἀπὸ μέσα του ὁ Ἄγγελος.

Τὴν ἄλλη φορά, ἄπραγος ἀκόμη καὶ ἀνίδεος, δὲν εἶχεν ἰδῆ 'στὴν ἔξαψι τοῦ Κόκκινου Βράχου, παρὰ μιὰ παράξενη κι' ἀγριωπὴ εὐμορφιά. Τώρα ὅμως ποῦ μὲ τὰ χρόνια καὶ τὴν πεῖρα, τῆς ζωῆς ἡ ἀντίληψις εἶχε γίνει βαθύτερη καὶ σοφώτερη μέσα του, καὶ ποτὲ δὲν ἀνέβαινεν ὥς τὰ σύννεφα τοῦ ρεμβασμοῦ του παρὰ σὰν ψυχὴ πολύτροπη, ἑνωμένη ἀχώριστα μὲ τὴν ὕλη, μὲ τὸ ἔδαφος, μὲ τὸ χῶμα, — 'στὸν

Κόκκινο Βράχο ἔβλεπεν ἕνα μυστήριο τῆς ζωῆς. Τοῦ φαινόταν σὰ μιὰ ὑλικὴ ἐκδήλωσις ψυχῆς, ποῦ αὐτὸς ἦταν ἀκόμη ἀνίκανος νὰ τὴν ἐξιχνιάσῃ· καὶ 'στὴ φαντασία του ἐθέριευε σκεπασμένος μὲ μοιραῖα ἱερογλυφικά, ποῦ αὐτὸς δὲν μποροῦσε νὰ τὰ ξεδιαλύνῃ.

(Ἕπεται συνέχεια) ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΟΥ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ ΣΕΡΑΓΙΟΥ ΚΑΙ Η ΕΝ ΑΥΤΗ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΗ ΟΚΤΑΤΕΥΧΟΣ

[Ὁ κ. Οὐσπένσκυ ὡμίλησε εἰς τὸ ἀρχαιολογικὸν Συνέδριον περὶ τοῦ κατωτέρω χειρογράφου, τὸ ὁποῖον ὀνομάζει τὸ πολυτιμώτερον κειμήλιον τῆς Σεραγιακῆς βιβλιοθήκης καὶ τὸ ὁποῖον κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀνάγεται εἰς βυζαντιακὴν ἐποχήν. Ὁ κ. Οὐσπένσκυ εὑρεσιτέχνησε νὰ μᾶς παραχωρήσῃ τὴν ἀνακοίνωσίν του, τὴν ὁποίαν ἔκαμεν ἑλληνιστί, καὶ τῆς ὁποίας δημοσιεύομεν τὰ κυριώτερα μέρη].

Τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 8 χειρόγραφον, τὸ περιέχον τὴν εἰκονογραφημένην Ὀκτάτευχον, μᾶς παρουσιάζει σήμερον οἰκτρὰν ὄψιν προχωρούσης σήψεως καὶ ἀφανισμοῦ ὁλοκλήρων τεμαχίων τῆς περμαμενῆς. Τὸ σπουδαῖον τοῦτο χειρόγραφον, ἀποτελοῦν βεβαίως τὸ λείψανον προερχόμενον ἐκ τῆς βιβλιοθήκης τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων, περιέχει 568 φύλλα ἤτοι 1136 σελίδας ἐκ 54 στίχων ἑκάστην. Ἀνεξαρτήτως τοῦ περιεχομένου του ὡς συλλογῆς σχολίων τῶν πατέρων τῆς ἐκκλησίας ἐπὶ τῆς Ὀκτατεύχου, ἡ ἰδιαιτέρα ἀξία τοῦ ἐν λόγῳ χειρογράφου συνίσταται ἐν τῇ ἀφθονίᾳ καὶ τῇ ἐντελείᾳ τῆς τέχνης τῶν μικρογραφιῶν, ἐξ ὧν διετηρήθησαν ἄνω τῶν 300. Λαμβάνων τις μάλιστα ὑπ' ὄψιν ὅτι χειρόγραφα εἰκονογραφημένης Ὀκτατεύχου ἐν πάσαις ταῖς εὐρωπαϊκαῖς βιβλιοθήκαις διεσώθησαν ἐλάχιστα, δύναται νὰ κατανοήσῃ τὴν ἐπιστημονικὴν καὶ καλλιτεχνικὴν σημασίαν τοῦ σεραγιακοῦ κώδικος.

Χωρὶς νὰ εἰσέλθωμεν εἰς λεπτομερείας, αἵτινες ἐκτεθήσονται ἐν ἰδιαιτέρᾳ ἐξερευνήσει, ἐν τῷ παρόντι συνεδρίῳ νομίζομεν ἀπαραίτητον νὰ ἐμμείνωμεν ἐπὶ ἐκείνου τοῦ χαρακτῆρος τοῦ κώδικος, ὅστις ἀναδείκνυσιν αὐτὸν μοναδικὸν εἰς τὸ εἶδος του καὶ ὅστις μέχρι τινὸς προσεπιμαρτυρεῖ περὶ τῆς ἐκ τῆς *βασιλικῆς βιβλιοθήκης προελεύσεώς του.*

Εἰς τὸ πρῶτον φύλλον τοῦ κώδικος ὑπάρχει ἐπικεφαλὶς ἀναφερομένη εἰς τὴν ἀπαρχὴν τοῦ χειρογράφου. Ἐν ἀρχῇ τῶν τοῦ εἴδους τούτου κωδίκων τίθεται ἡ περὶ τῆς μεταφράσεως τῶν «ἑβδομήκοντα» ἐπιστολὴ τοῦ Ἀριστέου πρὸς τὸν Φιλοκράτην· τὸ ἐν λόγῳ χειρόγραφον ἄρχεται ὡσαύτως διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης, τοιουτοτρόπως «Τὸ τῆς Παλαιᾶς προοίμιον ὅπερ ὁ Ἀριστέας πρὸς Φιλοκράτην ἐκτέθεικεν μακρηγορίᾳ καὶ ἀσαφείᾳ· ὁ δὲ πορφυρογέννητος κῦρ Ἰσαάκιος καὶ υἱὸς τοῦ μεγάλου βασιλέως κῦρ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ εἰς συντομίαν μετερρύθμισε καὶ σαφήνειαν».

Ὁ πρόλογος οὗτος πρὸ παντὸς ἐπιχέει νέον φῶς ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς βυζαντινῆς φιλολογίας, ἀναφέρων περὶ ἀγνώστου μέχρι τοῦ νῦν συγγραφέως, τοῦ πορφυρογενήτου Ἰσαακίου, υἱοῦ τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ἐξ ἄλλου δὲ εἰσάγει νέαν σελίδα ἐν τῇ εἰδικῇ περὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Ἀριστέου πρὸς τὸν Φιλοκράτην λογογραφίᾳ καὶ εἰκονίζει τὴν πρὸς τὸ ὑπόμνημα τοῦτο ἰδέαν τοῦ XII αἰῶνος. Περὶ τοῦ συγγραφέως τοῦ προλόγου τούτου σημειωτέον τὰ ἑξῆς: ὁ πορφυρογέννητος Ἰσαάκιος εἶνε γνωστὸς ἐκ τῶν καταλόγων τῶν χειρογράφων ὡς συγγραφεὺς «περὶ τῶν καταλειφθέντων ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου» ἀλλ' ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ὑπετίθετο συνήθως ὁ συνώνυμος αὐτῷ αὐτοκράτωρ, ὁ βασιλεύσας ἀπὸ τοῦ 1057 μέχρι τοῦ 1059. Ἰδοὺ ὅμως ἐν τῷ Σεραγιακῷ κώδικι ἀναφέρεται ἄλλος Ἰσαάκιος Πορφυρογέννητος δηλαδὴ υἱὸς τοῦ βασιλέως Ἀλεξίου τοῦ Κομνημοῦ καὶ ἑπομένως ζήσας 100 ἔτη ὕστερον τοῦ πρώτου.

Παραβάλλοντες πρὸς ἀλλήλας τὴν ἐκδοθεῖσαν συγγραφὴν ἐπ' ὀνόματι Ἰσαακίου τοῦ Πορφυρογενήτου «περὶ τῶν καταλειφθέντων ὑπὸ τοῦ Ὁμήρου» καὶ τὴν παράφρασιν τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Ἀριστέου, εὑρίσκομεν πληθὺν ὁμοιομόρφων ἐκφράσεων, τὰς αὐτὰς προσφιλεῖς λέξεις καὶ ἐν γένει μεγίστην ὁμοιότητα λογογραφικῶν ἐκδοχῶν διακρινουσῶν τὸν ἴδιον πάντοτε συγγραφέα. Ἐκτὸς τούτου ὁ λόγιος l'abbé Louis Petit μὲ εἰδοποίησε ὅτι ὑπάρχει καὶ ἄλλο ἀνέκδοτον σύγγραμμα ἀνῆκον εἰς τὸν αὐτὸν Ἰσαάκιον. Εἶναι δὲ τοῦτο τυπικὸν τοῦ μοναστηρίου τὸ ὁποῖον ἔκτισεν ὁ Ἰσαάκιος. Ἐνταῦθα ὁ κτίτωρ τοῦ μοναστηρίου καὶ συγγραφεὺς τοῦ τυπικοῦ ὀνομάζει ἑαυτὸν *σεβαστοκράτορα Ἰσαάκιον* καὶ υἱὸν τοῦ μεγάλου βασιλέως Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ. Τὸ οὐσιῶδες ὅμως δι' ἡμᾶς εἶναι χωρίον τι τοῦ τυπικοῦ ἐν ᾧ ὁ ἱδρυτὴς τοῦ μοναστηρίου κάμνει μνείαν περὶ τῶν ἰδίων συγγραμμάτων. Ἐντεῦθεν δῆλον ὅτι ὁ συγγραφεὺς Ἰσαάκιος Πορφυρογέννητος εἶναι υἱὸς τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ καὶ ὅτι ὁ συγγραφεὺς σεβαστοκράτωρ Ἰσαάκιος εἶναι ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον.

Τοιουτοτρόπως ἐν τῷ Σεραγιακῷ ὑπ' ἀριθ 8 κώδικι οὐ μόνον διεσώθη σπουδαιότατον καὶ ὑπὸ ἔποψιν ὕλης καὶ ὑπὸ ἔποψιν καλλιτεχνίας χειρόγραφον, ἀλλ' ἀκόμη ἴσως ἔχομεν ἐν αὐτῷ ἐνδείξεις περὶ τῆς προελεύσεως μέρους τῶν *χειρογράφων τῆς Σεραγιακῆς βιβλιοθήκης ἀπὸ τῆς ἀρχαίας τοιαύτης τῶν βασιλέων Κομνηνῶν.*

Ἡ μετάφρασις τῆς πρὸς τὸν Φιλοκράτην ἐπιστολῆς τοῦ Ἀριστέου, ἡ ἀνήκουσα τῷ Πορφυρογενήτῳ, εἶναι μέχρι σήμερον γνωστὴ ἐξ ἑνὸς μόνον ἐγγράφου τῆς Σεραγιακῆς βιβλιοθήκης, τὸ ὁποῖον ἐπίσης κατὰ πᾶσαν πιθανότητα προέρχεται ἐκ τῶν βιβλίων αὐτοῦ τοῦ Ἰσαακίου. Χάις εἰς τὴν εὐτυχῆ σύμπτωσιν τῶν περιστάσεων, ὁ μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν διασωθεὶς κώδιξ ὑπ' ἀριθμὸν 8 δέον τοιουτοτρόπως ν' ἀναχθῇ ὡς πρὸς τὴν προέλευσιν αὐτοῦ εἰς τὴν βιβλιοθήκην τῶν ἐκ τοῦ γένους τῶν Κομνηνῶν βασιλέων.

Τοῦτο τὸ συμπέρασμά μου ἔχω τὴν τιμὴν καὶ τὴν μεγάλην εὐχαρίστησιν ν' ἀναφέρω εἰς τὸ Διεθνὲς Ἀρχαιολογικὸν Συνέδριον τῶν Ἀθηνῶν.

ΘΕΟΔΩΡΟΣ ΟΥΣΠΕΝΣΚΥ

Η ΠΑΝΗΓΥΡΙΣ ΤΩΝ ΜΕΓΑΡΩΝ

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

Αἱ ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ ΤΩΝ "ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ„

Τὴν Κυριακήν, 10 Ἀπριλίου, ἔγινεν εἰς τὰ Γραφεῖα τῶν «Παναθηναίων» ἡ τελευταία συγκέντρωσις αὐτῆς τῆς περιόδου. Ἐνώπιον ἐκλεκτοῦ καὶ ἄβροῦ ἀκροατηρίου, πρῶτον ὁ κ. Γρ. Ξενόπουλος ὡμίλησε «περὶ τοῦ μουσικοῦ αἰσθήματος εἰς τὰς Ἀθήνας«. Κύριος πάντοτε τοῦ βήματος, ἁπλοῦς καὶ ἀφελής, ὡμίλησε κατὰ τὰ συνήθειάν του μὲ τὴν βοήθειαν μόνον ὀλίγων σημειώσεων. Θὰ δώσωμεν μικρὰν περίληψιν ἐξ ὅσων ἐνθυμούμεθα. Ἐν ἀρχῇ ὁ ὁμιλητής, ἀφοῦ ἐδικαιολογήθη πῶς, χωρὶς νὰ εἶνε μουσικός, θὰ ὁμιλήσῃ περὶ μουσικῆς, συνέκρινε τὸ μουσικὸν αἴσθημα ὅπως τὸ ηὗρεν εἰς τὰς Ἀθήνας ὅταν πρωτοῆλθε ὡς φοιτητής, μὲ τὸ μουσικὸν αἴσθημα ὅπως τὸ ἤξευρε εἰς τὴν Ἑπτάνησον καὶ ἰδιαιτέρως εἰς τὴν πατρίδα του Ζάκυνθον. Φυσικὰ τὸ μουσικὸν αἴσθημα εἰς τὰς Ἀθήνας τοῦ ἐφάνη πολὺ ἀσθενέστερον, καὶ ἐξήγησε τὸ φαινόμενον ἀναπτύξας δι' ὀλίγων τὰ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς Ἑπτανήσου, ἡ ὁποία ἐπὶ 400 ἔτη ἔζησε βίον σχετικῶς ἀνεξάρτητον καὶ ἀπολύτως πολιτισμένον ὑπὸ τοὺς Ἑνετοὺς καὶ τοὺς Ἄγγλους.

Μέγα μέρος τῆς διαλέξεώς του κατηνάλωσεν ἡ σύγκρισις αὕτη μεταξὺ Ζακύνθου καὶ Ἀθηνῶν. Συνέκρινε τὴν ζακυνθινὴν μὲ τὴν ἀθηναϊκὴν Ἐκκλησίαν, τὸ θέατρον, τὰς συναυλίας, τὴν μουσικὴν τοῦ δρόμου, τὴν μουσικὴν τοῦ σπιτιοῦ, τὶς *καντάδες* κτλ. Ἡ ὁμιλία του γεμάτη ἀπὸ ἀνέκδοτα, ἐντυπώσεις, συντόμους χαρακτηρισμούς. Διὰ τὰς συναυλίας π. χ. ἐκείνου τοῦ καιροῦ, ὅπου οἱ ἀκροαταὶ συνωμίλουν διαρκῶς, εἶπε: «Ἐδιάβαζα κατ' αὐτὰς μίαν σκέψιν τοῦ Ὀσκὰρ Οὐάϊλδ. Ἀπὸ κάθε ἄλλην μουσικήν, λέγει ὁ ἄγγλος συγγραφεύς, μοῦ ἀρέσει περισσότερον ἡ μουσικὴ τοῦ Βάγνερ· εἶνε τόσον θορυβώδης, ὥστε εἰμπορεῖς νὰ ὁμιλῇς μεγαλοφώνως χωρὶς νὰ ἐνοχλῇς κανένα. — Φαίνεται ὅτι διὰ τοὺς ἀκροατὰς τῶν ἀθηναϊκῶν κοντσέρτων, κάθε μουσικὴ εἶνε μουσικὴ τοῦ Βάγνερ».

Μετὰ τὴν σύγκρισιν καὶ τὰ ἐξ αὐτῆς συμπεράσματα, ὡμίλησε περὶ τῆς μουσικῆς προόδου τῶν Ἀθηνῶν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Εἶπεν ὅτι ἡ πρόοδος αὐτὴ εἶνε πραγματικῶς σημαντική, ὅτι τὸ μουσικὸν αἴσθημα ἤρχισε νὰ φυπνίζεται, καὶ ὡς πρῶτον παράγοντα καὶ συντελεστὴν μουσικῆς ἀναγεννήσεως ἀνέφερε τὸ Ὠδεῖον, τὸ ὁποῖον «ἐδημιούργησεν ἐν Ἀθήναις τάξιν ἀνθρώπων τόσο μουσικῶς ἀνεπτυγμένων, ὅσο θὰ ἦτο δύσκολον σήμερον νὰ παντήσῃ καὶ κανεὶς εἰς τὴν Ἑπτάνησον». Διὰ τὴν μουσικὴν ἀνάπτυξιν τοῦ λαοῦ, ἀνέφερε κατόπιν ἄλλας ἐργασίας, ἄλλα μουσικὰ ἱδρύματα, ἐσημείωσε τὴν σπουδαίαν ἐπίδρασιν τὴν ὁποίαν εἶχαν τελευταίως τὰ ἑλληνικὰ κωμειδύλλια μὲ τὰ ᾄσματά των, τὰ ὁποῖα ἔγιναν δημοφιλῆ, ἐξῆρε τὴν ἐργασίαν τῆς ἀθηναϊκῆς Μανδολινάτας καὶ κατέληξε μὲ τὴν εὐχὴν νὰ ὑποστηριχθοῦν καὶ νὰ προαχθοῦν, ἐκτὸς τῶν μεγάλων, τῶν ἐπισήμων ἱδρυμάτων, καὶ τὰ μικρότερα τάφανέστερα, τὰ προσιτὰ καὶ λαϊκά, τὰ ὁποῖα, ἀκριβῶς διὰ τοῦτο συντελοῦν εἰς τὴν μουσικὴν ἀνάπτυξιν, ὄχι μιᾶς τάξεως μόνον, ἀλλὰ τοῦ λαοῦ, τῆς κοινωνίας ἐν γένει.

Ὁ κ Ξενόπουλος συνεκράτησε τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἀκροατηρίου, τὸ ὁποῖον εἰς τὸ τέλος τὸν ἐχειροκρότησε καὶ τὸν συνεχάρη θερμῶς.

Κατόπιν ἡ Δὶς Ξανθάκη, καινοτομοῦσα, ἀντὶ ποιήματος ἢ θεατρικοῦ τεμαχίου, ἀπήγγειλε τὸ διήγημα «Μιὰ μαχαιριὰ στὰ σπλάχνα τῶν θεῶν». Ἐδημοσιεύθη ἄλλοτε εἰς τὰ «Παναθήναια» καὶ εἶνε γνωστὸν εἰς τοὺς ἀναγνώστας μας τὸ ὡραῖον αὐτὸ μουσικὸν διήγημα τοῦ κ. Παπαντωνίου. Ἡ ἀπαγγελία τῆς Δδος Ξανθάκη, τεχνικωτάτη, ψυχολογημένη, παραστατική, θαυμασία ἐν τῷ συνόλῳ, τὸ ἀνέδειξεν ἀκόμη ὡραιότερον. Ἡ ἐντύπωσις τοῦ ἀκροατηρίου ἦτο κυριολεκτικῶς ἐνθουσιασμός. Ποτὲ δὲν ἀντήχησαν εἰς τὴν αἴθουσαν τῶν «Παναθηναίων» ζωηρότερα χειροκροτήματα ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ ἐπέστεψαν τὰς τελευταίας λέξεις τῆς καλλιτέχνιδος ὅταν, θριαμβευτικὴ καὶ ὡραία, ὡς μὲ φωνὴν σάλπιγγος ἀπηχοῦσε τὸν θρίαμβον τοῦ ἥρωος τοῦ διηγήματος, τοῦ μικροῦ καὶ ταπεινοῦ μουσικοῦ, ὁ ὁποῖος, ἐπαναστατήσας κατὰ τῶν μεγάλων, διέκοψεν ἀποτόμως τὴν ἐκτέλεσιν τῆς θείας συνθέσεως μὲ μίαν μακράν, στριγγήν, ἀπαισίαν κραυγὴν τῆς τρόμπας του, — παραφωνίαν ὡς μαχαιριὰν εἰς τὰ σπλάχνα τῶν θεῶν, τῶν ὁποίων παρίστανε τὴν κάθοδον ἡ μουσική... Ὁ θρίαμβός του, ὅπως τὸν ἐζωγράφισαν ἐκείνην τὴν στιγμὴν τὰ ὡραῖα λόγια τοῦ κ. Παπαντωνίου ἀπαγγελλόμενα ἀπὸ τὴν Δδα Ξανθάκη, ἦτο πραγματικῶς θρίαμβος καὶ τοῦ διηγηματογράφου καὶ τῆς καλλιτέχνιδος.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ

Ἀπὸ τὴν ἔκθεσιν τοῦ «Παρνασσοῦ».

Μετὰ ἑνάμισυ ὁλόκληρον ἔτος ἤνοιξε πάλιν ἡ *Καλλιτεχνικὴ Ἔκθεσις τοῦ «Παρνασσοῦ»*. Ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ περιμένῃ καὶ περισσότερα ἔργα, ἔπειτα ἀπὸ τόσην ἀνάπαυσιν. Τὸ κοινὸν καταδικάζει τοὺς ζωγράφους μας ἐπὶ ὀκνηρίᾳ· οἱ ζωγράφοι καταδικάζουν τὸ κοινὸν ἐπὶ ἀδιαφορίᾳ. Ἴσως συνυπάρχουν καὶ τὰ δύο. Ἀλλ' ἔχουν δίκαιον καὶ οἱ καλλιτέχναι καὶ τὸ κοινόν.

Τὸ κοινὸν — ἐκτὸς ὀλιγίστων μεμυημένων — περιμένει νὰ ἰδῇ καὶ ν' ἀκούσῃ. Καὶ ἀκολουθεῖ. Φυσικώτατα. Χρειάζεται ὁλόκληρος ἀγωγὴ αἰσθητικὴ διὰ νὰ ἔχωμεν πολίτας, οἱ ὁποῖοι νὰ βλέπουν καὶ νὰ αἰσθάνωνται τὸ καλόν. Ἀλλ' οὔτε πινακοθήκας ἔχομεν, οὔτε ἐκθέσεις, οὔτε τίποτε πρὸς τοῦτο. Τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα εἶνε ὅλη ἡ καλλιτεχνικὴ ἀγωγή μας. Καλὰ καὶ ἄξια, ἀλλ' ὄχι καὶ ἀρκετά. Ποῖος θὰ εὑρεθῇ νὰ κτίσῃ μίαν αἴθουσαν εἰδικὴν δι' ἐκθέσεις; Ποῖος θὰ προικοδοτήσῃ τὴν ἑλληνικὴν Πινακοθήκην; Τὸ Κράτος; Κάμνει οἰκονομίας. Ἂς εὑρεθῇ ἕνας ἰδιώτης νὰ διαθέσῃ, ὄχι πολλά, καὶ ἀναλαμβάνομεν ἡμεῖς τὰ λοιπά. Τότε θὰ δημιουργηθῇ ζωὴ καλλιτεχνική, θὰ κινηθῇ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ κοινοῦ. Θὰ ἀναγνωρισθοῦν οἱ καλοί, θὰ ζήσουν οἱ μέτριοι, θὰ βαρυνθοῦν ὅσοι δὲν ἠμποροῦν νὰ ἐπιπλεύσουν· ἀλλὰ χρειάζεται ἕνας χορηγός, νὰ στεγάσῃ τὴν καϋμένην τὴν τέχνην.

Εἶδα ἐν τούτοις εἰς τὴν δευτέραν αἴθουσαν τῆς ἐκθέσεως ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας, κολλημένα τὰ εὐεργετικώτατα ἐκεῖνα χαρτάκια μὲ τὴν ἐπιγραφὴν ΗΓΟΡΑΣΘΗ. Καὶ ἠσθάνθην ἀληθινὴν χαράν. Ὅταν ἔπεσε τὸ μάτι μου ἐπάνω εἰς τὰ ἔργα, ἐμελαγχόλησα.

Ἂν ἤμουν Φωκᾶς ἢ Παρθένης, θὰ ἔσπαζα τὰ πινέλα μου. Διότι τὰ ἔργα αὐτὰ ἐπὶ τέλους, μέτρια, οὔτε ὡς πλαίσια δὲν ἠμποροῦν νὰ χρησιμεύσουν διὰ τὸ ἔργον τῶν δύο ἑλλήνων ζωγράφων ποῦ ἀνέφερα. Τί κρῖμα! Ὁ ἕνας λέγεται ἁπλούστατα Παρθένης, εἶνε κοντός, ὄχι κοσμικός, ἀμίλητος. Ὁ ἄλλος ἐπάνω-κάτω τὰ ἴδια, ἴσως καὶ εἰς μεγαλείτερον βαθμόν. Ἂν ἤμουν ὅμως βασιλεύς, θὰ τοὺς παρασημοφοροῦσα καὶ τοὺς δύο, τοὺς εἰλικρινεῖς αὐτοὺς ἐργάτας τῆς τέχνης. Ἂν ἡ Πινακοθήκη μας εἶχε τὰ ὑλικὰ μέσα, θὰ ὑπερηφανεύετο νὰ στολίσῃ τοὺς τοίχους της μὲ τὰ ἔργα των. Τώρα, τὰ καμαρώνομεν ἐμεῖς κ' ἐμεῖς, καὶ πότε μᾶς πειράζει τὸ φῶς τῆς αἰθούσης, πότε ὁ «Παρνασσός», πότε δὲν ἠξεύρω ποιὸς ἄλλος, διὰ νὰ ξεσπάσῃ κάπου τέλος πάντων ὁ πόνος μας. Ἐν τῷ μεταξὺ γράφομεν ὅ,τι ἠμποροῦμεν, ἐργάζονται καὶ αὐτοὶ ὅσον ἠμποροῦν, καὶ πάει λέγοντας.

Αὐτή, ἡ πρώτη καὶ γενικὴ ἐντύπωσις. Ἡ ἄλλη, ἡ καλλιτεχνική, εἰς τὸ προσεχὲς τεῦχος.

ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΕΚ ΠΑΡΙΣΙΩΝ

Ἡ νεωτάτη τῶν μουσικῶν σχολῶν ἡ ῥωσσική, κατέπληξε τὸν καλλιτεχνικὸν κόσμον τῆς Δύσεως διὰ τῆς αἰφνιδίας ὅσον καὶ θαυμαστῆς ἐπιδόσεώς της, διὰ τῆς δυνάμεως εἰς ἣν τόσον ταχέως ἀνυψώθη καὶ τῆς πρωτοτυπίας ἥτις ἀπ' ἀρχῆς τὴν διέκρινε. Τῆς σχολῆς αὐτῆς τὴν ἐξέλιξιν ἐξιστόρησεν εἰς δύο διαλέξεις ὁ κ. Καλβοκορέσης, Ἕλλην τὸ γένος, κριτικὸς εἰς ὃν ἡ εὐρύτης τῶν γνώσεων καὶ ἡ ἀκρίβεια τῆς καλαισθησίας ὑπόσχονται διακεκριμένην θέσιν μεταξὺ τῶν καθοδηγούντων τὸ κοινὸν εἰς τὴν μύησιν τῆς τέχνης.

Κατὰ τὴν πρώτην του ὁμιλίαν τῆς 5/18ης Μαρτίου ὁ κ. Καλβοκορέσης ἐπραγματεύθη τὴν ἀπὸ τοῦ ἀνεξαντλήτου πλούτου τῶν λαϊκῶν τραγουδιῶν διαμόρφωσιν τῶν πρώτων δοκιμίων ἐσκεμμένης μουσικῆς παραγωγῆς, φερούσης ἐθνικὸν χαρακτῆρα, καὶ ἀνέλυσε τὰ ἔργα τοῦ Γλίγκα καὶ τῶν ἀμέσων αὐτοῦ διαδόχων, τοῦ Δραγομέρσκη καὶ τῶν ἄλλων προδρόμων τῆς μετ' ὀλίγον πλουσίας ἀνθήσεως μουσικῆς τέχνης, ἀλλ' ἐξόχως ἰδιαζούσης καὶ πρωτοτύπου, ἐχούσης τὰς ῥίζας εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς τοῦ ῥωσικοῦ λαοῦ: ὁ ὁμιλητὴς ἀναγνωρίζων ὅτι τὰ ἔργα αὐτὰ τῶν προδρόμων εἶνε σημαντικὰ ὡς ἀφετηρία νέας πρωτοτύπου ἐθνικῆς μουσικῆς, ὁμολογεῖ ὅμως ὅτι αἱ εἰς αὐτὰ διαφαινόμεναι ἀναμορφωτικαὶ τάσεις δὲν ἐξυπηρετοῦνται ἐπαρκῶς ὑπὸ τῆς πλήρους κατοχῆς καὶ ἐπικαίρου χρήσεως τῶν μέσων τῆς τέχνης, ὥστε μ' ὅλην τὴν ἐμφάνισιν θελκτικῶν λαϊκῶν θεμάτων

καί, ποῦ καὶ ποῦ, εὐτυχῶν ἁρμονικῶν συνδυασμῶν, ἡ ἐκ τῆς ἀκροάσεως αὐτῶν τῶν πρώτων ἔργων τέρψις εἶνε μετρία, δὲν φαίνονται δὲ ἔργα ἀνώτερα τοῦ χρόνου καὶ τῶν διαφορῶν αἵτινες χωρίζουν τὰ ἔθνη καὶ τοὺς λαούς.

Τὴν εἰσαγωγικὴν αὐτὴν διάλεξιν ἐπεσφράγισε τὸ ᾆσμα τῆς δεσποινίδος «Babayan» καθηγητρίας τοῦ Ὠδείου τῆς Τιφλίδος, ἥτις κατεμάγευσεν ὅλους μὲ τὴν εὔπαλμον καὶ δροσερὰν φωνήν της εἰς διαφόρους συνθέσεις τῶν πρώτων ῥώσων μουσουργῶν ἀλλ' ἰδίως εἰς τὰς λαϊκὰς μελῳδίας γεμάτας ἀπὸ τὴν ὁρμὴν τῆς σλαυϊκῆς ψυχῆς καὶ τὴν μελαγχολίαν τῆς ἀχανοῦς ῥωσικῆς πεδιάδος, τὰς ὁποίας ἡ ἀοιδὸς ἀπέδωκε μὲ πάθος καὶ μὲ περισσὴν τέχνην.

Εἰς τὴν δευτέραν του διάλεξιν τῆς 10/23 Μαρτίου ὁ κ. Καλβοκορέσης ὡμίλησε περὶ τῆς λαμπρᾶς πλειάδος ἥτις συνεπήχθη περὶ τὸν ἡγέτην τῆς νεωτέρας μουσικῆς διαπλάσεως ἐν Ρωσίᾳ περὶ τὸν Balakireff, περιλαβοῦσα τὸν Borodine, τὸν Cui, τὸν Mussorgski καὶ τοὺς ἀκόμη ζῶντας καὶ συνθέτοντας Glazounoff καὶ Rimsky Korsakoff, ὅλους διαλάμποντας διὰ τῆς πρωτοτυπίας καὶ τοῦ πλούτου τῆς ἐμπνεύσεως, προσέτι δὲ διὰ τῆς τελειότητος τῆς προσοργανώσεως καὶ τῆς τέχνης περὶ τὸν χειρισμὸν τῶν ἀποχρώσεων καὶ τῶν ἁρμονιῶν. Τὰ ἔργα δὲ αὐτῶν, περιλαμβάνοντα ὅλα σχεδὸν τὰ εἴδη τῆς μουσικῆς παραγωγῆς ἀπὸ τοῦ μουσικοῦ δράματος μέχρι τοῦ ᾄσματος καὶ τῆς συμφωνίας, ἐξασφαλίζουν εἰς τὴν ῥωσικὴν σχολὴν θέσιν ἐξέχουσαν ἐν τῇ συγχρόνῳ μουσικῇ. Μετὰ σύντομον ἀνάλυσιν τῶν κυριωτέρων ἐκ τῶν συνθέσεων αὐτῶν, ὁ ὁμιλητὴς αἰνιττόμενος τὰς τάσεις τῆς νεωτέρας μουσικῆς ἐν τῇ Δύσει, ἐτόνισε τὸν ἀκραιφνῆ μουσικὸν χαρακτῆρα τῶν ῥωσικῶν συνθέσεων τὰς ὁποίας, λέγει, δὲν ταράττουν μεταφυσικαὶ θεωρίαι καὶ φιλοσοφικαὶ ἀπαιτήσεις ἀλλὰ διαφλέγει πάθος καὶ συγκίνησις εἰσχωροῦσα εἰς τὰ μύχια τῆς ψυχῆς τοῦ ἀκροατοῦ.

Καὶ εἰς τὴν διάλεξιν αὐτὴν ὡς καὶ εἰς τὴν προτέραν, ὁ κ. Καλβοκορέσης ἐπέδειξε καλλιέπειαν καὶ χάριν τοῦ ὕφους τὰ ὁποῖα περιέβαλον τὴν σαφήνειαν τῶν ἰδεῶν, τὴν ὀξύτητα τῆς σκέψεως καὶ τὴν ἀκρίβειαν τῶν συμπερασμάτων. Ὁ δ' ἐνθουσιασμὸς τοῦ ἀκροατηρίου ἔτι μᾶλλον ἐπετάθη κατὰ τὴν ἀρίστην ἐκτέλεσιν διαφόρων τεμαχίων.

Ἡμεῖς ὅμως οἱ Ἕλληνες μετὰ τῆς τέρψεως ἣν μᾶς ἐνεποίησεν ἡ τόσῳ ἐπιτυχὴς διάλεξις τοῦ κ. Καλβοκορέση, ᾐσθάνθημεν καὶ κάποιαν κρυφὴν δυσθυμίαν ἀναλογιζόμενοι τὴν παρ' ἡμῶν παραμέλησιν τῆς λαϊκῆς μας μουσικῆς, πλουσιωτέρας ἴσως πάσης ἄλλης καὶ μᾶλλον πρωτοτύπου, τόσον δὲ μᾶλλον ἀξίας προσοχῆς ὅσον δονοῦνται μέσα της οἱ τελευταῖοι παλμοὶ τοῦ ἀρχαίου *μέλους*. Πότε θὰ εὑρεθοῦν ἄρα γε οἱ μουσικοὶ ποῦ θὰ ἀντλήσουν ἀπὸ τὴν λαμπροτάτην αὐτὴν ἔκφανσιν τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς, ἀπὸ τὰ τραγούδια τῶν βουνῶν καὶ τῶν δασῶν καὶ τῶν αἰγιαλῶν τῆς Ἑλλάδος. διὰ νὰ παραγάγουν ἔργα ζωντανά, ἔργα πρωτότυπα προωρισμένα διὰ τὴν ἀθανασίαν; Ἀλλ' ἴσως ἕως τότε ἡ λαϊκὴ μοῦσα νὰ ἔχῃ διαφθαρῆ ἀπὸ τὴν ταπεινότητα τῆς σημερινῆς ζωῆς ἴσως τὸ ὑπερήφανον καὶ γλυκὺ τραγοῦδι νὰ ἔχῃ λησμονηθῆ καὶ νὰ ἔχῃ σβύσει. Εἶνε λοιπὸν ἀνάγκη, ἐν ὅσῳ τὰ λαϊκά μας ᾄσματα ὑπάρχουν καὶ σώζονται, νὰ τὰ περισυλλέξωμεν μὲ στοργὴν καὶ νὰ τὰ ἐκδώσωμεν μὲ πίστιν καὶ ἀκρίβειαν ὧν στεροῦνται ὅλαι αἱ μέχρι τοῦδε ἐκδόσεις των. Πρὸς τὴν ἐργασίαν αὐτὴν θὰ ἐχρειάζοντο ἄνδρες εἰδικοί, ἐξ ἴσου γνῶσται τῆς ἑλληνικῆς καὶ τῆς εὐρωπαϊκῆς μουσικῆς. Τὴν μόρφωσιν δὲ τῶν νεωτέρων αὐτῶν ῥαψῳδῶν καὶ τὴν φροντίδα καὶ δαπάνην πρὸς εὐόδωσιν τοῦ δυσχεροῦς αὐτοῦ ἔργου θὰ ἠδύνατο νὰ ἀναλάβῃ τὸ ἐν Ἀθήναις Ὠδεῖον, ὅπερ οὕτω θὰ παρεῖχε, νομίζομεν, καὶ εἰς τὸ ἔθνος καὶ εἰς τὴν καθόλου τέχνην μεγίστας ὑπηρεσίας.

Ὑπὸ τὴν ἔποψιν τῆς διαδόσεως τῆς μουσικῆς εἰς ὅλας τὰς κοινωνικὰς τάξεις, ἡ ὁποία κατὰ τὸν Σπένσερ εἶνε ἡ ἐξόχως κοινωνικὴ τέχνη, ἡ περισσότερον ἰσχύουσα νὰ συνενώνῃ ἐπὶ ταὐτὸ καὶ νὰ ἐξαίρῃ ὑπεράνω τῆς ταπεινότητος τοῦ βίου τὴν ψυχὴν τοῦ πλήθους, μέγα διαφέρον παρέχουν αἱ ἐπιτυχεῖς ἀπόπειραι λαϊκῶν συναυλιῶν αἱ γενόμεναι ὑπὸ τοῦ ἐν Παρισίοις λαϊκοῦ λεγομένου Πανεπιστημίου, ἑνὸς τῶν σωματείων ἅτινα ἐδῶ ἐπιδιώκουν τὴν ἀνύψωσιν τοῦ λαϊκοῦ πνεύματος. Εἰς ὡραῖον κτῆμα παρὰ τὸ δάσος τῆς Βουλώνης, τὸ σωματεῖον ἔχει ἐγκαταστήσει κέντρον ψυχαγωγίας καὶ μορφώσεως διὰ τὰς ἐργατικὰς τάξεις· εἰς τὴν *λαϊκὴν ἔπαυλιν*, ὅπως ὀνομάζεται, περιβαλλομένην ἀπὸ χλοεροὺς κήπους καὶ λειμῶνας διὰ τὰ ὑπαίθρια ἀθλητικὰ παιγνίδια, ὑπάρχουν αἴθουσαι διαλέξεων, συναυλίαι δὲ δίδονται κάθε τόσον δωρεὰν χάριν τοῦ λαοῦ ἀπὸ τὰ κάλλιστα μουσικὰ σωματεῖα τῆς πόλεως κατ' αὐτὰς παίζονται κυρίως συνθέσεις κλασικῶν συνθετῶν πρὸς μόρφωσιν καὶ ἀνύψωσιν τοῦ γούστου τοῦ κοινοῦ· οὕτω τελευταίως ἐπαίχθησαν συνθέσεις τοῦ Χάϋδν, τοῦ Βάχ, τοῦ Χαϊνδελ καὶ τοῦ Μπετόβεν· εἶνε δ' ἄξιον ἀπορίας πόσον ἐνθουσιασμὸν ἔδειξαν οἱ παριστάμενοι ἁπλοῖ ἐργάται καὶ ἄνθρωποι τοῦ λαοῦ πρὸ τῶν αὐστηρῶν καλλονῶν τῆς μουσικῆς αὐτῆς.

ΙΩΝ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

Τὸ Κρητικὸν ζήτημα. — Ἡγεμονικαὶ περιοδεῖαι.— Ἡ ἔρις τῆς Σουηδίας καὶ Νορβηγίας.

ΤΟ Κρητικὸν ζήτημα περιέρχεται ὁλονὲν εἰς ὀξυτέραν κρίσιν. Ἡ τηρηθεῖσα μυστικὴ δευτέρα διάσκεψις τῶν πρέσβεων ἐν Ρώμῃ ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ Τιτόνι δὲν φαίνεται ὅτι ὑπῆρξε διόλου εὐνοϊκὴ διὰ τὸ ἐπαναστατικὸν κίνημα, ἐὰν κρίνωμεν ἐκ τῶν κατασταλτικῶν μέτρων, τὰ ὁποῖα ἔλαβαν οἱ πρόξενοι τῶν Δυνάμεων ἐν Χανίοις Ἡ ἀναπετασθεῖσα ἑλληνικὴ σημαία ἐπὶ τῶν δημοσίων καταστημάτων τῶν Χανίων ἀντεκατεστάθη ὑπὸ τῆς κρητικῆς ἐνῷ ὁ βασιλόπαις Ἁρμοστὴς ἀπεξεδύετο τῆς εὐθύνης τῶν συνεπειῶν, τὰς ὁποίας ἠδύνατο νὰ ἔχῃ τὸ μέτρον τοῦτο ἐν ὥρᾳ διεγέρσεως ἐθνικῶν αἰσθημάτων. Ἐφ' ὅσον ὅμως ἐκδηλοῦται σαφέστερον καὶ ὁριστικώτερον ἡ ἀπόφασις τῶν Δυνάμεων εἰς τὴν διατήρησιν τοῦ καθεστῶτος, ἐπὶ τοσοῦτον καὶ ἡ ἐμμονὴ τῶν ἐπαναστατῶν εἰς τὸ κήρυγμα τῆς ἑνώσεως παρουσιάζεται σταθερωτέρα, μὴ διατυπουμένη μόνον διὰ θεσπισμάτων ἀλλ' ἐκδηλουμένη καὶ δι' ἔργων. Οὕτω ἐπαναστατικὰ ἀποσπάσματα στέλλονται πρὸς κατάληψιν ἀποκέντρων τελωνειακῶν σταθμῶν καὶ ἄλλων δημοσίων καταστημάτων, σκέψις δὲ γίνεται εἰς τὸ στρατόπεδον τοῦ Θερίσσου πρὸς ὀργάνωσιν προσωρινὴν τῆς «ὑπαίθρου χώρας» ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν ἐπαναστατῶν. Εἰς τὸ μέσον τῶν ἀντιθέτων τούτων κινημάτων ἀγωνιζόμενος νὰ συγκρατήσῃ ἐν ἁρμονίᾳ καθήκοντα ἀντιμαχόμενα, ἀμηχανῶν περὶ τοῦ πρακτέου, ἀγνοῶν τὸ ἀποβησόμενον, ἵσταται ὁ ἡγεμὼν Γεώργιος. Τὴν ἀγωνίαν ἡ ὁποία πλημμυρίζει τὴν καρδίαν του μαρτυρεῖ ὁ ἐπικήδειος λόγος, τὸν ὁποῖον ἐξεφώνησεν εἰς τὸν νεκρὸν τοῦ χωροφύλακος, ὅστις ὑπῆρξε θῦμα τῆς συγκρούσεως τῶν Βουκολιῶν. Σπανίως πρῶτος καὶ τελευταῖος Πολιτείας προσήγγισαν τόσον ἀφελῶς, ἐγκαρδίως καὶ θλιβερῶς, σπανίως ἐπικήδειος λόγος ὑπῆρξε συγκινητικώτερος, σπανίως ἡγεμὼν ἐπρωτοτύπησε μὲ τόσον ἐγκάρδιον ἁπλότητα

Ἐν τῷ μεταξὺ αἱ Δυνάμεις ἐπιμένουν. οἱ ἐπαναστάται ἀνθίστανται καὶ ὁ ἡγεμὼν ἀγωνιᾷ.

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο εὑρίσκεται τὸ Κρητικὸν ζήτημα. Νὰ παραταθῇ τοιαύτη κατάστασις δὲν εἶνε δυνατόν. Καμμία πιθανὴ πρόβλεψις δὲν δύναται νὰ γίνῃ διὰ τὸ μέλλον. Ἡμεῖς εἰς τοιοῦτο ἀδιέξοδον, τὸ ὁποῖον ἐνδεχόμενον ἴσως νὰ παρουσιάσῃ εὐαρέστους ἐκπλήξεις πιθανότερον ὅμως νὰ ἀπολήξῃ καὶ εἰς δυσάρεστον ἔκβασιν, μίαν μόνον λύσιν διαβλέπομεν: τὴν παρέμβασιν τοῦ Σφακιανάκη.

Μόνος ὁ βαθύνους αὐτὸς Κρητικός, δυνάμενος νὰ ἀντιληφθῇ ὀξύτερον τῶν παριστάσεων καὶ διατηρῶν γόητρον ἀκμαῖον ἐν Κρήτῃ, ὥστε νὰ ἔχῃ ὁριστικὴν ἀπήχησιν ἡ γνώμη του, ἠμπορεῖ νὰ δώσῃ τὴν διέξοδον. Πρὸς τοῦτο, καὶ ἕνεκα τοῦ γοήτρου του ἀκριβῶς, ἔχει καὶ ἠθικὴν ὑποχρέωσιν ὁ φιλόπατρις οὗτος ἀνήρ, ὁ ὁποῖος τόσας προσέφερεν ἕως τώρα εἰς τὴν Κρήτην καὶ εἰς τὸ ἔθνος ὑπηρεσίας.

Αἱ ἡγεμονικαὶ περιοδεῖαι. αἱ δῆθεν χωρὶς πολιτικὴν χροιάν. ἔγειναν πολὺ τοῦ συρμοῦ. Περιέρχεται τὰς αὐλάς, ἐκλιπαρῶν τὸ βασιλικὸν στέμμα, ὁ ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας, ταξειδεύει εἰς τὸ Μαρόκον ὁ γερμανὸς Καῖσαρ διὰ νὰ ἐκδηλώσῃ πανηγυρικώτερον τὴν ἀπόφασίν του, ὅπως ἀντεπεξέλθῃ κατὰ τῆς ἀγγλογαλλικῆς συμβάσεως περὶ τοῦ Μαρόκου. Ὁ βρεττανὸς μονάρχης συγχρόνως περιοδεύων τὴν Ἰταλίαν καὶ Γαλλίαν ἐπιδιώκει στενωτέραν φιλικὴν συνεννόησιν καὶ ἀμοιβαίαν ἀλληλεγγύην διὰ πᾶσαν ἔκβασιν τῶν ἀνωμαλιῶν τῆς παρούσης καταστάσεως. Τὸ μόνον εὐχάριστον ἐκ τούτων ὅλων εἶνε ὅτι τὸ εἰρηνευτικὸν πνεῦμα ἐπικρατεῖ καὶ ἡ πεποίθησις ἐνισχύεται ὅτι, ὁ πόλεμος τῆς πέραν Ἀνατολῆς πιθανὸν νὰ παραταθῇ, θὰ παραμείνῃ ὅμως πάντοτε ἐντοπισμένος.

Ἡ διάστασις μεταξὺ Σουηδίας καὶ Νορβηγίας, τῆς ἰδίας περίπου φύσεως μὲ τὴν μεταξὺ Αὐστρίας καὶ Οὐγγαρίας διχόνοιαν, δὲν θὰ βραδύνῃ καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα νὰ τεθῇ ἐπὶ τάπητος. Εἶνε γνωστὸν ἱστορικῶς ὅτι ἡ Δανία εἰς τὴν ὁποίαν, ἄνευ αὐθυπαρξίας τινός, ὑπήγετο ἄλλοτε ἡ Νορβηγία, ἠναγκάσθη κατόπιν στρατιωτικῶν καὶ διπλωματικῶν ἀποτυχιῶν νὰ παραχωρήσῃ ταύτην εἰς τὴν Σουηδίαν Ἡ Νορβηγία ὅμως ἐξηγέρθη τότε ἔνοπλος καὶ ἐκηρύχθη ἀνεξάρτητος. Τέλος συγκατετέθη νὰ προσαρτηθῇ προσωπικῶς οὕτως εἰπεῖν εἰς τὴν Σουηδίαν ὡς κράτος «ἐλεύθερον, ἀνεξάρτητον καὶ ἀδιαίρετον». Ἀπὸ τοῦ 1814 ἔχει τὸ ἐθνικόν της Κοινοβούλιον πρὸ τοῦ ὁποίου ἡ Κυβέρνησις εἶνε ὑπεύθυνος. Δύο μόνον πράγματα φαίνονται πάντοτε θίγοντα ἐν Νορβηγίᾳ τὸ ἐθνικὸν αἴσθημα. Ἀφ' ἑνὸς ὅτι ὁ σουηδὸς ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν διευθύνει τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικήν, καὶ τὰ προξενεῖα τῶν δύο χωρῶν, ὑπαγόμενα εἰς τὸ σουηδικὸν ὑπουργεῖον. εἶνε συγχωνευμένα ἐνῷ τὰ ἐμπορικὰ συμφέροντα εἶνε ἀντίθετα. Ἀφ' ἑτέρου ὅτι ἡ βασιλικὴ οἰκογένεια εἶνε σουηδικὴ καὶ ὄχι νορβηγική. Ἡ ἀπαίτησις τώρα τῆς Νορβηγίας εἶνε νὰ χωρισθοῦν τὰ προξενεῖα. Ἐκ τούτου ἐγεννήθη ἡ κρίσις ἡ ὁποία ὀξυνομένη, πιθανὸν εἶνε νὰ ἀπολήξῃ εἰς τὸν χωρισμὸν τῶν δύο Κρατῶν.

ΑΓΡΙΠΠΑΣ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΝ ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ

Τμῆμα βυζαντινῆς ἀρχαιολογιας[1]

Συνεδρίαι τῆς 29 Μαρτίου —Ὁ κ. Γαβριὴλ Μιλλέ, καθηγητὴς εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Ἀνωτάτων Σπουδῶν ἐν Παρισίοις, ὁμιλεῖ μετὰ βαθύτητος περὶ τοῦ *Συντάγματος χριστιανικῶν ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν*, τοῦ ὁποίου πρό τινων ἐτῶν διέγραψε τὸ σχέδιον ὁ κ. Ὁμόλ. Ἐν συντόμῳ θὰ ἐκθέσωμεν ἐνταῦθα τὰ κυριώτατα σημεῖα τῆς ἀνακοινώσεως τοῦ κ. Μιλλέ. διότι ὁ συμπαθὴς διδάσκαλος θὰ δώσῃ ὁλόκληρον τὸν λόγον του εἰς τὰ «Παναθήναια» θὰ προσθέσωμεν δὲ μετ' αὐτὸν καὶ ἡμεῖς τὰς σπουδαίας συζητήσεις, αἱ ὁποῖαι περὶ τοῦ μεγάλου τούτου ἔργου ἔγιναν καὶ εἰς τὰς συνεδρίας τοῦ βυζαντινοῦ τμήματος καὶ εἰς τὴν ἰδιαιτέραν συνδιάσκεψιν τῆς ὁρισθείσης ἐπιτροπῆς πρὸς ἐξέτασιν τοῦ ζητήματος. Εἰς ποίους χρόνους θὰ περιορισθῇ τὸ Σύνταγμα τῶν ἐπιγραφῶν; Θὰ περιλαμβάνῃ τὰς ἀλλογλώσσους ἐπιγραφάς. αἱ ὁποῖαι πιθανὸν νὰ εὑρεθῶσιν ἐν ἑλληνικαῖς χώραις, θὰ ἐπεκταθῇ καὶ εἰς τὰς ἐπιγραφάς, τὰς εὑρισκομένας ἐπὶ σκευῶν ἀμφίων, εἰκόνων; Τὸ πρώτιστον εἰς τοιαύτην μεγάλην ἐπιχείρησιν

[1] «Παναθήναια» τεῦχος 15 ἀπριλίου 1905 σελ 26

εἶναι τὸ σαφὲς καὶ ὁμοιόμορφον τοῦ ἔργου Αἱ ἀλλόγλωσσοι ἐπιγραφαὶ δύνανται ν' ἀποτελέσωσι συλλογὰς παρομοίας ἢ καὶ ν' ἀκολουθήσωσι τὰ ἑλληνικὰ κείμενα ὡς παραρτήματα Πολλοὶ ἐπιστήμονες ἔστειλαν τὰς γνώμας των εἰς τὸν κ. Μιλλέ. Ὁ κ. Reinach π. χ ἀποκλείει τὰς ἐπιγραφὰς τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων· οἱ κ κ Schlumberger καὶ Bayet ἐπιθυμοῦν ἐκλογὴν ὡς πρὸς τὰς ἐπιγραφὰς τῶν χρόνων τῆς Τουρκοκρατίας· ὁ δὲ κ. Diehl φοβεῖται μήπως τὰ καθαυτὸ βυζαντινὰ κείμενα ταφῶσιν ὑπὸ τὴν πληθὺν τῶν μεταγενεστέρων χρόνων. Ὡς πρὸς τὰς ἐπιγραφὰς ἐπὶ σκευῶν καὶ εἰκόνων εὑρίσκομεν ἐνίοτε εἰς ταύτας εἴτε ἀντιγραφὰς παλαιοτέρων κειμένων, ὡς ἐπιγραμμάτων τοῦ Μανουὴλ Φιλῆ, ἢ καὶ ἄλλας ἐνδείξεις πολυτίμους διὰ τὸν καθορισμὸν ζητημάτων ἀναφερομένων εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἱστορίαν τοῦ βυζαντιακοῦ κράτους.

Ὁ κ. Δημήτριος Καμπούρογλους, ἔφορος τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης, μᾶς ἔκαμε γνωστὰς τὰς ἐπωνυμίας τῆς Θεοτόκου ἐν Ἀθήναις, ἀφοῦ πρότερον ἀνεκοίνωσεν, ὅτι μία ἐπιστολὴ Μανουὴλ τοῦ Παλαιολόγου πρὸς κάποιον Σεβαστιανὸν τῆς Μονεμβασίας, ἡ ὁποία ἐθεωρεῖτο ἀπολεσθεῖσα, καὶ ἡ ὁποία θὰ δημοσιευθῇ εἰς προσεχὲς τεῦχος τῶν «Παναθηναίων», προσεκτήθη ὑπ' αὐτοῦ καὶ κατετέθη ἐν τοῖς χειρογράφοις τῆς Βιβλιοθήκης

Αἱ ἐπωνυμίαι τῆς Θεοτόκου ἐν Ἀθήναις εἶναι ποικίλαι, διότι ἐθεωρεῖτο κατὰ τὸν μεσαιῶνα προστάτις τῆς πόλεως καὶ ἰδιαιτέρως ἐλατρεύετο ἐν αὐτῇ, μετὰ τὴν Παναγίαν δὲ καὶ ἄλλοι τινὲς τοπικοὶ ἅγιοι ὅπως ὁ Ἅγιος Διονύσιος καὶ ἡ Ἁγία Θέκλη. Ἐκ τῶν ποικίλων ἐπιθέτων τῆς Παναγίας, περὶ τῶν ὁποίων ἔγινε λόγος εἰς τὴν ἀνακοίνωσιν ταύτην, ἀναφέρομεν τὰ ἐπώνυμα *Χρυσοκαστριώτισσα, Πυργιώτισσα, Ροδίτισσα, Γργοεπήκοος* ὡσαύτως δὲ καὶ *Ἁγία Κυρὰ* ἢ *Κυρὰ* καὶ *Ἁγία Δύναμις*. Εὗρε δ' ὁ κ. Καμπούρογλους ἐν παλαιᾷ εἰκόνι αὐστηροῦ βυζαντινοῦ τύπου καὶ τὸ ἐπώνυμον *Νέα Κυρά*, ὑποθέτει δ' ὅτι Νέα Κυρὰ ἦτο ἡ Παναγία, καὶ ἡ ἐπωνυμία ἐπλάσθη κατ' ἀντίθεσιν τῆς *Παλαιᾶς Κυρᾶς*, ἡ ὁποία ἦτο ἡ Ἀθηνᾶ.

Ὁ κ. Π. Καρολίδης ἀντιλέγει, ὅτι Ἁγία Δύναμις εἶναι ἁγία νῦν λατρευομένη ἐν Ἀθήναις, οὐχὶ δ' ἐπίθετον τῆς Θεοτόκου. Κατ' ἀρχὰς ἦτο ἐπωνυμία τῆς τοῦ Θεοῦ Δυνάμεως, ὑστερώτερον δ' ἐπροσωποποιήθη ὅπως συνέβη καὶ μὲ τὴν Ἁγίαν Σοφίαν καὶ τὴν Ἁγίαν Εἰρήνην. Ὁ Μ. Κωνσταντῖνος ἔκτισεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ναὸν τῆς Ἁγίας Δυνάμεως. Τὸ δ' ἐπώνυμον *Γοργοεπήκοος* ὡς καὶ κ. ὁ Λάμπρος λέγει ἐν τῷ «Νέῳ Ἑλληνομνήμονι»[1], εὕρηται καὶ ἀλλαχοῦ πλὴν τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ἐν Σικελίᾳ, εἶναι δὲ παλαιὸν ἐπώνυμον τῆς Θεοτόκου. Ἐκαλοῦντο δ' *ἐπήκοοι* παρὰ τοῖς ἀρχαίοις πάντες οἱ θεοί, οἵτινες ἐπήκουον τῶν δεήσεων καὶ *Γοργοεπήκοος* εἶναι ἡ ἐπακούουσα γοργῶς καὶ ἀρήγουσα τοῖς δεομένοις βοηθείας παρ' αὐτῆς.

Ὁ κ. Γεώργιος Λαμπάκης ὡμίλησε περὶ τῶν κατακομβῶν τῆς νήσου Μήλου, ἐπέδειξε δὲ διάγραμμα τῶν κατακομβῶν τούτων. Μία ἐπιγραφὴ τῶν κατακομβῶν μᾶς μανθάνει, ὅτι ἐν Μήλῳ ὑπῆρχον αἱ Διακόνισσαι τῆς πρωτογενοῦς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, περὶ τῶν ὁποίων ὁμιλεῖ ὁ ἀπόστολος Παῦλος Ἐν τῇ εἰσόδῳ, ἓν μέτρον κάτω τῆς ἐπιφανείας τῶν κατακομβῶν, εὑρέθη τάφος κλεισμένος Αἱ κατακόμβαι αὗται εἶναι τὸ σέμνωμα τῆς χριστιανικῆς Ἑλλάδος καὶ ἀνέρχονται εἰς τοὺς τρεῖς πρώτους αἰῶνας Πρὸς Β. δὲ τῆς νήσου εὗρεν ὁ κ. Λαμπάκης ἀρχαῖον βαπτιστήριον εἰς σχῆμα σταυροῦ.

Ὁ κ. Λάμπρος ἀναγνωρίζει τὸν ζῆλον τοῦ κ. Λαμπάκη, καὶ ὅτι σπουδαία εἶναι ἡ παρατήρησίς του περὶ δύο ἐπιστρώσεων χριστιανικῶν τοῦ ἐδάφους, ὀφείλομεν ὅμως ν' ἀναγνωρίζωμεν τὴν προτεραιότητα ἑκάστου καὶ ν' ἀποδίδωμεν τὸ suum cuique, ὁ δὲ κ. Λαμπάκης δὲν ἔπρεπε νὰ λησμονήσῃ, ὅτι ὁ πρῶτος, ὁ ὁποῖος ἐδημοσίευσε τὴν ἀρχιτεκτονικὴν κάτοψιν τῶν κατακομβῶν τῆς Μήλου εἶναι ὁ κ. Bayet εἰς τὸ Δελτίον (Bulletin) τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς Σχολῆς.

Ὁ κ Ὁράτιος Μαρούκκης, ἀπεσταλμένος τοῦ Πάπα, εὑρίσκει μεγάλην διαφορὰν ὡς πρὸς τὸ σχῆμα μεταξὺ τῶν τόφων τοῦ νεκροταφείου τῆς Μήλου καὶ τῶν ῥωμαϊκῶν κατακομβῶν. Πρέπει ὅμως νὰ ἐξετάσῃ κάνεὶς ἐὰν ὑπάρχῃ κάμμία σχέσις τῶν κατακομβῶν τῆς Μήλου πρὸς τὰς κατακόμβας τῆς Ἀφρικῆς

Συνεδρία τῆς 30 Μαρτίου. Κατὰ τὴν ἑπομένην ἡμέραν ὁ διευθυντὴς τοῦ Χριστιανικοῦ ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου κ. Γ. Λαμπάκης ἀπεκάλυψεν ὅλους τοὺς θησαυρούς του, ἐξαπολύσας κατὰ τῶν συνέδρων χείμαρρον ὁλόκληρον λόγων, ἐργασιῶν. δημοσιεύσεων, διαγραμμάτων, ἀνακαλύψεων. ὅλα τὰ δελτία τῆς διαρρυθμίσεως ἑνὸς Χριστιανικοῦ ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου, πέντε χιλιάδας ἐπιγραφάς. 15 βιβλία του καὶ 150 ἢ 300, δὲν ἐνθυμοῦμαι καλά· διατριβάς του, τὰς ὁποίας ἐπρόσφερεν εἰς τὸ συνέδριον, ὡς agrégé, εἶπε. τῆς χριστιανικῆς ἀρχαιολογίας εἰς τὸ Ἐθνικὸν Πανεπιστήμιον τῆς Ἑλλάδος εὐχήθη τέλος εἰς ἑαυτὸν καὶ παρεκάλεσε καὶ τὸ συνέδριον νὰ εὐχηθῇ, ὅπως ἔχῃ ζωὴν πρὸς ὠφέλειαν τῆς χριστιανικῆς τέχνης. Διὰ νὰ μὴ ἀπομείνῃ δὲ κάνεὶς ἄγευστος τοῦ πλουσίου τούτου συμποσίου διένειμε καὶ γαλλικὴν μετάφρασιν τῶν ἀνακοινώσεων καὶ ἀνακαλύψεών του, ἐν ᾧ θὰ ἦτο συμφερώτερον ἐὰν τοὐλάχιστον ἐπεριορίζετο εἰς τὰ ἑλληνικά του καὶ τὸν ἐννοοῦσαν τοιουτρόπως ὅσον τὸ δυνατὸν ὀλιγώτεροι.

Ἔπειτα μᾶς ἀπέδειξεν ὁ κ Λαμπάκης, ὅτι ἐμελέτησεν ἰδιαιτέρως τὰ ἐρείπια τῆς ἀρχαίας πόλεως τῶν Φιλίππων τῆς Μακεδονίας τὰ ἐρείπια τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου παρὰ τὸν Ἄρειον Πάγον, *τὰ ἐρείπια τῶν Κεγχρεῶν, ὅπου εὗρε* μίαν δωδεκάδα κατακομβῶν καὶ ἄλλα εὑρήματα, ἓν φυλακτήριον τῶν πρώτων αἰώνων τοῦ χριστιανισμοῦ ἐκ τῆς νήσου Ἀμοργοῦ μὲ στίχους 99 (ὅλων δὲ αὐτῶν ἐπαρουσίασε σχέδια καὶ διαγράμματα παντὸς εἴδους), καὶ τὸν κώδικα τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, τὸν σωζόμενον ἐν τῇ Εὐαγγελικῇ Σχολῇ τῆς Σμύρνης, σπουδαιότατον διὰ τὰς πολυαρίθμους μικρογραφίας του. Ἐνθουσιάσθη δὲ τόσον πολὺ ὁ κ Λαμπάκης, ὥστε, ὅπως καὶ ὁ κ. Στρυγόφσκης περὶ τῆς Ὀκτατεύχου, ἐξέφρασε καὶ αὐτὸς τὴν εὐχὴν νὰ δημοσιευθῇ τὸ πολύτιμον τοῦτο χειρόγραφον.

Ὁ κ Στρυγόφσκης ἀπήντησεν εἰς αὐτὸν ὅτι εἶναι δημοσιευμένον, ὁμοίως δὲ δημοσιευμένα εἶναι καὶ μελετημένα καὶ τὰ ἐρείπια τῶν Φιλίππων καὶ οἱ στίχοι τοῦ φυλακτηρίου τῆς Ἀμοργοῦ ἐπαινεῖ τὸν κ. Λαμπάκην διὰ τὴν δραστηριότητά του, εὔχεται ὅμως περισσότερον ἐπιστημονικὸν πνεῦμα καὶ προσοχὴν εἰς τὰς ἐπιστημονικὰς ἐργασίας τῆς Ἀρχαιολογικῆς Χριστιανικῆς Ἑταιρίας Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ κ. Ζησίου εὑρίσκει ἀσύστατα ὅσα εἶπεν ὁ κ. Λαμπάκης περὶ τῆς θέσεως τοῦ Ἁγίου Διονυσίου τοῦ Ἀρεοπαγίτου Ὁ κ. Μαρούκκης εὔχεται νὰ εὐρυνθῇ τὸ χριστιανικὸν μουσεῖον καὶ νὰ προστατευθῶσιν ἐν Ἑλλάδι αἱ μελέται περὶ τῆς ἀρχαιολογίας τοῦ χριστιανικοῦ ἑλληνισμοῦ. Ὁ κ Μιλλὲ ὑπενθυμίζει τὸ σεβαστὸν ὄνομα τοῦ κ. Γ. Τυπάλδου Κοζάκη, ὅστις τόσας ἐπρόσφερεν ὑπηρεσίας εἰς τὴν χριστιανικὴν ἀρχαιολογίαν.

Ὁ κ Παῦλος Καρολίδης ἐπραγματεύθη *περὶ τῶν ναῶν τῆς Ἁγίας Εἰρήνης καὶ τῆς Ἁγίας Σοφίας*» Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς τέχνης τὸ Βυζάντιον ἐνέχει σημασίαν ὑψίστην ὡς σημεῖον ἑνώσεως τοῦ ἀρχαίου καὶ νεωτέρου κόσμου· ὁ δὲ Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας ἐκπροσωπῶν τὸ ἑλληνορρωμαϊκὸν στοιχεῖον, εἶναι ἡ ἀφετηρία τῆς μεταστάσεως ἀπὸ τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ εἰς τὸν νεώτερον ἑλληνικὸν κόσμον. Τὸν ναὸν τῆς τοῦ Θεοῦ

[1] Ἐν τ. Α'. σελ. 328 κέξ.

Σοφίας οὐδεὶς ἱστοριογράφος λέγει ὅτι ἔκτισεν ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, ἡ δὲ πόλις τοῦ Κωνσταντίνου ἐκαλεῖτο κατ' ἀρχὰς *Ἀνθοῦσα* ἤτοι Flora, τοῦθ' ὅπερ οἱ μεταγενέστεροι ἐξήγησαν ὡς σημαῖνον τὴν τύχην τῆς πόλεως. Εἷς ἐκ τῶν πρώτων ναῶν τῶν κτισθέντων ἐν Κωνσταντινουπόλει ἦτο ἡ Ἁγία Δύναμις· ἐπροσωποποιήθη δ' αὕτη κατόπιν καὶ ἐγένετο ὁσιομάρτυς Ἁγία Δύναμις, ὅπως καὶ ἡ Σοφία τοῦ Χριστοῦ ἐγένετο Ἁγία Σοφία, θεωρηθεῖσα ὡς ἡ ὁσιομάρτυς τῆς 17ης Σεπτεμβρίου. Ἡ δὲ *Εἰρήνη*, ἡ Pax ἡ ρωμαϊκή, εἶναι ἀρχαιοτάτη, ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Ἡσιόδου καὶ καταστᾶσα ἰδιαιτέρα τῶν αὐτοκρατόρων ρωμαίων θεότης· ἡ χριστιανικὴ ἐκκλησία ἐπροσωποποίησε καὶ τὴν Εἰρήνην ταύτην τῆς Ἐκκλησίας θεωρήσας αὐτὴν ὡς τὴν παλαιὰν ὁσιομάρτυρα Εἰρήνην, τὴν θυγατέρα τοῦ Λικινίου, τὴν ἀθλήσασαν τὸ 315 μ. Χ. Ἐν τῷ περιβόλῳ τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης ἐκτίσθη μικρὸς ναὸς τὸ κατ' ἀρχὰς τῆς Ἁγίας Σοφίας. Ἡ δ ἐπωνυμία *Σοφία* εἶναι ἀρχῆς ἑβραϊκῆς καὶ χριστιανικῆς. ὅπως καὶ ἡ *Λύναμις*. διότι κυρίως εἶναι γνώρισμα τῆς θρησκείας. οἱ δ' Ἕλληνες τὴν σοφίαν ἐκάλουν φιλοσοφίαν, ἥτις εἶναι ἡ ἐπιστήμη. Ἐκ τοῦ συνδυασμοῦ δὲ τῶν εἰδήσεων συνάγεται, ὅτι ὁ ναὸς τῆς Ἁγίας Εἰρήνης, ἦτο ναὸς τῶν *εἰδωλίων*, ἐν τῷ ὁποίῳ διεφυλάσσοντο 427 ἀγάλματα τῶν ἀρχαίων θεῶν καὶ τῶν ῥωμαίων αὐτοκρατόρων. ἡ δὲ Ἁγία Σοφία ἦτο καθαρῶς χριστιανικὸς ναὸς τῆς θριαμβευούσης κάθε ἡμέραν νέας θρησκείας τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ δὲ κ. Κωνσταντῖνος Ζησίου ἐξέθηκε τὰς μελέτας του «*περὶ ζωγράφων ἑλλήνων κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας*». Ἡ ὑψηλὴ γραμματεία τοῦ Βυζαντίου δὲν ἐτελεύτησεν εἰς τὸν Πλήθωνα, ἀλλ' ἐξακολουθεῖ καὶ εἰς τοὺς μεταγενεστέρους χρόνους διὰ τοῦ Μουσούρου. Πολλαχοῦ δὲ τῆς Ἑλλάδος εὑρίσκομεν καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας ἀξιόλογα ἔργα βυζαντινοῦ ῥυθμοῦ. Ἡ *γλυπτικὴ ἀσχολεῖται μόνον περὶ τὰ μέλη* τοῦ ναοῦ Θαυμαστὴ δ' εἶναι ἡ τορευτικὴ τῶν μετάλλων· ἰσάξια δὲ καὶ τὰ ξύλινα δρύφακτα καὶ τὰ προσκυνητάρια τῶν ἐκκλησιῶν Ἔξοχος εἶναι ὡς λεπτουργία ὁ τοῦ Μεγάλου Σπηλαίου ξύλινος σταυρός. Αἱ δὲ ἁγιογραφίαι παρουσιάζουσι σκληρὰ τὰ μέλη, τὰς ὄψεις αὐχμηράς. καὶ προβατώδεις ἡ στάσις ὅμως εἶν' εὐγενὴς καὶ φαίνεται ὅτι τὸ διάγραμμα ἐλάμβανον οἱ ζωγράφοι τῶν χρόνων τῆς τουρκοκρατίας ἐπὶ χάρτου διαφανοῦς ἐξ ἀρχαιοτέρων προτύπων. Ἐν τινι μονῇ τῆς Κεφαλληνίας βλέπομεν περὶ τὴν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου 24 οἴκους. εἰκονίδια καλῆς τέχνης. Εὑρίσκομεν ἐπὶ Τουρκοκρατίας 121 χρωματοτρίβας καὶ τεχνίτας. Ἀκόμη δὲ καὶ ἱστορικὰς εἰκόνας ἔχομεν. ὅπως ἐν τῇ μονῇ Λουκοῦς τοῦ («Ἄστρους τῆς Τσακωνίας) τὴν ὕψωσιν τοῦ τιμίου Σταυροῦ. τὴν ἀναστήλωσιν τῶν εἰκόνων.

Παρουσιάζει δὲ κατόπιν ὁ κ. Ζησίου δύο ἐπιγραφικὰ χαράγματα ἐκ Στεφανίου τῆς Κορινθίας. τὰ ὁποῖα κάμνουν λόγον περὶ γεγονότων ἱστορικῶν ἢ χρονολογί. μάλιστα, τὴν ὁποίαν δίδει τὸ ἕτερον τῶν χαραγμάτων τούτων εἶναι ἀκριβής Τὰ τοιαῦτα graffiti λεγόμενα, τὰ ὁποῖα θὰ ἠδυνάμεθα ν' ἀποκαλέσωμεν *χαράγματα*, εἶναι σπουδαιότατα καὶ πρέπει νὰ περιληφθῶσιν εἰς τὸ *Σύνταγμα τῶν χριστιανικῶν ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν* Διότι πολλάκις ἀντικα ἱστάνουσι τὴν σημερινὴν ἐφημεριδογραφίαν (*ἐχιόνισε, συνέβη μέγας σεισμός, ἔκλειψις ἡλίου, ἐπιδημία* καὶ τὸ ληξιαρχικὸν γραμματεῖον τῆ, πόλεως

Ὁ κ Λαμπάκης, ἐπιχειρεῖ νέαν ἔφοδον καὶ διατείνεται, ὅτι δὲν πρέπει νὰ λέγωμεν βυζαντινὴ ἀρχαιολογία ἀλλὰ χριστιανικὴ ἀρχαιολογία, διότι ἄλλως ἀφίνομεν 10 αἰῶνας ἀνεξετάστους, ἐπειδὴ ἡ βυζαντινὴ τέχνη περιλαμβάνει τὸ χρονολογικὸν διάστημα μεταξὺ τῆς ϛ' καὶ ιε' ἐκ Ἀντὶ δὲ βυζαντινὴ τέχνη θὰ ἦτο προτιμότερον νὰ ἐλέγαμεν *Χριστιανικὴ ἑλληνικὴ τέχνη ἢ ἑλλαδική*. Καὶ ὁ κ. Μαρούκκης εὑρίσκει. ὅτι ἡ ὀνομασία τοῦ τμήματος τοῦ Συνεδρίου: *Βυζαντιακὴ ἀρχαιολογία* δὲν εἶναι ἀκριβής· ἐν συνεδρίῳ γενικῷ τῆς ἀρχαιολογίας εἶναι ἄδικον ν' ἀποκλείονται αἱ χριστιανικαὶ πρωτογενεῖς ἀρχαιότητες, ὅπως αἱ ῥωμαϊκαί Ὁ κ. Στρυγόφσκης παρατηρεῖ, ὅτι τὸ συνέδριον περιλαμβάνει τόσα τμήματα. κλασικῆς. προϊστορικῆς. ἀνατολικῆς ἀρχαιολογίας, ὥστε δὲν ἀποκλείονται αἱ χριστιανικαὶ ἀρχαιότητες τῶν πρώτων αἰώνων Ἐπηκολούθησε συζήτησις, ἀναφέρομεν δὲ μόνον ὅτι ὁ κ Καρολίδης ἔψεξε. καὶ δικαίως, τὴν *γνώμην τοῦ κ. Λαμπάκη*, ὅτι δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν *ἑλλαδικὴ τέχνη*· τὸ ἐπίθετον *ἑλλαδικὸς* δὲν ἔχει κάμμίαν θέσιν διότι τόνομα τοῦτο ἦτο ἁπλῶς τοπικὸν κ' ἐσήμαινε τὸν κάτοικον τῆς κυρίως Ἑλλάδος. Ὁ δὲ κ. Οὐσπένσκης δὲν νομίζει ὀρθὸν ν' ἀποκλεισθῇ ὁ ὅρος *βυζαντινὴ τέχνη*, ἡ ὁποία περιλαμβάνει καὶ τὴν τέχνην τῶν πρώτων αἰώνων τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τὴν μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως

Αὗται εἰσὶν αἱ σπουδαῖαι ἀληθῶς ἐργασίαι τοῦ βυζαντινοῦ τμήματος τοῦ Συνεδρίου τὸ ὁποῖον ἐπέστεψεν αὐτὰς διὰ τῆς ἀποφάσεως καὶ διοργανώσεως ἐπιτροπῶν. αἱ ὁποῖαι νὰ ἐπιμεληθῶσι τὰ ἑξῆς τρία μεγάλα ἔργα: *Σύνταγμα χριστιανικῶν ἑλληνικῶν ἐπιγραφῶν, Συλλογὴν μνημείων βυζαντινῆς τέχνης* καὶ *Συλλογὴν εἰκονογραφίας τῶν βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων*.

Α. Α.

ΒΑΡΕΙΑΝ ἀπώλειαν ἐν τῇ εὐρυτάτῃ τῶν λέξεων ἐννοίᾳ, ὑπέστη ἡ παρ ἡμῖν μεσαιωνοδιφικὴ καὶ γεωγραφικὴ ἐπιστήμη διὰ τοῦ θανάτου τοῦ γενναίου καὶ ὀτηροῦ αὐτῆς σκαπανέως, τοῦ Αντωνίου Μηλιαράκη

Ἄγνωστος βεβαίως εἰς τοὺς πολλοὺς διετέλεσεν ὁ τόσον προώρως κατελθὼν εἰς τὸν τάφον διαπρεπὴς ἐπιστήμων, διότι εἶχεν αὐστηρῶς κρηπῖδα τοῦ βίου τὸ *λάθε βιώσας*, φίλος ὢν τῆς σπουδῆς καὶ τοῦ γραφείου ὅσον σπανιώτατα δύναταί τις ν ἀπαντήσῃ. ἐργαζόμενος ἀδιαλείπτως χάριν αὐτῆς. καὶ μόνον αὐτῆς, τῆς ἐργασίας, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀπολύτως ἐπιδείξεως. ἐν χώρᾳ καὶ αἰῶνι, κατὰ τὸν ὁποῖον ἐπικρατεῖ ὁ ἄλογος πάταγος καὶ ἡ ὑπερβάλλουσα ματαιοφροσύνη. Τ ἀμυδρὰ τοῦ παρελθόντος γράμματα καὶ αἱ ἐξίτηλοι μορφαὶ χρόνων παρῳχημένων ὑπῆρξαν τὸ χάρμα ὅλης τῆς ζωῆς του· ἡ ἐξ ἐρειπίων καὶ θραυσμάτων. ἡ ἐκ κωδίκων τιλφοβρώτων καὶ χειρογράφων εὐρωτιώντων διαφώτισις καὶ ἀναδημιουργία τμημάτων τοῦ ἱστορικοῦ παρελθόντος τοῦ ἔθνους, ὑπῆρξε δι αὐτὸν στάδιον διηνεκοῦς ἀγῶνος ἡ δὲ γεωγραφικὴ ἐξέτασις τῆς ἑλληνικῆς πατρίδος ἐλευθέρας καὶ δούλης, ἦτο ὁ μόνος σκοπὸς τῶν κοπιαστικῶν καὶ μακροχρονίων ἐκδρομῶν του καὶ τῆς ἀδιακόπου περὶ τῶν τόπων ἐρεύνης του. Δι' ὅλα ταῦτα ὁ θάνατος ὁ ἁφαρπάσας τὴν 8ην τοῦ παρελθόντος μηνὸς τὸν Ἀντώνιον Μηλιαράκην ἐπήνεγκε μέγα καὶ ὄντως δυσαναπλήρωτον κενὸν εἰς τὴν ἄλλως τε τόσον ἀραιὰν παρ' ἡμῖν φάλαγγα τῶν μετ' ἐπιστήμης ἀσχολουμένων περὶ τὰς μεσαιωνικὰς καὶ γεωγραφικὰς μελέτας, ἐστέρησε δὲ τὴν Ἑλλάδα, *μιᾶς ἐπιστημονικῆς κορυφῆς*, τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα, τὸ ἄγνωστον εἰς τοὺς πολλοὺς παρ' ἡμῖν, εἶχεν ὑπερβῇ πρὸ πολλοῦ τὰ στενὰ τῆς πατρίδος ἡμῶν ὅρια καὶ εἶχε καταστῇ ἀληθῶς διεθνές.

Ἀδύνατον εἶναι νὰ διαγράψωμεν καὶ ἀναλύσωμεν ἐνταῦθα καταλλήλως τὸ ἔργον τοῦ χαλκεντέρου καὶ βιβλιολάθα σοφοῦ. Θὰ ἐχρειάζετο πρὸς τοῦτο πολυσέλιδος μονογραφία, διότι ὁ θρηνολογούμενος ἐπιστήμων εἰργάζετο ἀπὸ τριῶν καὶ πλέον δεκάδων ἐτῶν,

Ἀντώνιος Μηλιαράκης

εἰργάζετο παραγωγικώτατα ὅσον καὶ εὐδοκίμως, ὥστε καὶ ἡ ἁπλῆ μόνον ἀναγραφὴ τῶν διαφόρων συγγραφῶν καὶ φροντισμάτων αὐτοῦ δύναται νὰ καταλάβῃ ὁλόκληρα τυπογραφικὰ φύλλα.—Τὸ πρῶτον ἔργον διὰ τοῦ ὁποίου κυρίως ἐνεφανίσθη, τῷ 1873, εἰς τὸν ἐπιστημονικὸν κόσμον ὑπῆρξεν ἐκτενὲς σημείωμα, δι' οὗ πειστικώτατα ἀπεδεικνύετο ἀβάσιμος ἡ γνώμη τοῦ Χόπφ καὶ τοῦ Χάμμερ, ἡ καὶ ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Παπαρηγοπούλου παραδεδεγμένη, περὶ τῆς ἐκ Σλαύων καταγωγῆς τοῦ ἥρωος τῆς Κρόγιας, τοῦ Σκεντέρμπεη. Καὶ τὸ ἔργον τοῦτο ἐπηκολούθησαν τῷ 1874 τὰ *Κυκλαδικά*, ἡ γεωγραφία τῶν Δωδεκανήσων καὶ ἡ ἱστορία αὐτῶν μέχρι τῆς Φραγκοκρατίας, σύγγραμμα μεγάλης ἐπιβολῆς, τὸ ὁποῖον καὶ τώρα, μετὰ πάροδον τριακονταετείας καὶ πλέον, δὲν θεωρεῖται οὐδόλως ἀπηρχαιωμένον. Καὶ ναὶ μὲν δὲν ἐξεδόθη ὁ Β' αὐτῶν τόμος, ὁ μέλλων νὰ περιλάβῃ τὴν ἱστορίαν τῶν Κυκλάδων ἀπὸ τῆς καταλήψεως αὐτῶν ὑπὸ τοῦ πρεσβυτέρου Μάρκου Σανούτου μέχρι τῶν ἡμερῶν μας, διότι τὸ ἔργον ὀπῆτει μακρὰς ἐρεύνας ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις καὶ τοῖς ἀρχείοις τῆς Ἑσπερίας ἰδίως Εὐρώπης καὶ κοινὴν συνεργασίαν πολλῶν ἱστοριοδιφῶν, ἀλλ' ὡς συνέχειαν τῶν *Κυκλαδικῶν* του ἐξέδωκεν ὁ Μηλιαράκης τὰ (ὡς ὠνόμασεν αὐτά): *Ὑπομνήματα περιγραφικὰ τῶν Κυκλάδων νήσων*, περιλαμβάνοντα τὰ πορίσματα τῆς πολυτίμου ἐργασίας του περὶ τῆς *Ἀνδρου καὶ Κέω* (1886), τῆς *Ἀμοργοῦ* (1884) καὶ τῆς *Κιμώλου* (1902). Ἐν τῷ μεταξὺ ἀπησχολήθη μὲ τὴν ἀρχαίαν καὶ νέαν γεωγραφίαν τοῦ νομοῦ *Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας* (1888) καὶ τῶν νήσων τῶν ἀποτελούντων τὸν νομὸν *Κεφαλληνίας* (1890), ἔργα τὰ ὁποῖα ἀνηψοῦνται ὡς τιμητικαὶ ἀληθῶς στῆλαι προκαλοῦσαι τὸν ἀΐδιον ἔπαινον τοῦ σοφοῦ καὶ ἐρευνητοῦ τοῦ μέλλοντος. Ἀλλὰ καὶ ἄλλα τινὰ ἐκ τῶν γεωγραφικῶν αὐτοῦ μελετημάτων πρέπει νὰ σημειωθῶσιν ἰδιαιτέρως ἐνταῦθα: *Τὸ περὶ τῆς θέσεως τοῦ Ἰονίου Πελάγους ἐν τῇ ἀρχαίᾳ καὶ νέᾳ Γεωγραφίᾳ* (1888), ἐν ᾧ πραγματεύεται τὸ ἐνδιαφέρον αὐτὸ ζήτημα μεταχειριζόμενος μετ' ἀσυνήθους δεξιότητος τὰς ἀρχαίας πηγάς. *Ὁ ὁδηγὸς τῶν ἁπλῶν τοπογραφικῶν περιγραφῶν*, εὔχρηστον καὶ μεθοδικὸν βοήθημα διὰ τοὺς μὴ εἰδικοὺς γεωγράφους ἐπανειλημμένως ἐκδοθέν. Τὰ *Ὁδοιπορικὰ Μακεδονίας, Ἠπείρου καὶ Θεσσαλίας κατὰ τὸν* Ἐ. Isambert μὴ ἔχοντα μὲν πολλὴν σημασίαν σήμερον, τῶν ὁποίων ὅμως προτάσσει σοφὰ προλεγόμενα περὶ τῆς ἀνάγκης τῆς ἀναπτύξεως τῶν γεωγραφικῶν σπουδῶν ἐν Ἑλλάδι καὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν δύνανται νὰ προαχθῶσιν αὗται παρ' ἡμῖν. *Ἡ Νεοελληνικὴ Γεωγραφικὴ φιλολογία*, ὁ κατάλογος δηλονότι τῶν ὑφ' Ἑλλήνων γεωγραφηθέντων ἀπὸ τοῦ 1800 μέχρι τοῦ 1889, βιβλιογραφικὴ ἐργασία χρησιμωτάτη (1889) καὶ τέλος ἡ *Μεσσαριά, ἔρευναι περὶ τοῦ ὀνόματος*, συμβολὴ λίαν σπουδαία εἰς τὴν ἐξέτασιν τῶν μεσοχρονίων καὶ νεοελληνικῶν τοπωνυμιῶν.

Ἰδιάζουσαν ὅμως θέσιν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ κατέλαβεν ὁ Ἀντώνιος Μηλιαράκης διὰ τῆς συγγραφῆς τῆς *Ἱστορίας τοῦ Βασιλείου τῆς Νικαίας καὶ τοῦ Δεσποτάτου τῆς Ἠπείρου* (1898). Εἰς τὸ πολύτιμον αὐτὸ ἔργον, τὸν καρπὸν ἐνδελεχοῦς ἐρεύνης καὶ μελέτης πολυετοῦς, ἐξιστόρησεν ὁ πολύκλαυστος συγγραφεύς, μετὰ διαυγείας ὕφους καὶ ἀκριβολογίας λέξεων τοὺς πόθους, τὰ μεγάλα ὄνειρα καὶ ὅλους τοὺς ἀγῶνας τῶν Ἑλλήνων ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας καὶ αὐτονομίας τῆς δουλωθείσης πατρίδος μετὰ τὴν ὑπὸ τῶν Λατίνων ἅλωσιν τῆς Βασιλευούσης (1204-1261). Καὶ τὸ ἔργον αὐτὸ δὲν εἶναι μόνον εἰδικὸν μνημεῖον διὰ τὴν ἑλληνικὴν ἱστορίαν τοῦ πρώτου ἡμίσεως τοῦ ΙΓ' αἰῶνος· εἶναι συγχρόνως πρότυπον θαυμαστῆς ἐπιστημονικῆς εὐσυνειδησίας, διότι ὁ καλὸς ἱστοριοδίφης ἤντλησεν ἀπ' εὐθείας ἐκ τῶν πηγῶν, ἄλλως τε μὴ προϋπάρχοντος εἰδικοῦ τινος ἔργου περὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος. Καὶ ναὶ μὲν εἶχε νὰ προσκρούσῃ κατὰ τὴν ἐργασίαν αὐτὴν ἀνὰ πᾶν σχεδὸν βῆμα εἰς ποικίλας δυσκολίας, ὑπερέβαλεν ὅμως διὰ τῆς ἐπιστημονικότητός του, τοῦ ζήλου καὶ τῆς ἐπιμονῆς του πάσας ταύτας, καὶ ἐφώτισε σκότη, τὰ ὁποῖα ἐθεωροῦντο αἰώνια.

Πλὴν αὐτῶν εἰς τὸν Ἀντώνιον Μηλιαράκην ὡσαύτως ὀφείλομεν τὴν ἔκδοσιν τῆς Ἀνδριακοῦ κειμένου τῆς μεσαιωνικῆς μας ἐποποιίας τῆς ὁποίας ἥρως εἶναι ὁ *Διγενὴς Ἀκρίτας*, ὁ Ἡρακλῆς τῶν μέσων αἰώνων. Εἰς αὐτὸν πάλιν τὴν καλὴν μονογραφίαν περὶ τῆς *Οἰκογενείας Μαμωνᾶ* (1902) καὶ τόσας ἄλλας διατριβὰς καὶ σημειώματα διεσκορπισμένα εἰς διάφορα περιοδικὰ καὶ ἐφημερίδας, εἰς τὴν *Ἑστίαν* καὶ τὸν *Παρνασσόν*, τὴν *Ἁρμονίαν* καὶ τὴν *Διεθνῆ ἐφημερίδα τῆς Νομισματικῆς Ἀρχαιολογίας*, τὸ *Ἄστυ* καὶ τὴν *Ἐθνικὴν Ἀγωγήν*, εἰς τὴν *Ἐπετηρίδα τοῦ Παρνασσοῦ κλ.* ἰδίως δὲ εἰς τὸ *Δελτίον τῆς Ἱστορικῆς καὶ Ἐθνολογικῆς Ἑταιρείας*, ἧς ὑπῆρξεν ἱδρυτὴς καὶ ἐπὶ εἰκοσαετείαν ἤδη ὁ γενικὸς γραμματεύς, συντελέσας, ὁμολογουμένως, τὰ μέγιστα πρὸς καταρτισμὸν τοῦ Μουσείου καὶ πλουτισμὸν καὶ ταξινόμησιν τοῦ Ἀρχείου αὐτῆς.

Δυστυχῶς ὁ θάνατος κατέλαβε τὸν ἀκαταπόνητον ἐρευνητὴν ἐργαζόμενον περὶ σπουδαιότατον σχετικῶς μὲ τὰ *Φαλλικὰ* ἔργον, ὅπερ καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος καὶ ἡμεῖς οἱ ἀναμένοντες τῆς σοφίας του τοὺς καρπούς, προώριστο κατὰ κακὴν τύχην νὰ μὴν ἴδωμεν τελείως ἐπεξειργασμένον.

Ἡ κριτικὴ τοῦ μέλλοντος, ἡ ὁποία ψυχρῶς θὰ δικάσῃ τὸ παρελθόν, μὴ ἐπηρεαζομένη οὐδόλως ἐκ τῶν παθῶν, τῶν προλήψεων καὶ τῆς ἐπιτηδειότητος, θὰ δώσῃ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς συγχρόνου Ἑλληνικῆς Ἐπιστήμης τὸν κατάλληλον χαρακτηρισμὸν καὶ τὴν ἐμπρέπουσαν θέσιν εἰς τὸν ἤρεμον καὶ μετριόφρονα σοφόν, εἰς τὸν Ἀντώνιον Μηλιαράκην.

Αἱ ὀλίγαι καὶ γενικώταται γραμμαί, τὰς ὁποίας ἀφιερώνομεν ἐνταῦθα διὰ τὸ μέγα αὐτοῦ ἔργον, τὸ αὐτόχρημα ἐθνικόν, ἃς θεωρηθοῦν ὡς ἁπλοῦν δαφνοβόλημα τοῦ νοητοῦ μνημείου, ὅπερ διὰ τῆς γραφίδος του μέγα μεγαλωστὶ ἤγειρεν ὑπεράνω τοῦ νεοσκαφοῦς τάφου του. Ἂς θεωρηθοῦν ἀπότισις φόρου εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν πολυτίμητον διδάσκαλον ἐκ μέρους ἀγαπώντος καὶ

ἀφωσιωμένου μαθητοῦ, ὅστις εἴπερ τις καὶ ἄλλος ἴσως συναισθάνεται τὴν πικρὰν ἀπώλειαν.— Ἂς θεωρηθοῦν τῶν «Παναθηναίων» καὶ ἐμοῦ ὁ ὕστατος χαιρετισμὸς πρὸς τὸν γενναῖον συναθλητὴν καὶ ἀλησμόνητον φίλον.

ΝΙΚΟΣ Α. ΒΕΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΤΕΧΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

ΑΠΟ μίαν σειρὰν «Μικρῶν Μύθων» τοῦ πολλωνοῦ συγγραφέως Λεβάνσκη μεταφράζομεν δύο, γραμμένας μὲ πολλὴν πρωτοτυπίαν. Ἀπὸ τὸν καιρὸν τοῦ Αἰσώπου τὰ ζῶα ἔμαθαν, φαίνεται, πολλὰ πράγματα. Οἱ παλαιοὶ μῦθοι τοὺς ἔγιναν μαθήματα καὶ τώρα παρουσιάζονται τὰ διάφορα ζῶα μὲ πνεῦμα σύγχρονον.

Ο Κόρακας καὶ ἡ Ἀλεποῦ

Ὁ Κόρακας καθότανε ἀπάνω σ' ἕνα δένδρο κρατῶντας στὸ στόμα ἕνα κομμάτι τυρί. Τὸν εἶδε ἡ Ἀλεποῦ καὶ τοῦ εἶπε: «Ἄκουσα νὰ λένε πῶς στὴν οἰκογένειά σας ἔχετε ἕναν περίφημο τραγουδιστὴ καὶ πῶς ὅλοι σας τραγουδᾶτε ὡραῖα. Τραγούδησέ μου κάτι, σὲ παρακαλῶ». Ὁ Κόρακας ἔφαγε πρῶτα τὸ τυρί του καὶ ἔπειτα ἀποκρίθη: «Ἂν ἔχῃς κανένα μικρότερον ἀδελφό, ἐλᾶτε αὔριο μαζὶ ἐδῶ γιὰ νὰ μάθετε ἀπὸ μένα πῶς εἶσθε καὶ οἱ δύο κουτοί. Δὲν ἠξέρεις λοιπὸν πῶς εἶμαι ὁ κόρακας ποῦ τοῦπαιξαν μιὰ φορὰ αὐτὸ τὸ παιγνίδι μὲ τὸ νὰ ἐπαινέσουν τοὺς προγόνους του; Ἔχω διαβάσει δύ, καὶ ἀπὸ τὸ διάβασμα ἢ κάτι μαθαίνεις ἢ δὲν μαθαίνεις τίποτε. Βλέπω πῶς ἡ ἀφεντιά σου ἔχεις ἀκόμα τὴν παλαιὰ ἀφέλεια, μολονότι εἶσαι ἀλεποῦ. Ἔχε γειά!»

Τὸ Λεοντάρι καὶ τὸ Κουνοῦπι

Τὸ Κουνοῦπι δὲν ὑπόφερε νὰ βλέπῃ τὸ Λεοντάρι πιὸ μεγάλο ἀπὸ τὸν ἑαυτό του καὶ τὸ κάλεσε μιὰ ἡμέρα νὰ μονομαχήσουν. Τὸ Λεοντάρι ξαφνίσθηκε δέχθηκε ὅμως ἀπὸ περιέργεια νὰ μονομαχήσῃ. Τὸ Κουνοῦπι ἄρχισε πρῶτο νὰ πίνῃ τὸ αἷμα τοῦ Λεονταριοῦ. Τὸ Λεοντάρι ἄφησε τὸ συχαμένο ζωῦφιο νὰ φουσκώσῃ μὲ τὸ αἷμα του καὶ ἔτσι φουσκωμένο νὰ πέσῃ χάμω. Τότε τὸ Λεοντάρι ἔβαλε τὸ πόδι του ἀπάνω στὸ Κουνοῦπι καὶ τῶσκασε.

ΘΕΑΤΡΟΝ

ΤΟ νέον δρᾶμα τοῦ γάλλου δραματικοῦ Λαβεδὰν *ἡ Μονομαχία*, τὸ ὁποῖον ἐδόθη τελευταίως εἰς τὴν Γαλλικὴν—Κωμωδίαν, θεωρεῖται ἓν ἀπὸ τὰ καλλίτερα ἔργα του.

Ἰδοὺ ἡ ὑπόθεσις τοῦ δράματος.

Ἡ δούκισσα τοῦ Σάῒλ, ἡ ὁποία, μόλις ἐγεννήθη, ἔμεινε ὀρφανή, δὲν ἐγνώρισε τὴν χαρὰν ὡς παιδί. Ὑπανδρεύθη νέα μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ εὕρῃ τὴν εὐτυχίαν. Ὁ δούξ, ἄνθρωπος παραλυμένος, τὴν ἔκαμε ἀκόμη δυστυχεστέραν. Ἔκδοτος εἰς τὰς γυναῖκας καὶ τὸ ποτόν, ἐστάλη ἐπὶ τέλους ὑπὸ τοῦ ἰατροῦ του εἰς μίαν κλινικὴν πρὸς νοσηλείαν. Ἐκεῖ ἡ δούκισσα, ἡ ὁποία ἐπήγαινε συχνὰ χάριν τοῦ συζύγου της, ἔβλεπε ὀλίγας στιγμὰς τὸν ἰατρὸν Μορέ· ἀπὸ τὰς βραχείας αὐτὰς συναντήσεις ἐγεννήθη ἀμοιβαία ἀγάπη. Εἰς τὴν ἀγάπην αὐτὴν παρεμβάλλεται ἔξαφνα ἀκουσίως ὁ ἀδελφὸς τοῦ ἰατροῦ, ὁ πάτερ Δανιήλ, ἱερεὺς τῆς Δουκίσσης. Ὁ Δανιὴλ καὶ ὁ Μορὲ παιδιόθεν εὑρίσκοντο εἰς διχόνοιαν. Τὴν ἡμέραν ὅπου ἡ δούκισσα ἡτοιμάζετο νὰ ὑπάγῃ εἰς τοῦ ἰατροῦ (ἦτον ἡ πρώτη ἐρωτικὴ συνέντευξις) ὁ πάτερ-Δανιὴλ τὴν ἐμήνυσε διὰ μίαν ἀγαθοεργὸν πρᾶξιν. Ὁ ἰατρὸς ἀνήσυχος τὴν ἠκολούθησε. Καὶ ὅταν ἐμβῆκε εἰς τὸ κελλὶ τοῦ πάτερ-Δανιήλ, εἰσῆλθε κατόπιν καὶ αὐτός. Ὁ πάτερ Δανιήλ, εἰς τὸν ὁποῖον ἄγνωστος ἡ δούκισσα, εἶχεν ἐξομολογηθῆ τὸν ἔρωτά της, εἶχε προσπαθήσει νὰ τὴν σώσῃ καὶ τὴν ἔσωζε τώρα ἀκουσίως. Οἱ δύο ἀδελφοὶ ἀντιμέτωποι ἀνταλλάσσουν λόγια ὀρμητικὰ καὶ ταπεινά. Ὁ Μορὲ κατηγορεῖ τὸν ἀδελφόν του ἱερέα ὡς ἀγαπῶντα τὴν δούκισσαν καὶ ὁ ἱερεὺς τὸν διώχνει μὲ ὀργήν. Ἡ λύσις ἐπέρχεται ταχεῖα. Ὁ δοῦξ πεθαίνει· ἡ δούκισσα μένει ἐλευθέρα νὰ νυμφευθῇ τὸν ἀγαπημένον της, καὶ οἱ δύο ἀδελφοὶ συμφιλιώνονται.

ΜΟΥΣΙΚΗ

ΑΠΟΤΕΛΕΙ γεγονὸς πολλῆς σημασίας ἡ ἔκδοσις τοῦ τελευταίου τόμου τῆς Βιβλιοθήκης Μαρασλῆ. Εἶναι συλλογὴ 260 δημοτικῶν ἑλληνικῶν ἀσμάτων, τὰ ὁποῖα συνελέχθησαν καὶ παρεσημάνθησαν ὑπὸ τοῦ κ. Γεωργίου Δ. Παχτίκου, γνωστοῦ εἰς τοὺς ἀναγνώστας τῶν «Παναθηναίων». Ἓν ἀπὸ τὰ ἄσματα αὐτὰ ἐδημοσιεύσαμεν πέρυσι μετὰ τῆς μουσικῆς κατ' εὐγενῆ παραχώρησιν τοῦ κ. Παχτίκου. Κατὰ τοῦτο θεωροῦμεν ὡς σημαντικὴν τὴν ἐργασίαν τοῦ συλλογέως ὅτι προσφέρει εἰς τοὺς ἕλληνας μουσουργοὺς ἀγνὸν τὸ ὑλικόν, ἀπὸ τὸ ὁποῖον θὰ ἀναβλύσῃ ἡ ἐθνικὴ μουσικὴ καὶ ἀκόμη, διότι ἡ μέθοδος τὴν ὁποίαν ἠκολούθησε, χωρὶς συμπληρώσεις εἰς τὰ τυχὸν παρουσιαζόμενα κενά, εἶναι ἡ μονὴ πρὸς ἀπόδοσιν πιστὴν τοῦ πλουσίου καὶ ἀνεκτιμήτου αὐτοῦ ὑλικοῦ. Ὁ φωνογράφος ἦτο ἀδύνατον νὰ χρησιμοποιηθῇ διὰ λόγους ἀνεξαρτήτους τῆς θελήσεως τοῦ κ. Παχτίκου. Ἀρκούμεθα εἰς τὴν μέθοδον αὐτὴν καὶ ἀναγράφομεν τὴν ἐργασίαν του μὲ πολλὴν ἐκτίμησιν, μὲ ἀληθινὸν ἐνθουσιασμόν.

Ὁ κ. Παχτίκος μᾶς διηγήθη προσωπικῶς χίλια χαριτωμένα ἐπεισόδια τῆς μακρᾶς αὐτῆς ἐργασίας, μερικὰ συγκινητικώτατα. Ποῦ ν' ἀκούσουν ἡ γρηᾶς φωνογράφον! μᾶς ἔλεγε. Νομίζουν πῶς κανένας ἐξαποδὸς εἶναι κλεισμένος μέσα στὴ μηχανὴ καὶ ὅπως παίρνει τὸ τραγοῦδι, θὰ τῆς πάρῃ κ' ἐκείνης τὴ φωνή. Εἰς τὴν Νίκαιαν, ἀφοῦ ἐτελείωσε ἕνας γέρος ἕνα τραγοῦδι παθητικό, μιὰ Τούρκισσα ἡ ὁποία ἦτον στὴν συντροφιά, λέγει ἔξαφνα: «Θυμοῦμαι ποῦ αὐτὸ τὸ τραγουδοῦσε ὁ παππούς μου». Ποιὸς ξεύρει ποῖον δρᾶμα ἐκρύπτετο κάτω ἀπὸ τὴν ἀφελῆ ὁμολογίαν τῆς ὀθωμανίδος, εἰς τὰς φλέβας τῆς ὁποίας θὰ ἔρρεε βέβαια ἑλληνικὸν αἷμα.

ΔΙΑΦΟΡΑ

Ἐκ τοῦ χαρακτηρισμοῦ τῆς ξενιζομένης τῶν Ἀθηνῶν Βασιλίσσης Ἀλεξάνδρας ὑπὸ τῆς Ρουμανίδος ποιητρίας Δος Βακαρέσκο, ἀναδημοσιεύομεν μερικὰ ἀποσπάσματα:

«Ἡ πριγκήπισσα τοῦ Βορρᾶ διηγεῖτο μὲ τόνον φωνῆς, ὁ ὁποῖος ἔδονει ὡς οὐρανία μουσικὴ τὰς λεπτοτέρας χορδὰς τῆς καρδίας, περὶ τῶν θαυμασίων τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος Δανίας περὶ τῶν πρώτων ἐντυπώσεών της ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν· ἀνέλυεν εἰς τὴν Κάρμεν Σύλβα τὸν ἁρμονικώτατον οἰκογενειακὸν βίον της, τὴν ἀγάπην ποῦ τρέφει πρὸς τὸν πρίγκηπα σύζυγόν της καὶ τὰς θυγατέρας της, καὶ πῶς τὰς συνηθίζει, πῶς τὰς διδάσκει νὰ γίνουν καλαὶ καὶ εὐσπλαχνικαί.

«— Ἡ καλωσύνη εἰς τὴν γυναῖκα —ἔλεγεν ἡ πριγκήπισσα – εἶνε ἡ πρώτη ἀρετή, ἡ ὁποία ἐπισκιάζει καὶ ὑπερτερεῖ ὅλας τὰς ἄλλας ἰδιότητας. Ὅταν μία γυναῖκα εἶνε καλή, ἠμπορεῖ νὰ ἐπιτύχῃ καὶ χωρὶς νὰ εἶνε ὡραία καὶ πνευματώδης.

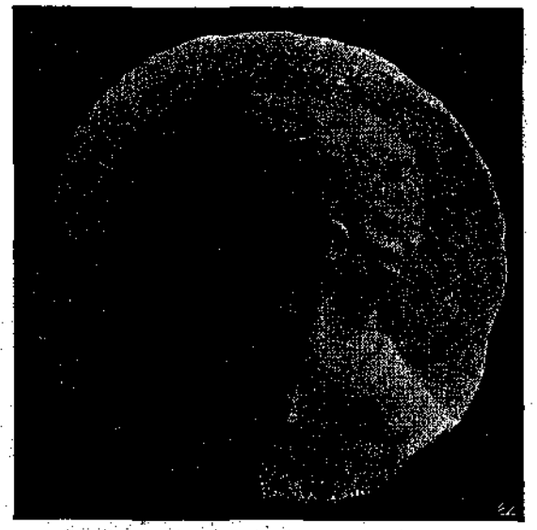

Δ. Βενετοκλῆς. —Ἔργον Θωμᾶ Θωμοπούλου.

«Τὴν ἑπομένην συνηντήθημεν μὲ τὴν πρίγκήπισσαν τῆς Οὐαλλίας εἰς τὸ δάσος. Δὲν μᾶς εἶχεν ἰδεῖ κατ' ἀρχάς διότι περιεπάτει πρὸ ἡμῶν.

«Ἐβαδίζομεν μετὰ τῆς Κάρμεν Σύλβα σιγὰ σιγὰ ὄπισθεν αὐτῆς, καὶ ἡ φθινοπωρινὴ μελαγχολία τοῦ δάσους, μὲ τὰ φυλλορροοῦντα δένδρα, καὶ τὰ ἑστρωμένα κατὰ γῆς ὠχρὰ φύλλα μοῦ παρῆγον τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἡ πριγκήπισσα ἀντεπροσώπευεν ἐκεῖ τὴν Ἄνοιξιν καὶ τὴν Ἐλπίδα. Ἡ ἀγαθότης αὐτῆς καὶ ἡ πρὸς πᾶν ἀσθενὲς καὶ πάσχον συμπάθεια μοῦ ἐφαίνετο ὅτι ἐξετείνετο καὶ μέχρι τῶν ὑπὸ τοῦ ἀνέμου στροβιλιζομένων μαραμένων φύλλων.

«Καὶ ἐπειδὴ δὲν ἔβλεπα τὴν ὄψιν της, ἡ φαντασία μου τὴν ἔπλασε μίαν φυσιογνωμίαν νεανικὴν ἀλλὰ πλήρη ἀποφασιστικότητος, μὲ τὰ σπινθηρίζοντα ζωὴν καὶ ἔκφρασιν μάτια, τὰ χρυσᾶ φρύδια τὰ ἐπιχαρίτως διαγραφόμενα ἐπὶ τοῦ μετώπου, τοῦ ἐπιστεφομένου ὑπὸ τῶν χρυσῶν βοστρύχων τῆς κόμης, μὲ τὸ στόμα, τὸ ὁποῖον ἀποκαλύπτει εἰλικρίνειαν καὶ ἀλήθειαν, τὰ εὐκίνητα πτερύγια τῆς ρινός, μὲ ὅλην τέλος τῆς ἐκπάγλως ὡραίαν ὄψιν, ἧς ἡ ἔκφρασις δεικνύει ἀμέσως φύσιν ἰσχυρὰν καὶ ἠσκημένην ἐξόχως εἰς τὸ νὰ ὑφίσταται τὰ πάντα ἡρωϊκῶς, μίαν καρδίαν ἀνοικτὴν πρὸς πᾶσαν συγκίνησιν ἀλλὰ καὶ ἱκανὴν νὰ ἀνέχεται ταύτας καρτερικῶς καὶ νὰ διακρίνῃ ἐν μέτρῳ τὸ καθῆκον καὶ τὸ αἴσθημα . . . ».

Ἐξ Ἀλεξανδρείας.

ΣΕΜΝΗ ἑορτὴ ἑορτάσθη πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ὑπὸ τῆς μεγάλης ἑλληνικῆς παροικίας τῆς πόλεώς μας, ἡ εἰκοσιπενταετηρὶς τοῦ διευθυντοῦ τῶν ἑλληνικῶν σχολείων Ἀλεξανδρείας κ. Δημ. Βενετοκλέους. Ὅλοι οἱ Ἕλληνες, ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ αἰσθήματος κινούμενοι πρὸς τὸν γηραιὸν διδάσκαλον, συνέτειναν εἰς τὴν λαμπρότητα τῆς ὡραίας ἑορτῆς. Αἱ ἑλληνικαὶ ἀρχαί, θρησκευτικαὶ καὶ πολιτικαί, ἡ κοινότης ἐπισήμως διὰ τοῦ προέδρου αὐτῆς κ. Ἐμμανουὴλ Μπενάκη, οἱ συνάδελφοι καὶ μαθηταί του, κάθε πολίτης, ἐτίμησαν τὸν σεβαστὸν διδάσκαλον, ὁ ὁποῖος εἰργάσθη ἀπὸ εἴκοσι-πέντε ὁλόκληρα ἔτη μὲ ζῆλον ἀμείωτον, μὲ ψυχὴν νεάζουσαν πάντοτε, ὑπὲρ τῆς ἀγωγῆς τῶν ἑλληνοπαίδων τῆς Ἀλεξανδρείας. Οἱ Πατριάρχαι Ἀλεξανδρείας καὶ Ἱεροσολύμων ἐπαρασημοφόρησαν τὸν σεβαστὸν γυμνασιάρχην, ὁ ὁποῖος ἐν συγκινήσει παρίστατο εἰς τὴν ὁμόθυμον ἐκδήλωσιν τιμῆς καὶ ἀγάπης ὁλοκλήρου κοινότητος. Λόγοι ἀπηγγέλθησαν, δῶρα τῷ προσεφέρθησαν, ἐδόθησαν γεύματα. Ἐπὶ πλέον οἱ διατελέσαντες μαθηταί του, ἐπίλεκτα σήμερον μέλη τῆς ἑλληνικῆς παροικίας, τῷ προσέφερον τὴν προτομήν του ἐν ἀναγλύφῳ ἐπὶ μαρμάρου πεντελικοῦ, τὴν ὁποίαν ἐξετέλεσε ὁ ἐδῶ διαμένων ἀθηναῖος γλύπτης κ. Θωμᾶς Θωμόπουλος. Καὶ οὕτω διὰ τῆς ἑορτῆς αὐτῆς ἔδωκεν ἡ Ἀλεξάνδρεια δεῖγμα τρανὸν τοῦ πῶς πρέπει νὰ τιμᾶται ὁ διδάσκαλος ὁ παρασκευάζων πολίτας ἀγαθούς.

* * *

ΕΙΣ τὸ Βορδὼ ἔγιναν πρὸ δύο ἑβδομάδων τὰ ἀποκαλυπτήρια τοῦ μνημείου τοῦ Γαμβέττα. Τὸ μνημεῖον, κατὰ σχέδιον τοῦ ἀποθανόντος γλύπτου Δαλοῦ, εἶναι κατασκευασμένον ἀπὸ λευκὸν μάρμαρον καὶ ἔχει ὕψος ἐν ὅλῳ δεκαοκτὼ μέτρα. Ὁ Γαμβέττας παριστάνεται νέος καὶ εὐσταλής, μὲ τὴν ρεδιγκόταν ἀνοικτήν, σταυρωμένα τὰ χέρια, τὸ κεφάλι λίγο πρὸς τὰ ὀπίσω εἰς στάσιν ἀνδρικήν, ὁποῖος ἦτο κατὰ τὰς ἡμέρας τῆς πολιτικῆς του πάλης ἐπάνω εἰς τὸ βῆμα.

ΤΗΝ 22 Μαρτίου ἀπέθανε ὁ Βέλγος γλύπτης Κωνσταντῖνος Μενιέ. Εἰς τὰς ταχείας αὐτὰς σημειώσεις καὶ ἄλλοτε ὡμιλήσαμεν περὶ τῆς κορυφῆς αὐτῆς τῆς συγχρόνου τέχνης. Ὁ Μενιέ ἦτο μία μεγάλη δόξα διὰ τὸ μέλλον. Εἰς προσεχὲς τεῦχος θὰ ἀφιερώσωμεν μελέτην εἰς τὸν μεγάλον γλύπτην.

Τὴν κηδείαν τοῦ καλλιτέχνου, ὁ ὁποῖος ἀπέθανεν εἰς τὰς Ἰξέλλας, ἠκολούθησε πλῆθος ἄπειρον, γράφει ἡ «Σύγχρονος Τέχνη». Τὴν νεκρικὴν ἅμαξαν ἐστόλιζαν ἀναρίθμητα στεφάνια, πολλὰ τῶν ὁποίων ἀντεπροσώπευον ξένα ἐπίσημα σωματεῖα τοῦ Βερολίνου καὶ τῶν Παρισίων. Ἡ Κυβέρνησις ἀντεπροσωπεύθη ἐπισήμως.

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ

Ἐφημερίδες:

πὸ τὸ «**Νέον Ἄστυ**» ὅπου δημοσιεύεται ἐν συνεχείᾳ «Ἡ Ἅλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως» τοῦ Ἄγγλου συγγραφέως Πέαρς, μεταφέρομεν τὸν ἑπόμενον χαρακτηρισμὸν τοῦ Μωάμεθ:

«Ὁ Μωάμεθ, ὅστις ἔπαιξε τὸν μεγαλείτερον ρόλον εἰς τὴν μεγάλην τραγῳδίαν τῆς Ἁλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ γενόμενος Σουλτᾶνος εἰς ἡλικίαν εἰκοσιενὸς ἔτους ἀποτελεῖ ἕνα ἐκ τῶν ἐξαιρετικῶν ἐκείνων τύπων οἵτινες καταπλήσσουν κατὰ περιόδους τὸν κόσμον. Σωματικῶς ἦτο καλῶς διαπλασμένος ἄνθρωπος, κομψός, μετρίου ἀναστήματος περίπου, μὲ διαπερastικοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ καμπυλωτὰς ὀφρῦς. Τὸ κυριώτερον χαρακτηριστικόν του ἦτο ἡ μακρὰ καὶ ἀετώδης ρὶς του, ἥτις ἐφαίνετο ὡς νὰ ἐπεκρέματο τῶν χονδρῶν ἐρυθρῶν χειλέων του καὶ ἥτις ἐνέπνευσε μετὰ ταῦτα τοὺς Τούρκους νὰ τὸν ἐξεικονίζουν ὡς ἔχοντα τὸ ράμφος ψιττακοῦ προτεινόμενον ἐν μέσῳ κερασίων.

«Τὸ ὄνειρον τῆς νεανικῆς του ἡλικίας ἦτο ἡ ἅλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐπίστευεν ἀδιστάκτως ὅτι θὰ ἐπετύγχανεν. Ἡ μόνη του σκέψις ἦτο πῶς θὰ ἐπραγματοποίει τὸν σκοπόν του. Διήρχετο τὸν χρόνον του πυρετωδῶς προπαρασκευαζόμενος. Μετημφιεσμένος περιήρχετο τὰς τάξεις τῶν στρατιωτῶν του συνοδευόμενος ὑπὸ δύο μόνον ἀκολούθων διὰ ν' ἀντιληφθῇ καὶ ν' ἀκούσῃ τί ἔλεγον περὶ αὐτοῦ καὶ περὶ τῶν σχεδίων του, ἐφόνευσε δὲ εἰς περίστασίν τινα ἕνα στρατιώτην ὅστις τὸν ἀνεγνώρισε καὶ ἐτόλμησε νὰ τὸν χαιρετίσῃ. Διήρχετο τὰς νύκτας του καταστρώνων τὰ σχέδια καὶ μελετῶν τὴν πολιορκίαν. Ἐσχεδίαζε ποῦ θὰ ἐτοποθέτει τὰ τηλεβόλα ποῦ ἔπρεπε νὰ ὑπονομεύσῃ τὰ τείχη τῆς πόλεως, ποῦ θὰ ἔθετε τὰς ἀναριχητικὰς κλίμακας ὅταν ἤρχιζεν ἡ γενικὴ ἔφοδος.

«Δύο διακεκριμέναι ὄψεις τοῦ χαρακτῆρος του ὑπάρχουν. Ἔζη βίον διφυᾶ. Ἀφ' ἑνὸς παρουσιάζεται ὡς σκεπτικιστής, ἀφιερωμένος εἰς τὰς μεγάλας σκέψεις ἀμφιβάλλων περὶ πάντων καὶ ἐπιθυμῶν νὰ μανθάνῃ τὰς γνώμας τῶν διασημοτέρων ἀνδρῶν τοῦ αἰῶνος του καὶ τῶν περασμένων χρόνων, φιλοσόφων καὶ θεολόγων, περὶ τῶν μεγαλειτέρων προβλημάτων τῆς ζωῆς. Ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀδιαφορῶν περὶ τῆς ἀνθρωπίνης αἱματοχυσίας καὶ ἀγαλλόμενος διὰ τὰ ἀνθρώπινα δεινά. Ἐπὶ πλέον αἱ δύο ὑποστάσεις του εἶνε ἀδιασπάστως συγχωνευμέναι. Ἠμποροῦσε ἐκεῖ ποῦ ἐμελέτα νὰ ἔσφαζε καὶ ἐκεῖ ποῦ ἔσφαζε νὰ ἐξεδήλωνε τὸν οἶκτον του διὰ τὰ βάσανα τῶν θυμάτων του.

«Ἡ φύσις τὸν εἶχε προικίσει μὲ νοημοσύνην ὑπερτέραν τῶν ἀνθρώπων τῆς φυλῆς του. Οἱ ἀγῶνες εἰς τοὺς ὁποίους κατ' ἀνάγκην εἶχεν ἐπιδοθῆ ἀπὸ τῆς παιδικῆς του ἡλικίας καὶ αἱ μεγάλαι εὐθῦναι, αἵτινες τοῦ ἐνεπνεύσθησαν πρὸς ἄμυναν τῆς ζωῆς του, εἶχον ὀξύνει τὰς λειτουργίας του καὶ τὸν εἶχον καταστήσει φιλύποπτον καὶ θαραλέον. Τὸ περιβάλλον εἰς τὸ ὁποῖον ἔζη, ἐν μέσῳ Τούρκων στρατιωτῶν τοῦ πρωτογενοῦς τύπου, αἱ παραδόσεις αἱματοχυσιῶν καὶ ὠμοτήτων, ἡ θρησκεία εἰς τὴν ὁποίαν ἀνῆκεν ἡ θεωροῦσα ὡς ἐχθρὸν τῆς πίστεως πάντα μὴ Μουσουλμάνον, ὅλα ταῦτα συνέτεινον εἰς τὸ νὰ τὸν καταστήσουν ἀδιάφορον περὶ τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς. Ἐν τούτοις ἐν μέσῳ τῶν σκληροτήτων τὰς ὁποίας διενοεῖτο καὶ ἐξετέλει, ἐξεδηλοῦτο κατὰ περιόδους ἡ ἄλλη ὄψις τῆς φύσεώς του, ἡ καλλιτέρα καὶ εὐγενεστέρα.

«Ὑπὸ μίαν ἔποψιν τὰ χαρακτηριστικά του προδίδουν τὰ ἔνστικτα τῆς τουρκικῆς φυλῆς. Δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον σκληρότερος καὶ πλέον ἀνοικτίρμων εἰς τὴν αἱματοχυσίαν ὅσον ὁ Τοῦρκος, ὅταν ἐξεγείρεται τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημά του. Ὁ ἄπιστος θεωρεῖται ὡς ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Μωάμεθ, εἶνε δὲ ἱερὸν καθῆκον νὰ φονεύεται ὁσάκις θέλῃ νὰ πολεμήσῃ τοὺς Μουσουλμάνους. Οἱ ἐπιχειροῦντες πόλεμον κατὰ τοῦ Ἰσλὰμ πρέπει νὰ ἐξοντωθοῦν ἐκτὸς ἐὰν παραδεχθοῦν τὴν ὀθωμανικὴν θρησκείαν». Ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιὰ τῶν ἀπίστων ὀφείλουν νὰ ὑποστῶσι τὴν ἰδίαν τιμωρίαν. Ὁ Μωάμεθ Β' καὶ διὰ τὴν πρὸς τοὺς ἐχθροὺς σκληρότητά του καὶ διὰ τὴν σπασμωδικῶς ἐκδηλουμένην εὐμένειάν του εἶνε τέλειος ἀντιπρόσωπος τῆς τουρκικῆς φυλῆς.

«Ὑπὸ ἄλλην ὅμως ἔποψιν τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ Μωάμεθ δὲν προδίδουν καθόλου τὸν Μουσουλμάνον. Τὸ ἐνδιαφέρον του πρὸς τὰ φιλοσοφικὰ καὶ θεολογικὰ ζητήματα καὶ ἡ πρὸς τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας ἀγάπη του χαρακτηρίζουν Εὐρωπαῖον μᾶλλον ἢ Τοῦρκον μονάρχην. Ἦτο ἄθεος μᾶλλον ἄπιστος εἰς τὴν ἰδικήν του πίστιν, ὠνειρεύετο νὰ σπασθῇ τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν. Τὸ ἐνδιαφέρον του πρὸς τὰ ἐπιστημονικὰ ζητήματα καὶ αἱ ἀμφιβολίαι του ἀκριβῶς τὸν χαρακτηρίζουν κάθε ἄλλο παρὰ ἀντιπρόσωπον τῆς τουρκικῆς φυλῆς. Οἱ Μουσουλμάνοι παραδέχονται τὸ θρησκευμά των ἄνευ ἐρωτήσεων καὶ ἀμφιβολιῶν.

«Ὁ Μωάμεθ πρέπει νὰ καταλεχθῇ μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν ἐκείνων, οἵτινες κατὰ διαφόρους χρονικὰς περιόδους ἐξεδήλωσαν ἐξαιρετικὰς στρατιωτικὰς ἰδιοφυΐας ἀπὸ νεαρωτάτης ἡλικίας. Ἡ ἐπινοητικότης του, ἡ ἄπειρος ἐπιθυμία του πρὸς κατακτήσεις, ἡ προσοχή του εἰς πᾶσαν ἀναγκαίαν πρὸς ἐπιτυχίαν λεπτομέρειαν καὶ ἡ πεποίθησις ἐπὶ τῆς ἰδίας κρίσεώς του ὑπενθυμίζουν τὰ ὀνόματα τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Ναπολέοντος.

«Δὲν ἐπέτρεπεν εἰς συμβουλὰς ἄλλων νὰ διαταράττουν τὰ σχέδιά του. Δὲν ἠνείχετο ἐπέμβασιν.

Τὸ ἀξίωμά του ἦτο: ἡ μυστικότης καὶ ἡ ταχύτης εἰς τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις εἶνε τὰ κυριώτερα στοιχεῖα τῆς ἐπιτυχίας. Εἰς ἀπάντησιν πρὸς ἀνώτερον ἀξιωματικὸν τῶν στρατευμάτων του, ἐρωτήσαντα διατί γίνονται τόσον μέγαλαι πολεμικαὶ προετοιμασίαι, ὁ Μωάμεθ ἀπήντησεν·

— Ἐὰν καὶ μία τρίχα τοῦ γενείου μου τὸ ἐγνώριζε, θὰ τὴν ἐξερρίζωνα καὶ θὰ τὴν ἔκαια.

« Ἡ φιλοδοξία του ἦτο ἀπεριόριστος. Ἐσκέπτετο νὰ ἐπιτεθῇ κατὰ τῆς Νεαπόλεως τῆς Ἰταλίας, ὠνειρεύετο τὰ στρατεύματά του εἰς τὴν ἀρχαίαν Ρώμην. ἐθεώρει δὲ τὰς κατακτήσεις του ὡς στάδια τοῦ μεγάλου σχεδίου του τῆς κατακτήσεως ὁλοκλήρου τοῦ κόσμου.

Πρὸ μηνὸς σχεδὸν ἀπέθανε ὁ Ρούλιας ὁ ὁποῖος ἔπαιζε τὸν Καραγκιόζην καὶ ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησε τὸν Μπάρμπα Γιῶργον. Ὁ κ. Ζ Παπαντωνίου μᾶς δίδει εἰς τὸ «**Σκρὶπ**» χαρακτηριστικὴν εἰκόνα τῆς ἀσήμου αὐτῆς προσωπικότητος.

«Ὁ Ρούλιας μίαν μόνον λεπτομέρειαν τῆς ζωῆς του μᾶς ἄφησεν ὅτι κατήγετο ἀπὸ τὸ Καρπενήσι. Ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας νὰ κάμῃ τὸν Καραγκιόζην ἀλλὰ δὲν ἦλθε μόνος. Ἦλθε διπλός. Ἔφερε μαζί του ἀπὸ τὸ Βελοῦχι ἕνα τεράστιον φουστανελλᾶ. Τί ἐστί Μπαρμπα Γιῶργος; Κύριοι, ὅλα τὰ πράγματα θέλουν κριτικήν. Ἀλλ' ὁ Μπάρμπα-Γιῶργος, βουνὸ ἀνθρώπινον, δὲν θέλει κριτικήν. Εἶνε ποίησις καὶ θέλει λαὸν γιὰ νὰ τὸν κρίνῃ. Ὁ Ρούλιας ἀποθνήσκων δὲν ἀπελογήθη πῶς καὶ γιατὶ τὸν ἐδημιούργησε. Τὰ αὐθόρμητα δὲν λογοδοτοῦν. Ἕνα εἶνε βέβαιον· πῶς ὁ Μπαρμπα-Γιῶργος, πάνοπλος μὲ τὴν πλατυστομίαν του ἀναστηθήσας ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ πλάνητος αὐτοῦ. ἦνο ἀνάγκη τῆς ἑλληνικῆς ψυχῆς.

«Ἡ κάθοδός του ἀπὸ τὴν στάνην ἦτο πανηγυρική. Ἡ δὲ περιγραφὴ τῶν εἰδῶν, ἀντικειμένων καὶ μπιχλιμπιδίων τῆς τουαλέττας του εἶχε κάτι ἐκ τοῦ ὁμηρικοῦ τῆς ἀσπίδος τοῦ Ἀχιλλέως. Ὅπως τὸ κατάλληλον μοτίβο προαναγγέλλει τὴν εἴσοδον τῶν ἡρώων εἰς τὸ μελόδραμα, ἀγαλλιαστικὸς ἦχος κουδουνιῶν, γιδοπροβάτων καὶ μανδροσκύλων γαύγισμα προανήγγελλε τὴν κάθοδον τοῦ ξυνογαλᾶ».

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Τὸ νεκροταφεῖον τοῦ Μονάχου στολίζει τελευταίως τὸ μνημεῖον τοῦ Γύζη. Τὸ μνημεῖον, ἔργον, τοῦ γλύπτου Βαδέρε, εἶνε ἀπὸ μάρμαρον τῆς Πεντέλης.

Ἡ «Νέα Σκηνὴ» εὑρίσκει θερμοτάτην ὑποδοχὴν εἰς τοὺς Ἕλληνας τῆς Ρουμανίας. Ὁ τύπος γράφει περὶ αὐτῆς ἐνθουσιωδῶς.

Ὁ Ἶψεν ἀπέχει καθ' ὁλοκληρίαν πάσης πνευματικῆς ἐργασίας μετὰ τὴν τελευταίαν ἀσθένειάν του. Πρὸ ἡμερῶν ἑώρτασε τὴν 77ην ἐπετηρίδα του.

Αἱ Ἀθῆναι ὑπεδέχθησαν τὴν βασίλισσαν τῆς Ἀγγλίας Ἀλεξάνδραν. Ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ τῆς Ὁμονοίας μέχρι τῶν Ἀνακτόρων ὅλοι οἱ δρόμοι καὶ αἱ πάροδοι, οἱ ἐξῶσται καὶ τὰ παράθυρα ἦσαν πλημμυρισμένα ἀπὸ κόσμον.

Ὁ ἰταλὸς λόγιος κ. Πατερνόστρο, διευθυντὴς τοῦ Giornale d' Arte, ἔγραψε ὡραῖον ἄρθρον ἐπ' εὐκαιρίᾳ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Συνεδρίου, τὸ ὁποῖον διαπνέει ἡ ἀγάπη καὶ ὁ θαυμασμὸς τοῦ συγγραφέως πρὸς τὴν Ἑλλάδα.

Τὸ φλέγον ἐν Γαλλία ζήτημα τοῦ χωρισμοῦ τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τοῦ Κράτους, ἐπανέφερε εἰς ἓν ἄρθρον τοῦ *Φιγαρὸ* τὸν περίφημον στίχον τοῦ Βολταίρου:

Si Dieu n'existait pas, il faudrait l'niventer.

Εἰς τὴν Τόρδαν τῆς Τρανσυλβανίας ἀνεκαλύφθη τυχαίως ρωμαϊκὸς τάφος, εἶδος μαυσωλείου περιέργου σχήματος. Ἡ ἐνεπίγραφος πλάξ μένει ἀνέπαφος, ἀλλ' ἡ ἐντὸς τοῦ τάφου ὑδρία κατεστράφη μὲ ἕνα κτύπημα τοῦ ἐργάτου.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΣΥΜΦΩΝΙΑΙΣ ὑπὸ Στυλιανοῦ Γ. Σπεράντσα, ποιήματα. — Ἀθῆναι 1905 σχ. 16ον σελ. 76 δρ. χρ. 1.50.

Η ΤΡΙΑΟΓΙΑ ΤΟΥ ΜΥΣΤΗΡΙΟΥ ὑπὸ Σπυρίδωνος Παγανέλη. — Ἐν Ἀθήναις, τυπογραφεῖον Μιχαὴλ Ι. Σαλιβέρου σχ. 16ον σελ. 40, λεπτὰ 50.

Η ΙΤΑΛΙΑ ὑπὸ Χ. Ἀννίνου — Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων. — Ἀθῆναι 1905 σχ. 16ον σελ. 87 δρ. 0.40.

ΤΑ ΘΗΡΙΑ κατὰ τὸ γαλλικὸν ὑπὸ τῆς Κας Α. Ο. — Σύλλογος πρὸς διάδοσιν ὠφελίμων βιβλίων. — Ἀθῆναι 1905, σχ. 16ον σελ. 93 δρ. 0.40.

260 ΔΗΜΩΔΗ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΑΣΜΑΤΑ ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ συλλεγέντα καὶ παρασημανθέντα ὑπὸ Γεωργίου Δ. Παχτίκου. — Βιβλιοθήκη Μαρασλῆ — Τόμος Α' σχ. 16ον σελ. 410 δρ. 8.

JEAN. LORRAIN par Ernest Gaubert, Paris 1905 Edit E. Sansot et C° fr. 1.

ΤΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΓΥΜΝΑΣΙΑΡΧΙΑΝ Μιχαὴλ Δ. Βολονάκη ἐν τῷ σχολικῷ ἔτει 1903-4. Λευκωσία 1905.

ΤΑ ΕΞ ΑΝΤΙΚΥΘΗΡΩΝ ΕΥΡΗΜΑΤΑ ὑπὸ Βαλερίου Σεάη. Ἀθῆναι 1905. Τυπογραφεῖον Π. Δ. Σακελλαρίου.

ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟΝ 1905 τῶν Ἐθνικῶν Φιλανθρωπικῶν Καταστημάτων ἐν Κωνσταντινουπόλει. Τυπογραφεῖον ἀδελφῶν Γεράρδων. Γαλατᾶ, σχ. 16ον σελ. 521, φρ. 7.

Ἀγγέλλονται:

NEL SOGNO Note di un viaggio in Grecia di Alessandro Lalia *Paternostro.*

Διόρθωσις.

Εἰς τὸ τεῦχος τῆς 15 Ἀπριλίου σελ. 11 ἀντὶ Χάνς Κ. Ἄνδερσεν ἐγράφη Χὰν Κ. Ἄνδερσεν.

Ο Χ. Γ. ΠΑΧΤΙΚΟΣ ΕΝ ΒΙΘΥΝΙΑ ΣΥΛΛΕΓΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΑΣΜΑΤΑ

ΤΑ ΩΡΑ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ ΜΑΣ

Τόμοι τῶν «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» κομψότατα χαρτοδεμένοι μὲ χρωματιστὸν ἐξώφυλλον. Ἕκαστος τόμος ἀποτελεῖται ἐκ 400 σελίδων.

Τόμος Α'.	(1900)		πρὸς	Δρ.-Φρ.	6	ἀντὶ	13
Τόμος Β'.-ΣΤ'.	(1901-3)	ἕκαστος τόμος	»	»	» 7	»	13
Τόμος Ζ'.-Η'.	(1903-4)	» »	»	»	» 9	»	13

Νικόλαος Γύζης εἰδικὸν τεῦχος τῶν «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» ἀφιερωμένον εἰς τὸν Ἕλληνα καλλιτέχνην μὲ 26 εἰκόνας . . Δρ.-Φρ. 1 ἀντὶ 2.
Διονύσιος Σολωμὸς τεῦχος εἰδικὸν τῶν «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» ἀφιερωμένον εἰς τὸν ἐθνικὸν ποιητὴν μὲ διαφόρους εἰκόνας . . » » 1 » 2.
Τὸ Λεύκωμα τῶν «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ» . . . . . » » 1 » 2.

Τὰ ἀνωτέρω ἀποτελοῦν ὡραιότατα δῶρα πρὸς οἰκείους καὶ φίλους.
Αἱ ἀνωτέρω τιμαὶ εἶναι ἐλεύθεραι ταχυδρομικῶν τελῶν.

☞ **Τὸ τέμημα τῶν παραγγελλομένων ἀποστέλλεται μαζὶ μὲ τὴν παραγγελίαν διὰ ταχυδρομικῆς ἢ τραπεζικῆς ἐπιταγῆς.**

ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΝ ΝΕΥΡΙΚΩΝ ΝΟΣΗΜΑΤΩΝ

ΕΝ ΠΑΤΗΣΙΟΙΣ

MAISON DE SANTÉ

Σ. Γ. ΒΛΑΒΙΑΝΟΥ Ἰατροῦ Νευρολόγου καὶ Φρενολόγου.

Ἱδρυται εἰς μαγευτικὴν θέσιν τῶν ὁλοδρόσων Πατησίων, τοῦ ὡραιοτάτου τούτου καὶ ὑγιεινοτάτου προαστείου τῶν Ἀθηνῶν, ἓν τέταρτον μόλις ἀπέχοντος αὐτῶν καὶ συγκοινωνοῦντος δι' ὅλων τῶν μέσων τῆς συγκοινωνίας, περιβάλλεται δὲ ὑπὸ ἀπείρων μυροβόλων κήπων καὶ ἴδιον κέκτηται κῆπον, ὡς καὶ ἄφθονον καὶ διαυγέστατον ὕδωρ.

Ἐν τῇ Κλινικῇ ταύτῃ κοσμεῖνται ὀξέα καὶ χρόνια νοσήματα Νευρικὰ καὶ Ἐγκεφαλικά. Μολυσματικὰ δὲ καὶ ἐπικίνδυνα ἐγκεφαλικὰ δὲν εἶσι δεκτά.

Πρὸς θεραπείαν τῶν ἀσθενῶν ἐφαρμόζονται ὅλαι αἱ θεραπευτικαὶ μέθοδοι μεταξὺ τῶν ὁποίων ἡ *Ψυχοθεραπεία*, ἡ *Ἠλεκτροθεραπεία*, ἡ *Ὑδροθεραπεία*, ἡ *Ἀνατριψοθεραπεία (Massage)*, ἡ *Μουσικοθεραπεία*, ἡ *Ἰατρικὴ Γυμναστική*, ἡ *διὰ κατακλίσεως (alitement)* καὶ *ἀπομονώσεως (isolement)* θεραπεία, ἡ *δι' Ὑπνωτισμοῦ καὶ ὑποβολῆς ἐν ἐγρηγόρσει (suggestion à l'état de vielle)*, αἱ *ἐνέσεις ὀρρῶν (ὀρροθεραπεία)* καὶ λοιπῶν φαρμάκων κλπ. κλπ.

Πᾶσαι αὗται αἱ θεραπευτικαὶ μέθοδοι ἐφαρμόζονται ἀναλόγως τοῦ νοσήματος καὶ τῶν ἐνδείξεων.

Νοσοκομειακὴ ὑπηρεσία πλήρης· οἱ νοσοκόμοι ἐκ τῶν εἰδικὴν μόρφωσιν λαβόντων καὶ πεπειραμένοι περὶ τὴν νοσηλείαν τοιούτων ἀρρώστων.

Κλῖναι ἀπὸ δέκα δραχμῶν καὶ ἄνω δι' ἡμέρας, ἀναλόγως τοῦ δωματίου, τοῦ προσωπικοῦ ὅπερ ἀπασχολεῖται, τῆς θεραπείας, τῆς τροφῆς καὶ τῶν ἰατρικῶν ἐπισκέψεων.

Ἡ Κλινικὴ συνδέεται διὰ τηλεφώνου μὲ τὴν οἰκίαν καὶ τὸ γραφεῖον τοῦ Διευθυντοῦ. Ἀρ. τηλ. 314.

Οἱ βουλόμενοι νὰ εἰσέλθωμεν ἢ νὰ εἰσαγάγωσι τοὺς ἀρρώστους των δέον ν' ἀπευθυνθῶσιν εἰς τὸ Γραφεῖον τοῦ Ἰατροῦ ἐν τῇ οἰκίᾳ του **16 — Ὁδὸς Ζήνωνος — 16,** ἔνθα δέχεται τοὺς πάσχοντας ἐκ

ΝΕΥΡΙΚΩΝ ἢ ΦΡΕΝΙΚΩΝ

καθ' ἑκάστην 8-10 π. μ. καὶ 4-6 μ. μ. πλὴν τῆς Κυριακῆς. — Ἀριθ. τηλεφώνου 200

ΙΑΤΡΟΙ ΑΘΗΝΩΝ

Α. Δραβαντινός	ὁδὸς	Ἀκαδημίας 5α.
Α. Καλλιβωκᾶς,	»	Κουμουνδούρου 3.
Μιχ. Κατσαρᾶς	»	Μαυρομιχάλη 1
Διβαθυνόπουλος	»	Δημοκρίτου 3.
Σπυρ. Λούρος (παιδίατρος).	ὁδὸς	Πινακωτῶν 15α
Ν. Μακκᾶς,	ὁδὸς	Σόλωνος 10.
Δ. Μιχαλόπουλος,	»	Ἁγ. Κωνσταντίνου 4.
Μιχ. Οἰκονομάκης,	»	Πινακωτῶν 18.
Μ Παπαδόπουλος (λαρυγγολ.),	ὁδὸς	Σατωβριάνδου 6.
Γ. Σκιαδᾶς,	ὁδὸς	Ἀριστοτέλους 21.
Ι. Σπ Φαραντάτος,	»	Ἁγ. Μάρκου 29β.
Γ. Φερεντίνος,	»	Ζήνωνος 2.
Γεράσιμος Φωκᾶς, καθ	»	Πινδάρου 10.
Γερ. Φωκᾶς,	»	Ἁγ. Κωνσταντίνου 16.
Σ. Χαραμῆς (ὀφθαλμίατρος).	ὁδὸς	Σωκράτους 51.
Μ. Χατζημιχάλης, Πλ.		Βαρβακείου 12.
Σ. Γ. Βλαβιανός (νευρολόγος)	ὁδὸς	Ζήνωνος 16

ΟΔΟΝΤΟΪΑΤΡΟΙ

J. Walker,	ὁδὸς	Ἀκαδημίας 17.
Α. Δρακόπουλος	»	Πειραιῶς 11.

ΔΙΚΗΓΟΡΟΙ ΑΘΗΝΩΝ

Σπυρ. Βελέντζας.	ὁδὸς	Κωλέτη 15.
Π. Γιασεμολαδᾶς,	»	Σοφοκλέους 3
Κ. Ἔσσλιν	»	Πειραιῶς 7α.
Ι Εὐκλείδης,	»	Πανεπιστημίου 21.
Ἀλκιβ. Ζωΐόπουλος,	»	Στουρνάρα 39.
Π. Θηβαῖος,	»	Κωλέτη 1.
Γ. Μαντᾶς,	»	Κλεισσόβας 31.
Νικόλ Μαντζαβίνος,	»	Καποδιστρίου —
Δημ. Τσάτσος,	»	Βησσαρίωνος 8.
Ἀδ. Χαρπουλαρης,	»	Ζήνωνος 1.
Εὐστ. Χοϊδᾶς	»	Γ' Σ)βρίου 41.

ΚΑΡΟΛΟΣ ΜΠΕΡΙΓΓΕΡ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΟΣ ΤΗΣ ΑΥΛΗΣ

Διασταύρωσις ὁδῶν Νίκης καὶ Ἑρμοῦ.

Φωτογραφίαι παντὸς εἴδους

Μεγεθύνσεις χρωματιστὰι μὲ παστέλ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ «ΕΛΛΑΣ»

(Ἐφημερὶς οἰκονομολογικὴ καὶ πολιτική)

Ἐκδίδεται κατὰ Σάββατον

Δημοσιεύουσα πλουσίαν καὶ ἐπίκαιρον οἰκονομολογικὴν ὕλην καὶ χρηματιστικοὺς πίνακας.

Ἰδιοκτήτης καὶ Διευθυντής: Γ. ΚΑΤΣΕΛΙΔΗΣ

Συνδρομὴ ἐτησία { *Ἐσωτερικοῦ Δρχ 20* / *Ἐξωτερικοῦ Φρ. Χρ 20*

Γραφεῖον: Ἐν Ἀθήναις. ὁδὸς Σταδίου 54.

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ,,

Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ — ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 44

ΟΛΑ ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΕΤΑΙΡΙΑ ΕΛΛ. ΠΥΡΙΤΙΔΟΠΟΙΕΙΟΥ

ΧΗΜΙΚΩΝ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΠΡΟΪΟΝΤΩΝ

Ἱδρυθεῖσα τὸ 1882

Μετοχικὸν κεφάλαιον Δρ. **3.000,000**

ΠΡΟΪΟΝΤΑ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΩΝ — ΠΡΑΒΕΤΘΕΝΤΑ ΕΙΣ ΟΛΑΣ ΤΑΣ ΧΩΡΑΣΕΙΣ ΔΙΑ ΧΡΗΣΙΝ ΕΝ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΙ

Πυρίτις καὶ Δυναμίτις ὅλων τῶν εἰδῶν. Φυσίγγια παντὸς ὅπλου. Θειϊκὸν ὀξύ. Νιτρικὸν ὀξύ. Ὑδροχλωρικὸν ὀξύ. Θειϊκὸς χαλκός. Θειϊκὸς σίδηρος. Ἀντιπερονοσπορίνη, Στουπέτσιον, Σκάγια, Μολυβδοσωλῆνες.

"ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ,,

Ἐθνικὸν ὄργανον τῶν ἀπανταχοῦ Ἑλλήνων.

Ἱδρύθη τῷ 1901 διὰ μετοχῶν ὑπὸ Ἀντ. Σπηλιωτοπούλου διευθυντοῦ καὶ Θάνου Τζαβέλλα ἀρχισυντάκτου: Παρακολουθεῖ τὰ ἐθνικὰ πράγματα ἐκ τοῦ σύνεγγυς, ἔχει συνεργάτας τοὺς πατριωτικωτέρους καλάμους ἐν οἷς τοὺς τῶν κ. Καζάζη, Καρολίδου κλπ. οὐδεμιᾷ τῶν ἐν Ἑλλάδι πολιτικῶν μερίδων ἀνήκει, καὶ ἔχει γενικὴν κυκλαφορίαν ἐν ὅλῳ τῷ ἔξω Ἑλληνισμῷ.

Τιμὴ συνδρομῆς ἐτησία: *ἐν τῷ Εσωτερικῷ δρχ. 25.* *ἐν τῷ Εξωτερικῷ φρ. 25.*

Ἀπευθύνεον διὰ πᾶσαν αἴτησιν:

Διεύθυνσιν ἐφημερίδος «Τὸ Κράτος»

Ἀθήνας

ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΗ ΚΑΙ ΝΕΥΡΟΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

Μηνιαῖον Ἐπιστημονικὸν περιοδικὸν

Συντάκτης καὶ Διευθυντὴς

Σ. Γ. ΒΛΑΒΙΑΝΟΣ

Νευρολόγος καὶ ψυχίατρος

Γραφεῖα: 16 ὁδὸς Ζήνωνος 16 ἐν Ἀθήναις

Συνδρομὴ ἐτησία δρ. 6: ἐξωτερικοῦ φρ. χρ. 6.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ: Ὑπνωτισμός, Πνευματισμός, ψυχοπαιδαγωγία, Ὑγιεινὴ τοῦ πνεύματος, Ἐγκληματολογικὴ ἀνθρωπολογία, Ψυχοθεραπεία, Ἠλεκτροθεραπεία, Κοινωνιολογικὴ Φρενολογία, Ἰατροδικαστική, Ἱστορία τῆς Ψυχιατρικῆς, Φυσιολογικὴ Ψυχολογία κλπ. κλπ.

ΕΝΟΙΚΙΑΖΕΤΑΙ εἰς τὸ Νέον Φάληρον ἡ οἰκία Δ. Κοντουμᾶ ἐπιπλωμένη. 10 δωμάτια, κῆπος ἐκτεταμένος ὁλόγυρα. νερό, ἀεριόφως.

Πληροφορίαι εἰς τὴν ΤΡΑΠΕΖΑΝ ΕΜΠΕΔΟΚΛΕΟΥΣ.

ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΝ

ΤΗΣ ΕΘΝ. ΤΡΑΠΕΖΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ἡ Διοίκησις τῆς Ἐθνικῆς Τραπέζης τῆς Ἑλλάδος

Γνωστοποιεῖ

ὅτι ὁ ἀνώτατος ὅρος τῶν ἐπ' ὀνόματι ἑκάστου καταθέτου παρὰ τῷ Ταμιευτηρίῳ τῆς Τραπέζης καταθέσεων ηὐξήθη εἰς δραχ. δισχιλίας (2,000) Καταθέσεις καὶ ἀποδόσεις ἐνεργοῦνται καθ' ἑκάστην μέχρι τῆς μεσημβρίας.